

Nsímé Kεcιρε ritelé κε Matiyee uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmεε ní we

Matiyee yee ritelé ntí wói. Uricuruu ye Usuifi le. Pisuifi kuu kə ri wói. U pεe ulampooyó le un kə Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecəpe use. U ritelé ntí wóile un nfasimé má re uké Pisuifi cereise re Yeesu yee yé anóo nyē ke Nkómειne Kpυre ritelé ari n yikikee wapisi. U nyísele re Ulééca a iyóopi yee Nsímé Kεcιρε riyíki. Sinyárū kuú ne pi símisi.

Ifaaci iyē mεkériine ye mmé:

1. Icélaa kuu rikúú kecáá ní pa. I nyísele lē kai m pise re Yeesu pipiretiki piké n sónε (5-7).
2. Isé kuu upipiretiki ní pa uú ne pi tum te piké ha nsímé kecιρε riyóó (10).
3. Sinyárū see Ulééca a iyóopi mεwee ró ní céreise (13).
4. Kirisi pikó mεfine Ulééca a icápine kέmεε (18).
5. Itυne tərəw kecáá icélaa Yeesu uké kelenε m pεeme (24-25).

Piké kelenε Yeesu m mári, pi pεe u sélei re Emanuyeli. Liasei re Ulééca a ye keróméé wele (1:23). Tinóo ntí ke Nsímé Kεcιρε κε Matiyee uu n wói nń ne tenese re: Ani n nyu re siyáa nnéi kam nókenékúrí we ketē keké ha ne tene (28:20). Lελεε nyíse re Yeesu ke Ulééca a u ye ne ritiki uú ne sisoipipi kecəpe n we.

*Yeesu Kirisi pikpυre anyiri
(Luki 3:23-38)*

¹ Yeesu Kirisi ye Tafiti keyase le, Tafiti p̄on k̄o Apiraham keyase. Upikpure anyiri ye nnyé:
² Apiraham yee Isaaki mari, Isaaki p̄o Yakupu maru, Yakupu p̄o Yuta ne upimarec̄o m̄arei, ³ Yuta p̄o Peresi ne Sera maru. Piuni yee Tamaa. Peresi p̄o Hesir̄o maru, Hesir̄o p̄o Aram maru, ⁴ Aram p̄o Aminatapi maru, Aminatapi p̄o Nas̄o maru, Nas̄o p̄o Salimani maru, ⁵ Salimani p̄o Poosi maru. Pi ye Poosi uni s̄ee re Rahapi. Poosi p̄o Opeti maru. Uyē uni yee Ruuti. Opeti p̄o Yesee maru, ⁶ Yesee p̄o uȳōpi Tafiti maru,

Tafiti p̄o Salom̄o maru. Salom̄o uni ye meke-me Urii s̄onlenle. ⁷ Salom̄o p̄o Ropowam maru, Ropowam p̄o Apiya maru, Apiya p̄o Asaa maru, ⁸ Asaa p̄o Yosafati maru. Yosafati p̄o Yoram maru. Yoram p̄o Osiyasi maru, ⁹ Osiyasi p̄o Yotam maru, Yotam p̄o Akaasi maru, Akaasi p̄o Esekiyasi maru, ¹⁰ Esekiyasi p̄o Manasee m̄aru, Manasee p̄o Am̄o maru, Am̄o p̄o Yosiyasi maru, ¹¹ Yosiyasi p̄o Yekoniya ne upimarec̄o m̄arei. Likum̄ūñé kpe-i kapi Isirayeli pik̄o c̄ōpii ap̄i ne Papil̄oni kuyu s̄i.

¹² Kapi Isirayeli pik̄o n c̄ōpii ap̄i ne Papil̄oni kuyu s̄i mem̄á ke Yekoniya p̄o p̄ee Sealitiyeli mari, Sealitiyeli p̄o Soropareeli maru, ¹³ Soropareeli p̄o Apihuuti maru, Apihuuti p̄o Eliyakim maru, Eliyakim p̄o As̄o maru, ¹⁴ As̄o p̄o Sat̄oki maru, Sat̄oki p̄o Akim maru, Akim p̄o Eliwuuti maru, ¹⁵ Eliwuuti p̄o Eleyasaa maru, Eleyasaa p̄o Matani maru, Matani p̄o Yakupu maru, ¹⁶ Yakupu p̄o Maari ula Yosēfi maru. Maari k̄em̄é ke Yeesu kapi ye k̄o n s̄ee re Kirisi uu léeme.

¹⁷ Lē nnya, kaí ne Apiraham-i n kp̄isi aí ne Tafiti-

i pá, li wale ncɔpuri anai kefi ne ana. Kai Tafiti-i n kpísi aí ne kumúnjé kpe-i kapi Isirayeli pikó n cópii apí ne Papilɔni kuyu sí pá, li wale ncɔpuri anai kefi ne ana. Kai kɔ kei n kpísi aí ne Kirisi imaretunje pá, li wale ncɔpuri anai kefi ne ana aɔ.

*Lɛ kapi Yeesu Kirisi m mári
(Luki 2:1-7)*

¹⁸ Lɛ kapi Yeesu Kirisi m mári ye nní: Uuni Maari kapí pee Yosefi feleilɛ, amá Nfáasɔne nn tíyese uu fapisi u ne Yosefi ápi kɔ kahane kulee rimpéne. ¹⁹ Uula Yosefi ye aseí ute le, uu péé la uké unósi isei lukeise kuyu kuké kɔ, uu péé n la uké riséé ne u lakase. ²⁰ Kuu ní we un likecáa músu, Upíima uleecaatumɛ unyine uu keláré-i u kpáfúme uu u maa re: Tafiti kepirɛ Yosefi, Maari pikpíké ápi kape pó n cónlɛ. Nfáasɔne mee tíyese kuu fapisi. ²¹ U kewántisi marune aa ke séi re Yeesu. Kεkeε sónti keké kempuri pikó akópe kémee lese.

²² Lɛ nnéi ai wai, Upíima rinɔ kuu mekeε antepu Esayi m máase riké ne n li nnya. Lelee re: ²³ Ukpépe yee úu utisi n nyu yé kefa wa, uu kewántisi maru api ke séi re Emanuyeli, liasei re Uléécaá ye keróméé we.

²⁴ Ke Yosefi uu n yisi, uu lɛ ke Upíima uleecaatumɛ uu u n símisi wai, uu Maari kunósi kpísi. ²⁵ Amá u ne uyɛ ápi kulee ripéne uú ha ne kewántisi maru. Kuu ke m mári, Yosefi uu ke séi re Yeesu.

2

Pinyuwe píima pinyine ye Yeesu piyéne ha

¹ Yutee ketɛ kémee kapi Petelɛhem-pɔ Yeesu mari. Erooti yee pee kei kumúnjé kpe-i uyóopi píima.

Pinyuwe píima pinyine api ketunjeleeme-mempò yisi api Yerusalem tulu. ² Apí ha pise re: Yei ye kewá kē kapi m mári pin tee re kekεε sónti keké Pisuiifi iyòopi tone? Háí ketunjeleeme-pò kari riwárepi tεε n nyíselē tε pi kewá kē mari yē. Lē nnya karí ka re tóké ke yáasi ari wúla. ³ Ke uyòopi píima Erooti uu lē n kó, ai u ne Yerusalem pikó nnéi mpòcaai tani. ⁴ Uu pεpεε ye Uléécaá inyòonse n wa piwéése nnéi ne isé picélaa cápine uu pi pise re kelō kéye-i kapí uyē ke Uléécaá uu n wéε marune. ⁵ Api u pεε re: Yutee keteni-i, Petelehem-pò le. Antepu Mísee ye mekeε-me woi re:

⁶ Pó Petelehem kuyu!

Ai pòo Yutee ketē kecáá ayu kecòpe ríyu paalē.

Li we re kepóméε ke uyòopi píima uu léerine, uyεε yé pinésoi Isirayeli pikó n séni.

⁷ Kei ke Erooti uu pεε pinyuwe píima pē meyaa séε uu pi pise re piké u símisi nsane uké céri kumúnjé kpe-i ke riwárepi tē ari n léεε. ⁸ Uu pεε limemáá Petelehem-pò pí tum uu pi maá re: ani n ηme ani ha kewá kē kecáá nsane písei ani kóm. Nòn ke n yē, ani pεeri ani né símisi néeké ha kò ke yáasi ké riwula.

⁹ Ke Erooti uu lē písímé pi ní masí, api yisi api ncée pòlò. Kei kapi pεε ripái, api yénu riwárepi tē kapí pεε ketunjeleeme-pò n yé tin pikεyu sòne pin ti tikilē. Ari kelō ke-i ke kewá kē ake ní we tulu, ari nyεε. ¹⁰ Kapi kei ri n yé, ai meyíkíyiki pi larisi.

¹¹ Api kέyò loni api kewá ne keuni Maari yenu, api ke yáasi apí ne wula. Api pεε pimemá fénne api wura ne tulaali ηmaa-ηmaa ne mékpò kapi ye n séε re miiri lese api ke hekεsi. ¹² Uléécaá uu pεé masí

keláré kémee pi símisi re ápi kape Erooti kémee pele.
Kei kapi pɛe ncée féé kpísi apí ne pikuyu pele.

Pi Yeesu ne Esipiti ketē ha

¹³ Ke pinyuwe pē api n tómpo, Upíima uleecaatumɛ unyine uu keláré-i Yosefi kpáfúme uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa wuru aa Esipiti ketē loni. Erooti ye lalɛ uké ke kpu. Lē nnya, ani ha kei-po n tū liké ha ne tu kumúnjé kpe-i kam yé nó n símisi re ani pɛeme. ¹⁴ Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne kesinecɔ wuru uú ha Esipiti-po pésu. ¹⁵ Uu kei n we Erooti uú ha ne kpi. Lē ke Upíima uú pɛe uantepu m máase liké ne n wa nnya kai lē wa. U pɛe re:
Ne unéjmanɛ sée re uké Esipiti keteni-i le.

Pi Petelehem ketē-po siwá sínsápi kō

¹⁶ Ke Erooti uu ní ka uu céru re pinyuwe pɛe u kiraasele, kuwói píima kunyine aku u wai. Uu pɛe kumúnjé kpē ke pinyuwe pē api u n símisi ne páme uu tíyɛɛ api siwántisi nnéi sɛɛ anmē até n tu ne sē sisínsá Petelehem ne ayu nyɛɛ ne kei n kólē kémee kóni. ¹⁷ Lē ke antepu Yeremii uú pɛe mekeɛ-me ní ma kai lē wa. U pɛe re:

¹⁸ Rama-po kari nní nné kómɛiri.
Sicááila ne ikpɔtu ke unyine uu wórii
Raseli ye lē usiwá kecáá téní.
Uu nkpáni la piké u kpurei.
Ne kesɛ, ái nkpáni u tise.

Pi ne Yeesu Isirayeli keteni-i pɛeme

¹⁹ Upíima uleecaatumɛ unyine uu Esipiti-po Erooti mekpɔ-máá keláré-i Yosefi kpáfúme, ²⁰ uu re:

A yisi, a kewá ne keuni kpísi áá ne Isirayeli ketē pɛle. Pɛpɛe pɛe ní la piké kewá kē kpu ye kpínle. ²¹ Kei ke Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uu ne Isirayeli pɛle. ²² Amá ke Yosefi uu n kō tɛ Aricelayuusi yee usáa Erooti iyɔɔpi Yutee ketē kecáá tónɛ, iwame ii u wai uu pɛé n yulu rɛ úu kei tonɛɛ. Uléécáa uu kɔ keláré-i u símisi uu yisi uu Kalilee ketē-mě tómpɔ, ²³ uú ha kuyu kpě kapi ye n sée rɛ Nasareti-i tonɛ. Lě ke antepuyɛ apí pɛe ní ma kai lě tikilě. Pi pɛe rɛ: Pi yé kam api kewá kē séi rɛ Nasareti ukó.

3

*Yohani Uniwole ye Uléécáa Nstmé yóólě
(Mariki 1:1-8; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)*

¹ Aí weri kumúnjé kunyinɛ-i, Yohani Uniwole uu léeri un Yutee kucɛsi kóima-i yóólě tɛ: ² Ani mɛfɛnɛ conɛ, Uléécáa iyɔɔpi ye nyahaimɛ! ³ Yohani nsímé ke antepu Esayi uú pɛe maa rɛ: Usoi rinɔɔ ye ri tɛɛ kucɛsi kóima-i n yóólě tɛ: Ani Upíima nɛɛ nyóɔnɛ, ani usiceepi tēiisɛ.

⁴ Kuyooyoo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pɛe tanaalě un kekónɛpampi kehale-i télě. Apááni ne mɛtě kuú pɛe le. ⁵ Yerusalem pikó ne Yutee ketē nnéi pikó ne Yuriteɛ nkoi ketē pikó nnéi ye pɛe ukemɛɛ sónaapɔle, ⁶ api ye piakópe yámne api tíyɛɛɛ uu Yuriteɛ nkoi kémɛɛ míni pi wole.

⁷ Yohani uu yénu rɛ Pifarisi ne Pisatusee pɛe ukemɛɛ n sónaapɔ rɛ uké míni pi wole apí kusa kulúí we. Uu pɛe pi maa rɛ: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi rɛ ani Uléécáa kuwɔi kpɛɛ n nyahaimɛ

kaase? ⁸ Ani nómenéwai ne nyíse re nò mesei mēfine consēle. ⁹ Ani kape n nyu re kani nní m máikēe re Apiraham yee núnésáayaha nnya, lee ne nó piye. Amá ne kale ké nó símisi re Ulééca yé fe uu apare nnyé pansese Apiraham siyase. ¹⁰ Iso ye pinaḥaa máálenle piké ne aléé iníñí sémni. Lē nnya, kuléé kúye kunsá apipi sone m maru, pi yé ku riké api nna-i sápo. ¹¹ Míni ḥmane ke née nó wole liké nyíse re nò mēfine consēle. Amá uyee né memáá n sánti ye né fele. Am tu ricuruu ké uanééri u mahā. Uyee sánti uké Nfáasone ne nna nó wole. ¹² U nkpáni yare usoi nkó yee kulū kapí ne n cácai m múílē. U yé kukpépi pééi uu melukēpipi risíme-i súúni, uu kò acólé ilúké té uké wa uké nna teneciré kēmeē a risé.

*Yohani ye Yeesu míni wole
(Mariki 1:9-11; Luki 3:21-22)*

¹³ Kumúnjé kpe-i ke Yohani uu kei ní we un pisoí míni wole ke Yeesu uu Kalilee-pò yisi uu Yuritee nkoi mme-i u leepò re uké kò uyē míni wole. ¹⁴ Amá Yohani uu yúlu uu re: Né kaí ne sá re ké kepóméé hapò pòké né wole, ái pòo yé meníñe kenéméé kam. ¹⁵ Yeesu uu pee u pese re: A riyá liké pee lē n we kelene. Lē kari yé fe arí ne lē nnéi ke Ulééca uu ní la rísonne wai. Kuu lē m ma, Yohani uu pee kóm uu míni u wole. ¹⁶ Ke Yohani uu lē Yeesu piwóle m masí, Yeesu uu míni-i leepò. Keyóme ake kei nní wúkule uu Ulééca Nfaasone yenu nn keyómecaa-pò súiri yare rilólā, nn ukecáá tone. ¹⁷ Tinóo rinyine ari pee keyómecaa-pò leeri re: Nkó yee Kenépipi lala kecíre, ám ye ukecáá kō.

4

Setani ye Yeesu peikee
(Mariki 1:12-13; Luki 4:1-13)

¹ Lē memáá, Ulééca Nfaasone nn peε Yeesu kpisi nń ne kucesi kóima loni re Setani uké ha u peikee.

² Ke Yeesu uu sitúné aféena ne sisine aféena anóo m paasi, nkú nn u wai. ³ Setani yeε m peikee uú ne u kó uu u ma re: Pón mesei Ulééca Kεpipi, a apare nnyé rinóo ma aké pansε akpónó, aa le. ⁴ Yeesu uu u pese re: Li Nléécaasimé kémεε wólaalē te:

Ai iluke ηmane yeε ye usoi nfáa he, amá nńpá nsímé n-ye mεε

Ulééca nnó-i n léeme yeε kó usoi nfáa hele.

⁵ Setani uu kó Yeesu kpisi uú ne Ulééca kuyu Yerusalem sí, uú ha kei Ulééca keyó kehóré-pó u tasi ⁶ uu re: Pón mesei Ulééca Kεpipi, a mepócire keteni-i risápó. Li we re li Nléécaasimé kémεε wólaalē te:

Ulééca yé pń nnya upileecaatumε rinóo he
 api pń yéu

kupóna áku kapε ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

⁷ Yeesu uu kó u pese re: Li kó kemée wólaalē te:

Kapε Upíima Upólééca peikee póké uketo yē.

⁸ Setani uu kó pikpíké u kpá uú ha riyópe maamaa píima rinyine kehóré-pó tasi uu ketē nké kecáa ayópiyu ne ammule nnéi u nyísente ⁹ uu peε kó u ma re: Pón n ηmurei aa wúla aa né yáási, am nńi nnéi pń he. ¹⁰ Yeesu uu u ma re: A kenékúrí yisi, Setani. Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

Upíima Upólééca mecire kóló kaí pise re usoi uké riwula uké yáási.

¹¹ Kei ke Setani uu pɛɛ Yeesu riyá, piléécáatumɛ apɪ ukékúrí hapɔ apɪ pɛɛ ukεcáá m paílɛ.

*Yeesu ye upikɛi Kalilee keteni-i kóraane
(Mariki 1:14-15; Luki 4:14-15)*

¹² Kε Yeesu uu n kɔ tɛ Yohani ye kukpaniilee-i we, uu yisi uu Kalilee ketɛ-mɛ pɛɛ. ¹³ Kuu n hápɔ, úu Nasarɛti-i tónɛ, amá Kapɛrinawum-mɛ kuu tómpɔ. Kei ye kupiyɛ ritimɛ wɛɛ, Sapilɔɔ nɛ Nɛfitalii ketɛ-pɔ. ¹⁴ Lɛ kɛ antepu Esayi uú pɛɛ ní ma liké nɛ n wa nnya kai lɛ wa. U pɛɛ rɛ:

¹⁵ Nɔ́ Sapilɔɔ nɛ Nɛfitalii sitɛ pikɔ́,
nɔ́w mínimaa ritimɛ ní we
nɛ nɔ́w Yuriteɛ nkoi metéj ní we,
nɔ́ mpuri sanɛ pikɔ́, nɔ́w Kalilee keteni-i ní we,
¹⁶ nɔ́w pɛɛ kuɲmaha-i ní we, ani kɔ tɛ
nɔ nkɛpɛni metéj píima yɛnɛ.
Nkpɔ kuhorɛ-i kaní pɛé we,
metéj ye nkɛpɛni nɔ lɛɛpɔɛ.

¹⁷ Kaí nɛ kei n kpísi kɛ Yeesu uu pɛɛ piyóó lɔ tɛ:
Ani mɛfinɛ conse, Uléécáa iyɔɔpi ye nyahaimɛɛ.

*Yeesu ye pikpintomécópii pina séɛ
(Mariki 1:16-20; Luki 5:1-11)*

¹⁸ Yeesu ye pɛɛ Kalilee kupiyɛ ritimɛ sónɛɛ uu Simɔɔ kapɪ rinyíri n hɛ rɛ Píyɛɛ nɛ uuwā Antiree yɛnu. Piketé ye pikpintomécópii ɛ. Anyɛj kapɪ pɛɛ fóm pin nɛ ikpíntomé cópii. ¹⁹ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Ani né ritiki ké tíyɛɛ ani ye písoi pɛɛ yé né rintíki wéési. ²⁰ Apɪ mɛɛɛ nɛ mɛɛɛ anyɛj sá apɪ u tiki. ²¹ Kuu kei n yisi, uu kɛyu-mɛ sí uu kɔ Sepetee piɲmáne pité Yakupu nɛ uuwā Yohani yɛnu pi nɛ piusaa Sepetee pin pikuninɔi-i we pin pianyɛj nyóɔnsɛntɛ. Uu pi

séi ²² api mēse ne mēse kúninōi ne piusaa yá api u tiki.

Yeesu ye céésile un kə itóí pəise

²³ Yeesu ye pēe Kalilee ketē nnéi kónúnlenle un Pisuifi ayomeyáhaalee kémēe céési un kə Uléécaa iyōpi Nsímé Kεcire yóólē un kə itóí ncōpuri ne ncōŋ ncōpuri mēe pisoι m pekəsi pəisente. ²⁴ Kei ke urinyiri ari pēe Sirii ketē nnéi kecáá rikóónú. Api pēé ne pitóikó nnéi ncōpuri ne pē nnéi pēe piipinē-i ncōŋ nnyine n kómēi u n sónaapə un pi pəisente. Lελε nní yare pinírihélaa ne rikpínkpí pikó ne síkankáláká. ²⁵ Asoiwuí píima nyēe Kalilee-pə ne Ayu Kεfi ketē-pə ne Yerusalem-pə ne Yutee-pə ne Yuritee nkoi metéŋ-pə n léeme aa pēe u n tikilē.

5

Istmé ke Yeesu uu upipiretiki riyópe kecáá n smisi (Luki 6:20-23)

¹ Ke Yeesu uu lē tisoiwuí n yé, uu yisi uu riyópe yopoi uú ha tone. Upipiretiki api pēe kei u lεpə, ² uu pēe picélaa pi loni. Ícélaa iyēe nnyí:

Nktŋnŋe yiktyiki

³ Pēpēe n nyu rε ápi Uléécaa inipēe-i líka tulaalē pēe pínarekome.

Pēpēe Uléécaa iyōpi te.

⁴ Pēpēe n tēni pēe pínarekome.

Uléécaa ye sōntile uké pi kpurei.

⁵ Pēpēe mí purú pēe pínarekome.

Uléécaa yé ketē kuú ne upisoι m mé pi pa.

⁶ Pēpēe n náási piké mewai wa meké aseí n tikilē pēe pínarekome.

Uléécaá yé kam uu pimela pi wai.

⁷ Pɛɛɛ ye picɔ íwe n té pɛɛ pínarekome.

Uléécaá yé kam uu kɔ pẽ íwe téni.

⁸ Pɛɛɛ kefa n kpáiiĩ pɛɛ pínarekome.

Pi yé kam api Uléécaá yénu.

⁹ Pɛɛɛ n wéési re pin yei n we,

liké kei n niñú pɛɛ pínarekome.

Uléécaá yé kam uu pi séi re usipipi.

¹⁰ Pɛɛɛ aseí n tíkiiĩ, písoi pin lĩ nnya pi wéékuselẽ pɛɛ pínarekome.

Pɛɛɛ Uléécaá iyɔɔpi pikó.

¹¹ Nó mpí kapi n lámisi pin nó wéékuselẽ pin né nnya nókenécáá nnóme símaankeɛ, nó pínarekome. ¹² Liké nó n láárú nɔn ne mpóɔnare cu-unkeɛ. Nóinéheɛ ye keyómecaa-pɔ piyele ái kumúnjé má. Limɛɔ kapi pɛɛ antepuyɛ pɛɛ pɛé ní we ani kelene weri wéékuselẽ.

Nnyási ne metéi kecáá icélaa

(Mariki 9:50; Luki 14:34-35)

¹³ Nóo ketẽ kecáá nnyási. Nnyási melɔ men nkɛni n kpu, yo kapi yé pɛé ne melɔ n pɛɛ? Li tise piké ketahai-mẽ n fómpɔ písoi piké télise.

¹⁴ Nóo kɔ ketẽ metéi. Kuyu kpɛɛ riyópe kecáá m mómaalẽ áku yé fe kuké m pékaalẽ. ¹⁵ Úka úu ye kɛfiráa risé uu kucári ke kipi. Kecáá kuu ye ke ritosi ake mpá úye kɛyɔ-i n kpáiiĩ. ¹⁶ Limɛɔ kai pise re nómenétéi meké n kpáiiĩ písoi nnéi pin me nyáni. Písoi piké nómenéwai sɔne n nyáni pin ne Nóunésáa Uléécaá ye keyómecaa-pɔ ní we riyu waise.

Isé kecáá icélaa

17 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani kapε m músu re Moisi isé ne antepuyε icélaa kam pikópe ka. Am ka re ké i kpu, amá ne kale re liké lē li. 18 Asei kam nní nó símisi, ketē ne keyóme ye kpére we, kewóipi cíú-cíú kéka née kesímépi kéka áke isé kémee mélele má, liké ha ne mpa yo ketə tu. 19 Lē nnya, úye un isé rinəə rinyine n kesi uu kə picə céesi re piké ri kesi, mpa rinəə tē tinsá pitíki m páápú, uyee yé masí Uléécaā iyəəpi kémee usínísá. Amá úye un ti m pakare un kə picə n céesi re piké limεcə wa, uyee yé masí Uléécaā iyəəpi kémee úyukəó. 20 Asei ye nyε re nənsá Uléécaā mela n tikilē liké isé picélaa ne Pifarisi n fe, áni yé Uléécaā iyəəpi kémee lō.

Kuwóí kecáá icélaa

21 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kō te Uléécaā ye pirókpure maa re: Kapε usoi kpu. Uye un usoi n kpu, piké liute ne túhaane. 22 Amá nē ne nó maa re: Uye un ne uucə n wóəsi, piké ne liute túhaane. Uye un uucə m maa re: Pó uníri nkó, piké liute ne pεpεε ye ketúhaane píima-i n túhaane kémee ha. Uye un uucə m maa re: Pó uníri nkó, li tu re piké liute nna tenεciré iwe kémee risápə. 23 Lē nnya, pən Uléécaā keyə-i kenyóonse-i linyine ne Uléécaā piheε n ha, pən n léise re upócə ye ne pó wólalē, 24 li piεε re pəké kei ipóheε iyē tiyá pəké liute leεpə nəké nsímé nyóonse kelene, aa pεε inyóonse piwai pεε.

25 Pitele pin nó ne unyine kecəpe n we, nən ketahai pitúhaane n sí, a tíyεε nó ne uyē ani ncée kómεine. Insá lē, u yé ne utúhaane-i pó ha, uyē uu pó kpísi uu pisóca pa, pē api kukpaniilee pó tani.

26 Asei kam nní pó símisi, pənsá ripówóme nnéi n

héele tiké tene cáká-cáká ne ketanká tərəə-pə, áa kei mélele má.

Iwásá kecáá icélaa

²⁷ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kə te Ulééca a ye maa re: Kapε iwásá wa. ²⁸ Amá né ne nó maa re: Utisi úye un ucə unəsi n yē uu káipi, u ukemúñé kémee iwásá ne unəsi uyē piwai masile lē. ²⁹ In te mepónípee luke-luke mee akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pə fómpə. Li kutəsi we usoi uké uipíñe likó linyine paa uú ne nfáa yenu ne kuu yé uipíñe nnéi mǎ má apí ne nna teneciré kémee u sápo. ³⁰ In te kupónípe luke-luke kpee ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pə ku fómpə. Li kutəsi we pəké kupónípe luke-luke paa aá ne nfáa yenu ne kaa yé ipópíñe nnéi mǎ má apí ne nna teneciré kémee pó sápo.

Utisi ne unəsi pitúunne kecáá icélaa

(Matiyee 19:1-12; Mariki 10:1-12; Luki 16:18)

³¹ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kə te pi pεε pirókpure maa re: Uye un unəsi n lakase, uké rítelé wa uké unəsi rimúíse re u u yele. ³² Amá né ne nó maa re: Uye un unəsi n lakase linsá iwásá nnya, iwásá kuu lē u tani. Uye un kə unəsi ke ucə uu n lákase n kpísi, iwásá ke liute uu lē wa.

Tinóo piyekei kecáá icélaa

³³ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nə kə te pi pεε pirókpure maa re: Pəñ tinóo n yekei, a ti ritiki. Pəñ tinóo n yekei re pó Upíima linyine wa, kapε piwai li riyá. ³⁴ Amá né ne nó maa re: Ani kapε ye rinóo yekei re nó Ulééca a linyine wa. Ani kapε ye wéeri aní ne keyómecaa séi. Kai nní kei ye Ulééca a riyəpítū nnya. ³⁵ Ani kapε ye kə wéeri aní ne ketē séi, kai

nní kei ye Ulééca ritū nnya. Ani kaɓe ye kɔ wéeri aní ne Yerusalem séi, kai nní kei ye uyóopi wéése kuyu nnya. ³⁶ Ani kaɓe ye kɔ wéeri aní ne nórínéyu séi, kání yé nní n fe nàké nṛá nnyúpi cireníne riwárarase née nàké risəmaase nnya. ³⁷ Nɔn ye m maa re "eee", liké "eee"! Nɔn ye m maa re "eehei", liké "eehei"! Nɔn lē memáá nnyine ncɔ rinkpáse, Setani nkó ye mmē.

Mɛwai picɛi kecáa icélaa
(Luki 6:29-30)

³⁸ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te pi maa re: Uye un ucɔ menípee n fori, piké liute menípee pifore cɛei. Uye un ucɔ kuní n wehe, piké liute kuní piwéhe cɛei. ³⁹ Amá nē ne nó maa re: Ani kaɓe ye usoi mɛwai kópe cɛei. Usoi un kuluke-luke-mē keɓese pɔ n tɔ, a kumíi-mē pansɛ uké kɔ kei keɓese pɔ tɔ. ⁴⁰ Usoi un n la uké ketahai pɔ sée uké kepótúkanka tene yási, aa mɛse kupókɓélenku mahani aa u múise. ⁴¹ Usoi un pɔ n tí un ilū pɔ n cɔnse re a ne rinā tise u sarumpɔ, aa mɛse i cɔni áa ne tinā tē meté u sarumpɔ. ⁴² Uye un linyine pɔ n we, a u he, úye un kɔ re u yé linyine pɔ lɔ, a u lonse.

Ani nópinélaarɔ n la
(Luki 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te pi maa re: A upósáne n la aa upóláarɔ ipuri n yulu. ⁴⁴ Amá nē ne nó maa re: Ani nópinélaarɔ n la, ani ye pɛɛe nó n wéékuselē kecáa keyóme yási. ⁴⁵ Nɔn lē n wai, nɔ pɛe mɛsei Núnésáa Ulééca ye keyómɛca-pɔ ní we sipipi le. U ye týesele ituɓe ii písoi sɔne ne pikópe leeri, uu kɔ týese ikóne ii cuuni ai pɛɛe u

m pakarelē ne pεπεε άπι u m pakarelē yoriye. ⁴⁶ Asei kecάά, in te pεπεε nó n la ηmanε kanί la, ihéé íye kani pεε mé te Uléécaα uké nó pa? Pilampooyó ηmaa ricuruu pό ne ye kα limεcα wale. ⁴⁷ In te nópinémáρεcα ηmanε kanί ye yάasi, yo kani pεε wa lisάηa? Pεπεε άπι Uléécaα m pakarelē ticuruu yeε kα limεcα wale. ⁴⁸ Ani n nyamί ne kétα-pα yare ke Nóunésáα yeε keléécaα-pα n we uu n nyamί ne kétα-pα μεcα.

6

Lē kapi ye ptwekó linyine n he kecάά icélaa

¹ Yeesu uu kα pimáα pi kpά re: Ani nómenécίre tí, áni kapε ye lē kaί ne n sά re noké Uléécaα nnya wa písoi inipεε-i wa re piké nó yé piké pakare nnya. Insá lē, Nóunésáα yeε keyόμεcaα-pα n we úu ihéé íka nó pane. ² Lē nnya pαn úwekó linyine n he, kapε kuloo pi pαké riyó yare ke kecάά kecάά mewai pikó api ye ayόμεyáhaalee-i ne icée kecάά n wai re písoi piké pi pakare μεcα. Asei kecάά, pi pihéé piyó masile lē! ³ Amá pαn ye linyine úwekó n he, kupónίpe mii áku kapε lē ke kuluke-luke aku n wa ceri. ⁴ A ye riséé ne he. Upósáα Uléécaα yeε mewai kaá ne riséé n wai n nyáni yé pεε pó hééle.

Piyόμεyáhaa kecάά icélaa

(Luki 11:2-4)

⁵ Yeesu uu kα pimáα pi kpά re: Nαn ye keyóme n yάasi, áni kapε ye kecάά kecάά mewai pikó μεcα n wai. Pi ye n lalε piké ayόμεyáhaalee-i ne sicépepe-i n nyenu pin ne keyóme yάasi re písoi piké pi yé nnya. Asei ye nye kam nnί nó símisi re pi pihéé piyó masile. ⁶ Amá pαn ye n la pαké keyóme yάasi,

α γε kupólee lō aa hánesi aa पेε Upósáa Uléécaa ke úka úu n nyáni yáasi. Upósáa Uléécaa γε n nyáni lē kaá ne riséé n wai yé ipóhéeé pō pa.

⁷ Nōn γε keyóme n yáasi, áni kapε γε méwoo kusíménaapí n wai yare πεπεε ápi Uléécaa n nyu meco. Pi γε m músu re pin lē meγá n símaankeε, Uléécaa yé ne pi kō. ⁸ Ani kapε pimeco n wai. Nóunésáa Uléécaa γε lē kai nó m pise nyule ani γε kelenε li u welu. ⁹ Lē kai m pise re nōké γε keyóme n yáasi γε nní:

Urósáa, pōo keyómecaa-pō ní we,

¹⁰ PISOI piké céri re tipónyíri γε kóolelenle,

Ipyóopi iké kam,

Meπόla meké ketē kecáá wa yare keyómecaa-pō.

¹¹ A γε nḗpá keweesi kéye iluke ró he,

¹² A arókope ró sárei yare ke tōo γε kō picō n sárei pin akópe ró n wa meco.

¹³ Kapε tíyese tōké pipeikeε kέmεε loó.

Amá a kuníri anipe-i ró lese.

Li we re pōo iyóopi ne hñanε ne

nímule te nḗpá píyει-pō.

Amí.

¹⁴ Nōn γε picō akópe kapι nó n wa pi n sárei, Nóunésáa γεε keyómecaa-pō ní we yé kō nóanékó nó sárei. ¹⁵ Amá nōnsá γε picō akópe pi n sárei, Nóunésáa páa yé kō nóanékó nó sárei.

Anópahaα kecáá icélaα

¹⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nōn γε anōo m pahaalē, áni kapε γε kecáá kecáá mewai pikó meco kέyu n caailē. Pi γε kέyu n cōhōnelenle re pISOI piké céri re anōo kapι pahaalē. Asei kam nní nó símisi re pi piihéeé lē piyóo masile. ¹⁷ Amá pōon γε anōo m

pahaalē, a ye lihí aa ríyu tulaali fóm. ¹⁸ Písoi ápi kapε ne n céri re anóo kaa pahaalē nnya. Upósáa Uléécáa ke úka úu n nyáni nmanε yeε nyáni lē kaá ne riséé n wai. Uyεε yé pεε ipóhéé pó pa.

*Keyómεcaa memá
(Luki 12:33-34)*

¹⁹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani kapε n wéési nóké ketē nté memá yé nóké curii. Apapi ne ncámé yèè nté me caaile, piyaa póo ihánaa foru api me yáái. ²⁰ Amá keyómεcaa-pó kaí ne sá re nóké memá yé nóké curii. Apapi ne ncámé nn ye kei fe nké me caai, piyaa ápi yé kó fe piké ihánaa fori piké me yáái. ²¹ Li we re kei ke mepómá ame ní we ke kepómújé aké wεpó.

*Metéi kenýarū
(Luki 11:33-36)*

²² Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Inípεε yeε ipiηε kefiráa. Ipónίpεε in n nyań, i ye ipiηε nnéi n kpáiiilenle. ²³ Amá ipónίpεε in m póólú, ipópiηε nnéi yeε ye kuηmaha-i n we. Lē nnya, in te metéi mē kaa m má ye pansεle kuηmaha, a yē te kuηmaha piima-i kaá we.

*Uléécáa ne siwóó kecáa icélaa
(Luki 16:13)*

²⁴ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Uka úu yé fe uké kumúnjé kuse kémεε píyosaa pité n tikilē. Mpá liké íye wa, u yé use ipuri yé uu ucó ikó n la, née u yé use ne kutu n cólē úu ye pεε ucó n waiselē. Ani yé fe nóké kumúnjé kuse kémεε Uléécáa ne siwóó n tikilē.

*Ani ne Uléécáa n tálē
(Luki 12:22-31)*

25 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Lē nnya kam nó maa re áni kape lē kani yé n li ne lē kani yé ní ntí nəké ne nfáa m má ne ilū kani yé nónínepiŋe n yárii nfasimé wa. Nfáa nn iluke fee, née ipiŋe yee ilū fe? 26 Ani sinúipi ripaí nké. Ási ye lukesi, ási ye kpasi, ási ye líka risíme súū. Amá Nónunésáa yee keyómecaa-pə ní we ye si kpíniile! Yare nŋ ŋmaa áni pree ríyu má lin sinúipi sē fee? 27 Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aŋmē mpa nkáripaí kpáse?

28 Yo nnya kani pree nkpaáni ilū kani yé nónínepiŋe n yárii nfasimé wai? Ani meyuí mee ye sicare-i n felesi ripaí nké! Ame pikei pika wai, áme kə ilū íka nyelaankee. 29 Amá ké nó símisi re mpa ne lē, Uyóopi píima Saloməo ricuruu ne ummule mmú nnéi, úu pree ilū inyine má yee ní nyarí ai mefele menyine tulu. 30 Nó písoi mpí nfatene rín piye. In te Uléecaa ye meyuí mee neni kecare-i ní we pin kə kóso nna me ŋmaasine lē sənukuse, nŋ kecáa kúu yé pree meníŋe ripaí? 31 Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa nəké maa re: Yo kari yé li née yo kari yé ní ntí née yo kari yé tā. 32 Pəpəe ápi Uléecaa n nyu pree lē likó meséere wéési. Amá Nónunésáa yee keyómecaa-pə ní we ye nyule lē kai nó m pise. 33 Uléecaa iyóopi kani yé mefoi wéési, ani kə lē kuu m pise n wai, u yé kə litóroo nní nnéi mpuri piheee nó rikpa. 34 Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa re íye kai yé kóso n we. Li we re mpa keyáa kéye ne kenkó ye mu.

7

*Ai we re təké ye picə akópe m palē
(Luki 6:37-38, 41-42)*

¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kape ye picɔ ne túhaane, Uléécaá úu kape ne nɔ́ n túhaane nnya. ² Lɛ kani ye picɔ akópe ní pa meɔ ke Uléécaá uu akópe nó pane. Kemúhɛ kɛ́ kani ye ne picɔ ní musí kapi kɔ ne nɔ́ músune. ³ Yo nnya kaa keyúipi kee upɔ́ɔ menipɛɛ-i ní we nyáni, áa pɛɛ kenawélépi kee mepókó-i ní we nyáni? ⁴ Iye kaa yé fe aa ucɔ maa re: A nyere ké keyúipi mepónípeɛ-i lese, kenawélépi ken kɔ pɛé ne mepókó kémeé we? ⁵ A tíye pɔ kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawélépi kee mepónípeɛ-i ní we kaa yé mefoí lese aa pɛɛ n̄sɔne n nyáni áá ne keyúipi kee ucɔ menipɛɛ-i ní we lese.

⁶ Ani kape ye Uléécaá likó sipɔpi pa re siké li. Insá lɛ, si yé ne nó pansɛ asi nó kéhɛni. Ani kape ye kɔ n̄sinékólé kecire áfɔŋ keyu-i risá. Insá lɛ, a yé i teleise ii caai.

Piwei ne piyóó
(Luki 11:9-13)

⁷ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani ye Uléécaá we, u yé nó he. Ani ye ukemɛɛ piwélaa ha, u yé tíyɛɛ ani yénu. Ani ye ihánaa u rikómkóm, u yé nó hánnɛ. ⁸ Uye un u n we, u ye u hele. Uye un ukemɛɛ linyine n wéési, u ye li yenle. Uye un kɔ ihánaa u rinkómkóm, u ye u hánnɛle. ⁹ Nó úye kepipi kee yé iluke u we, uu pɛɛ ripare kpísi uu ke he? ¹⁰ Née nó úye kepipi kee yé nkpíntomé u we, uu pɛɛ iwáa kpísi uu ke he? ¹¹ Mpá nó pikpááree mpí nní, nɔ ye fele ani n̄sinépipi lisɔne he. Nounésáa yɛɛ keyómɛcaapɔ ní we yɛɛ yé pɛɛ meníŋɛ pɛpɛɛ lisɔne u m pisɛ piheɛ riyáá?

12 Lẽ nnéi kani ní la re písoi piké ye nó wa, ani ye limεcɔ pi wa. Lẽ ke isé ne antepuyε api pise re nɔké ye wa.

*Tinɔnɔɔ tεε m mɔkú-mɔkúlẽ
(Luki 13:24)*

13 Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani ne rinɔnɔɔ tεε m mɔkú-mɔkúlẽ lompɔ. Tinɔnɔɔ péré-péré ne ncée mee n laanu pelele ye nkɔɔ-mẽ simpɔle. Písoi kulúi pree ye ne kei lompɔ. 14 Amá rinɔnɔɔ tεε ye ne nfáa-mẽ ní ha ye mɔkú-mɔkúlɛnle. Lincee pɔ́ ne kɔ nkɔpáni mese wéké-wéké. Písoi pree ye n n yé ápi kulúi we.

*Antepuyε nɔɔme kecáá icélaa
(Luki 6:43-44)*

15 Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí ne antepuyε nɔɔme. Pi ye rikpárále apí n nyíselẽ te pi asánpipi le, nénpákane pi pisifa-i ákpe kpááree le. 16 Pimɛwai kani yéé ne pi ceri yare kapi ye aléépipi ne akuléé ní céri mecɔ. Ápi ye areeseε sinípeleépi kecáá tɔ. Ápi ye kɔ afiki ahíhí kecáá tɔ. 17 Kuléé sɔne kpee ye apipi sɔne mari, kuléé kópe pɔɔ apipi kópe maru. 18 Limεcɔ ke kuléé sɔne áku ye fe kuké apipi kópe mari, kukópe páa ye kɔ fe kuké apipi sɔne mari. 19 Pi ye kuléé kpee áku apipi sɔne m máru rikéle api nna-i ku sáɔ. 20 Limεcɔ kani yéé antepuyε nɔɔme mɛwai ne pi ceri.

*Pipiretiki yiktyiki kecáá icélaa
(Luki 13:25-27)*

21 Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ai pẽ nnéi pree né n sélei re Upíima, Upíima pree Uléécaá iyɔɔpi kémee lonine, amá pεpεε Unésáa yee keyómecaa-pɔ ní we mela n wai ηmane pree Uléécaá iyɔɔpi

kémee lonine. ²² Μεγά né ha keyáa kē ke Uléécaá uu písoi n túhaanene né maa re: Upíima, Upíima, ái tṵo ripónyíri ne Uléécaá nsímé písoi símisi ari aníri lakasente ari kṵo tipónyíri ne mewaisaṅa kulúí wapisii? ²³ Kei kam yé pee pi símisi rísone re: Am pikai nó nyu! Nó pikópekṵó mpí. Ani kenékúrí nté rinyṵsṵ!

*Siyṵ sité sinyine kecáá nsímé
(Luki 6:47-49)*

²⁴ Yeesu uu pee ntṵrṵo pi maa re: Uye un nsímé mmú nnéi kutu rincṵo un kṵo n tintiki, u we yare usṵhṵo yee kepare kecáá ukeyṵo m mṵ. ²⁵ Ikónne ii cuuni, ikói ii yipu, kuyṵo píima kunyine aku kṵyṵo ke-i pépu, ái nkpáni líka ke wa, kake kepare kecáá m mṵmaaldē nnya. ²⁶ Nkó yee nsímé mmú nnéi kutu rinṵo, úu ye pee n titiki ye we yare uníri yee nnyene kecáá ukeyṵo méwoo m mṵ. ²⁷ Ikónne ii cuuni ikói ii yipu, kuyṵo píima kunyine aku kṵyṵo ke-i pépu, ake lolu ake foru téké-téké.

Yeesu nnaṅe kuú ne n céési

²⁸ Ke Yeesu uu anṵo nyē nnéi pimáa mí masí, umecélaa ame pee písoi riwúí megá nnṵo n yipaaldē. ²⁹ Uyē úu céési yare isé picélaa mecṵo. Amá Uléécaá nnaṅe ke uyē uú péé ne céési.

8

*Yeesu ye uyṵ unyine páise
(Mariki 1:40-45; Luki 5:12-16)*

¹ Ke Yeesu uu riyṵpe rincépime memáá, asoiwúí píima anyine aa pee u n tikilē. ² Kei ke uyṵ unyine uu ukekúrí hápṵo uu wúla uu re: Upíima, pṵn n la,

πό νέ wolε am funi. ³ Yeesu uu kunίπε saarᵖ uu u ca uu re: Ne lalε a peί. Mεσε ne μεσε, keyᵔ akε ukεcάá lelu uu funi. ⁴ Yeesu uu pεε rinᵔᵔ u hε re: Kapε wa unyine uké kᵔ. Amá a uyεε Uléécαα inyᵔᵔnse n wai λεεᵖᵔ uké πό musί uké yé te ᵖᵔ peί, αα pεε limεmáá inyᵔᵔnse ke Moisi uu ne nó n tíyε wai liké nᵖá úyε nyίse re ᵖᵔ peilε.

*Yeesu ye Rᵔm usᵔᵔca kpéē unyine ukεikᵔ ᵖᵔise
(Luki 7:1-10; Yohani 4:43-54)*

⁵ Yeesu uu pεε limεmáá ncée kpisi uu Kaperinawum kuyu lompᵔ. Rᵔm usᵔᵔca kpéē unyine uu ukékúrí nyᵔᵔᵖᵔᵔ uu ne u ténι re uké u comε. ⁶ U Yeesu maa re: Úᵖíima, unékeikᵔ ye kέyᵔ-ᵖᵔ ne kufᵔᵔ finupᵔle lin ána u pahaalē, úu nkéᵔᵔ ne kέyᵔ mápᵔ. ⁷ Yeesu uu u pεse re: Ne kᵔ, né ha u ᵖᵔise. ⁸ Kei ke usᵔᵔca kpéē uyē uu pεε kᵔ re: Am tu re ᵖᵔké kenéyᵔ-i lompᵔ, Úᵖíima. Amá ᵖᵔ kpere rinᵔᵔ hε, unékeikᵔ ye lē peilε. ⁹ Li we re né ticuruu ye pinéwéése mále nen pi pakarelē. Nen kᵔ pisᵔᵔca má pεε né m pakarelē. Nen piunyine m maa re uké méyε ha, u ye hale. Nen kᵔ ucᵔ m maa re uké kam, u ye kale. Nen kᵔ unékeikᵔ m maa re uké linyine wa, u ye li wale. ¹⁰ Ke Yeesu uu anᵔᵔ nyē n kᵔ, ai nnᵔᵔ u yipu, uu pεpεε u n tíkilē maa re: Asei kam nnί nó símisi, ám Isirayeli keteni-i ricuruu úka kémεε nfatene píima mmú ncᵔ yenaalē. ¹¹ Ne la ké nó símisi re pisoι meyā yé ketuᵔeleemε ne ketuᵔelolé-mē leemε, pi ne pírsáyaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu api Uléécαα iyᵔᵔpi-i tone api kesē iluke le. ¹² Amá pi yé pē kaί pεé ne n sá re piké Uléécαα iyᵔᵔpi kémεε lᵔ

ketahai kuḡmaha-mē fómpɔ api pɛɛ kei m pupukɛɛ pin iní takai.

¹³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ usóɔca kpéē uyē maa re: A n ḡme a kui. Mpófatenɛ nnya, lē kaa m pise yé wa. Ukeikó uu mesei itunɛ ise iyɛ-i pélu.

Yeesu ye pitóikó kulúí paise
(Mariki 1:29-34; Luki 4:38-41)

¹⁴ Yeesu uu pɛɛ limemáá yisi uu Piyɛɛ keyɔ sí, uu kei uyē ulóhóni lɛɛɔ un finu uipinɛ in tolú. ¹⁵ Yeesu uu kunípe u ca, kupinɛtoi aku tenɛ, unósi uu yisi uu ukɛcáá pái.

¹⁶ Kai nnyóó n wa, apí ne pinirihélaa kulúí Yeesu lɛɛɔ, uu rinóó aníri male, aa wuru aa pikemé lelu, uu kɔ pitóikó nnéi paiseɛte. ¹⁷ Lē ke antepu Esayi uú pɛɛ ní ma ke mewai mē ame ritiki re: Tirónárei kuú yosí uu irótói kpisi uu cóni.

Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Luki 9:57-62)

¹⁸ Keyáa kenyinɛ ke Yeesu uu Kalilee kupiyɛ ritime we, risoiwuí ari u kálaapɔ. Kei kuu pɛɛ upipiretiki maa re u ne pē piké ritime ricɔ-mē ha. ¹⁹ Kei ke isé ucélaa use uú ne u rikɔ uu u maa re: Ucélaa, mpá yei kaa sí né pó ritiki. ²⁰ Yeesu uu u pɛɛ re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má. Amá né Usoi Kepipi, ám tíka má kam yé ríyu n tampɔ ké wéntɛ. ²¹ Kei ke uupiretiki use póo pɛɛ kɔ u maa re: Upiima, a ncée né he ké ha unésáa kulɛsi ké pɛɛ kelenɛ pó ritiki. ²² Yeesu uu u pɛɛ re: A né ritiki aa pikpɔkpɔ yá piké pipikpɔkpɔ kulaankɛɛ.

Yeesu ye meyo ptima menyinɛ riséésɛ
(Mariki 4:35-41; Luki 8:22-25)

²³ Yeesu uu kúninai kέmεε lompɔ, upipiretiki api yisi api u λεpɔ. ²⁴ Kapi n tósu, meɣɔ píima menyine ame pipépe kápáá, míni ame kúninai yarii. Amá Yeesu pónn pεε lóni. ²⁵ Upipiretiki api ukekúrí nyɔsɔpɔ api u yónse api re: Úpíima a ró come, tɔ kpínine. ²⁶ Yeesu uu pεε pi maa re: Yo nnya kani iwame wai? Nó písoi mpí, nónnéfatenε nín piye. Kei kuu pεε yisi uú ne kuyɔ ne míni cési, aí pεε séé léké-léké keu. ²⁷ Ai núpá úye nnóɔ yipu api pεε pimεcɔpεcire n tee re: Usói úye kecire ye nkó káf ne kuyɔ ne míni ripéne lin u pakarelé?

*Yeesu ye pinrihélaa pité pinyine paise
(Mariki 5:1-20; Luki 8:26-39)*

²⁸ Ke Yeesu uu kupiyε ritime te-i n yisi uu Kataraa ketē-pɔ ritime ricɔ tulu, pinrihélaa pité pinyine api akpíi kecɔpe leeri api u λεpɔ. Písoi pē tikpákára kapi n wai nnya, úka úu ye pεε kaha uké ncée mmē titiki. ²⁹ Kápí ne Yeesu rinsáne, api pεé n cáái re: Uléécaa Kepipi, tó ne mpó ne ní-ye? Pɔ ka re póké íwe ró wa Uléécaa itunε iyε-i kuu ne ró n túhaanene iké kelenε tuu?

³⁰ Afɔn anyine ye pεε kei kulúi wele an túkuri, ái meɣá ne ketaa pi we. ³¹ Aníri aa Yeesu suúluse re: Pón n la póké písoi mpí-i ró lákase, a tíye tóké ha afɔn nnyé nyεε nté-pɔ nní kulúi ní we kέmεε lompɔ. ³² Yeesu uu a maa re: Ani n tósu! Aa pεε písoi pité pe-i yisi aá ha afɔn nyε-i loni. Mεse ne mεse, afɔn nyē aa wuru aá ne rikúú cépi aá ha ne kupiyε-i kpúupɔ aa kpíni. ³³ Pεpεε pεε afɔn nyē m mé api itóɔ kariii api kuyu sí apí ha lē nnéi lee n wa ne lelee pinrihélaa pē n wa keeni. ³⁴ Kei ke kuyu písoi nnéi api ripehépɔ

apí Yeesu λεερω. Kapi u n yé, apí u suúluse re uké piketeni-i le uké tómpo.

9

*Yeesu ye kékankáláká kenyine pòise
(Mariki 2:1-12; Luki 5:17-26)*

¹ Yeesu uu peε kúninōi loni uu kupiyε pitéř kpa, uu ukuyu peλε. ² Apí peε kékankáláká kenyine risánháapōré wai apí ne u λεερω. Kuu pinfatene n yé, uu kékankáláká kē maα re: A n kahari unépipi, ne apókōpe pō sáreile. ³ Kei ke isé picélaα pinyine apí peε pimεcōpeεcire tee re: Utisi nkó ye Uléεcaα riyu kopule! ⁴ Yeesu uu pikemúnjé céru uu re: Yo nnya kani lē nōsinéfa-i simúnjé kōpe wai? ⁵ Anōo nnyé keté kecōpe, ríye tee fáku ne ricō: Ke usoi uu yé kékankáláká m maα re: Ne apókōpe pō sárei née kuu yé ke m maα re: A yisi a sōne? ⁶ Ne la nōké céri re né, Usoi Kepipi ye ketē kecáá rnanje mále ké ne písoi akōpe pi sárei. Kei kuu peε kékankáláká kē maα re: A yisi a nyere, a ripósánháapōré pílesi aá kulu. ⁷ Utisi uu yisi uú kulu. ⁸ Ke písoi kulúi peε kei ní we apí lē n yé, ai píri pi wai apí peε Uléεcaα m pakarente re u sisoipipi rnanje píima mmē he nnya.

*Yeesu ye Matiyee séε re uké u ritiki
(Mariki 2:13-17; Luki 5:27-32)*

⁹ Yeesu uu kényu-mē n tōsu uu utisi unyine kapi ye n séε re Matiyee yenu un pilampooyōó kekēi-i tū. Uu u maα re: A yisi a né ritiki. Matiyee uu yisi uu u tiki. ¹⁰ Yeesu uu peε lē memáá sí uú ha Matiyee keyō-i n tū un iluke le. Pilampooyōó ne pikópekōó picō apí hapō apí kei u ne upipiretiki kekúri tone. ¹¹ Ke

Pifarisi api lē n yē, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke núnécélaa ne pilampooyó ne pikópekó picó api keló kee tū pin le? ¹² Yeesu uu kóm pin lē símisi uu re: Ai písoi pee isare n láárú nnya ke upóise uu we, amá pitóikó nnya kuú we. ¹³ Ani ha Ulééca nśímé mmú kuu mí ma aseí wéési ani kóm. U maa re: Nē, Ulééca ye nó písai re ani íwe n ténaane, ám nó písai re ani ye ísee ne né nyóonse. Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ai pepe pimécire n nyáni re pi písoi le pee aseí n tikilē kam písai ka, amá pikópekó nnya kam ka.

*Yeesu ye anópahaa nśímé wai
(Mariki 2:18-22; Luki 5:33-39)*

¹⁴ Kei ke Yohani Uniwole pipiretiki api Yeesu kekurí hápó api u píse re: Yo nnya ke tó ne Pifarisi ari anó pahaankee mesére, amá pó pipiretiki ápi ye pee paasi? ¹⁵ Yeesu uu pee pi pese re: Nó músu re usoi yé písónne anyá n wai uu upisane séi api péé hapó apí ne mpócaai n tū? Aai, mmē rín we. Li yé kam api kumúnjé kunyine-i unósikó uyē pikecōpe lese apí ne tómpó. Péé uyē-i kapi yé pee anó paasi.

¹⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Api ye kusánáá fale kepampi kpísi apí ne risípíi kpure tane. Insá lē, kusánáá fale kepampi yé kusánáá kpure nkú m pasalē aí cēéri, kupóle aku pee kufoí feriyē. ¹⁷ Uu kó kpá re: Uka úu ye píta pelē akónenuj kpure-i súū. Insá lē, píta yé kam api pelu, anúh aa kpáfú api keteni-i lúlu, anúh póo kó méwoo wai. Amá akónenuj fale kémeē kapi ye píta fale súū, ai lē n we apí ha ne pelu.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kə unósi unyine pəise

(Mariki 5:21-43; Luki 8:40-56)

¹⁸ Yeesu un lē we un ne Yohani Uniwolε pipiretiki símisi, Pisuifi uyukóó unyine uú hapə uu ukeyu-i wúla uu re: Unékpére yeε nfáani nní kpupə ái kahanε n nánai. Amá a kam a ha anípe ukεcáá rilaa. U yé nfáa wa. ¹⁹ Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api u tiki.

²⁰ Unósi unyine yeε ményε n foho hái inmē kefí ne ité, uú ne Yeesu kə, uu uilū titime kepire-mē ca.

²¹ Ai méwoo kuu lē tica. U ukεfa-i maa re: Nen péé ηmaa uilū kerí n fe amí ca, ne yeε péé péí. ²² Yeesu uu pεε kepire-mē pansεpə uu u yenu uu u maa re: A n kahari unékpére, mpófatenε ye pó péisele. Unósi uyē uu kei nní pélu.

²³ Ke Yeesu uú ha úyukóó uyē keyə n tuiپə, pisunsímaa pεε pimεcire n cápine piké nkپə wa ne risoiwuí ne iwóó líkí-líkí kuu leεpə keyə meyipε.

²⁴ Uu pi maa re: Ani nté léepə. Kekpérepí nké áke kpu, ke lonile. Kuu lē m ma, api u sénnyi.

²⁵ Kapi pisoí ketahai-mē n léεpə, Yeesu uu pεε kulee lompə. Uu kekpérepí kunípe tini, áke yisi áke nyεε. ²⁶ Nsímé nn kei ketē kē nnéí kóónú nn tánhenε.

Yeesu ye pinyíye pité pəise

²⁷ Ke Yeesu uu kei n yisi un tósu, pinyíye pité pinyine api u n tikilē pin cáái re: A irówe yē, Tafiti Kepipi.

²⁸ Kuu keyə n tu, pinyíye pē api ukekúrí hapə. Kei kuu pεε pi pise re: Nə ne kefa tene re né fe am lē kani ní la waii? Api u pεε re: Eεε Upiima, pó fe. ²⁹ Kei ke Yeesu uu pεε piinipεε rica uu re: Uléécaá uké lē kaní

ne nní kefa n tene nó wa. ³⁰ Kuu lē mí ma, piinipēe ii wúkule apí n nyáni. Uu pēe pi kúrúrúse re: Ani nómenécíre tí n̄sone, áni kape tíye unyine uké lē kō. ³¹ Amá kapi yé kei nní n léepo, api piketē kē nnéi ne Yeesu nsímé kóónú api ríyu u waise.

Yeesu ye usoi yee úu ye n s̄misi p̄aise

³² Pinyíye pē p̄oon nní fáaupōlē, pinyine apí ne unírihélaa unyine yee úu ye nsímé n fe Yeesu léepo. ³³ Ke Yeesu uu yé kuníri kpē n lākasepo, utisi uyē uu nsímé kápáá. Ai riwúí te-i n̄pá úye nnōo yipu, api pēe re: Ari píkai Isirayēeli keteni-i mēwai mmé mēco yenaalē! ³⁴ Amá Pifarisi p̄oo re: Kunírīlā wéése kpeē n̄nan̄e u he un ne aníri lakase!

Yeesu ye p̄isoi pēe n cáp̄inēlē t̄we t̄ē

³⁵ Yeesu ye pēe ayu ne siyupi nnéi kóónúlenle un kei Pisufi ayomeyáhaalee kēmeē céési un kō Uléécaā iyōopi Nsímé Kēcire p̄isoi yóólē un kō itóí nc̄opuri ne nc̄on̄ nc̄opuri mēe p̄isoi m pekēsi p̄oisente. ³⁶ Uu asoiwuí yénu an p̄oonelē lin a feriyelē, an méwoo tóórinkēe yare isán yee íi usē m má, ai íwe u wai. ³⁷ Uu pēe upipiretiki maa re: Kēcare keē kúkpaa n tu ye laanule pelele, amá pepēe yé ke ní kpasi ápi pēe kulúí we. ³⁸ Lē nnya, ani Upíima p̄ise re uké pikēikó pēe yé ní kpasi pame.

10

*Pitumē kefi ne pité ke Yeesu uu n wée
(Mariki 3:13-19; Luki 6:12-16)*

¹ Yeesu uu pēe upiretiki kefi ne pité séi uu n̄nan̄e pi he piké ye ne aníri lakase api ye kō ne itóí nc̄opuri ne nc̄on̄ nc̄opuri mēe p̄isoi m pekēsi

pɔisente. ² Pitume kefi ne pité pɛ anyiri ye nnyé: Ufoí yee Simɔɔ kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwā Antiree, ne Yakupu ne uuwā Yohani. Pɛ keté ye Sepetee piɲmáne le, ³ ne Filipu ne Patelemii ne Tomaa ne ulampooyó Matiyee ne Alifee uɲmáne Yakupu ne Tatee, ⁴ ne Simɔɔ yee pɛ ukuyu pimúlé kecáá n tɔpu ne Yutasi Isikariyɔɔtí yee Yeesu n tɪ uu piláarɔ anipe-i wai.

*Pikei ke Yeesu uú ne písoi pɛ n tum
(Mariki 6:7-13; Luki 9:1-6)*

⁵ Písoi kefi ne pité pɛ ke Yeesu uú ne pikéi tū uu pi céési re: Ani silɔ se-i ke mpuri sanɛ pikó api n we n kaase. Ani kape Samarii pikó ayu kémee ha. ⁶ Amá Isirayeli pikó pɛ n we yare isáɲ yee m pɔ kémee kani yé ha. ⁷ Ani icée kémee pi n símisi re: Uléécaa iyɔɔpi ye nyahaimɛle. ⁸ Ani pitóikó m pɔisente, ani pikpɔkpɔ yukusente, ani tíyese piyó piké pansɛ písoi pɛ ápi mékperinkpe m má, ani aníri lakase. Faalaa kani yé, faalaa ke nóɔ yé kɔ picɔ he. ⁹ Ani kape nkpáni wura née nwóóweni née mewóópipi kpísi nɔké awóólɔ-i wa nɔké ne ripéne. ¹⁰ Ani kape kuló kpísi nɔké ne ncée ritiki, áni kape kɔ ketúkanka kesɛ kpísi. Ani kape kɔ anééri née kuséle rimúlú. Li we re ukeikó yee ye upikei piluke li.

¹¹ Mpá kuyu maa-i née keyupi-i kani lompɔ, ani ye uyee yé n ηmurei uu nó yósu wéési. Un n ηmurei un nó n yósí, ani ukeméé tone aí ha ne nókenétɔɲyaa tulu. ¹² Nɔn ye kényɔ kénye-i n lombo, ani ye kepikó yáási re: Liké nó n niɲú! ¹³ Kényɔ kɛ pikó pin nó n yósí, nkíɲniɲe kaní ne pi n la nké pikecáá n we. Amá pinsá nó n yósí, nkíɲniɲe kaní ne pi n la nké nókenémee pɛpɔ. ¹⁴ Pin kényɔ kenyine-i née kuyu

kunyine-i n ye re ápi nó yósune née ápi kó nónnésímé kutu cōne, ani kényō ke-i née kuyu kpe-i léepō ani nóanēna nkoño péi ani pikuwéé-mē yaapō. ¹⁵ Asei kam nní nó símisi re keyáa kē ke Uléécaā uu n sónti uké ne písoi n túhaane, Sotōm ne Komōori pikó ke Uléécaā uu nna n ηmaasi iwe yé ne kuyu kpe ikó kutōsi wa.

*Lē kapí masí kēpire písoi n wéékusene
(Mariki 13:9-13; Luki 21:12-17)*

¹⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani n̄sōne kō te, kam nní nó n tum, ani ísáj yee ákpe kecōpe ní we mecō n sōne. Lē nnya, ani mesōhō m má yare iwáa, ani alólā mecō kényu m purú. ¹⁷ Ani nómenécíre ne písoi tí. Li yé kam api ye nó tini apí ne sitúhaane-i sí, api ye kō piayomeyáhaalee-i iséí nó súúkee. ¹⁸ Pi yé kam api ye nē nnya píyukōó ne piyōopi kēmee nó séi re nōké kō pē keyu-i ne mpuri sane pikó keyu-i inétansei li nnya. ¹⁹ Pin ye ketahai nó n sée, iwame íi kapere ye nó wa re ní-ye kani yé ha símisi née íye kani yé ha n símisi. Liitunje in n tu, Uléécaā yé m̄maa-maa nó he aní male. ²⁰ Ai nókenémee knn léerine. Amá N̄sunésáa Uléécaā Nfaasōne yee nókenémee símisine. ²¹ Usoi yé umárecō kpísi uú pa re piké kpu. Usoi uu kō ukēpipi kpísi uú ne limecō wai. Siwá asi písáa ne píni kecáá nyere asi pi kpísi así pa re piké kpu. ²² Písoi nnéí yé kam api nē nnya nóinépurí yulu. Amá nkó yee rinkáhá-káhá ne kētō-pō, Uléécaā yé uriyu lō. ²³ In kuyu kúye-i nó n wéékuselē, ani wuri ani kucō tēj. Asei kam nó símisi re aní Isirayeli ayu kóónúne nōké tánene Usoi Kēpipi keké kelene kam.

²⁴ Upeikee úka úu uucélaa fe. Limεα, ukeikó úka úu ukeisaa fe. ²⁵ Li nyam te upeikee uké ucélaa ketule tu. Li nyam te ukeikó uké ukeisaa ketule tu. Née nóunéyōsaa, nē kápi piséi tíye re Pelisepule, wóo pεε nó pinéyókó?

*Uyē kai m pise re usoi uké n wuru
(Luki 12:2-7)*

²⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani kapε písoi n wuru. Lē nnéi lee m pékaalē ne lē nnéi ke úka úu n nyu yé kam ai metéi kémee léeri nḡpá úye uu li yenu uu kō li ceru. ²⁷ Mmē kam nní kunmaha-i nó n símisi, ani ha metéi kémee n tiyóó. Ani ha kō mmē kam nní kutu-i nó rinwéi-wéi, kecáca-i nyere ani yóó nḡpá úye uké kō. ²⁸ Ani kapε pεpεe ye usoi ní kpu ápi ye pεe fe piké ukumíri kpu n wuru. Amá Ulééca kani yé meníne n wuru re u ye fele uu usoi kopu uu kō u ne ukumíri kpísi uu nna teneciré kémee waipō nnya. ²⁹ Nté pi ye sinúipi yuke-yuke sité yáa aí ne kétanká kumúñé sá, née yo? Mḡa ne lē, kéka áke ye méwoo kpu kái Nóunésáa Ulééca mela. ³⁰ Ticuruu Ulééca ye nórinéyu kecáa nnyúpi keenle un n-nnéi nyu. ³¹ Lē nnya, iwame íi kapε ye nó wa. Nō Ulééca inipεe-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

*Yeesu meyóó ne umeyule kecáa nsimé
(Luki 12:8-9)*

³² Yeesu uu kō kpá re: Uye un písoi kecōpe n ḡmurei re u unékó le, nē né kō Unésáa yeε keyómεcaapō ní we keyu-i ḡmurei re née u te. ³³ Amá úye un kō písoi kecōpe n kesi re úu unékó, nē né kō Unésáa yeε keyómεcaapō ní we keyu-i kési re ám u nyu.

Yeesu úu ne nktɔnɔne pɔsoi ka, amá atɔpi kuú ne pɔsoi ka

(Luki 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yeesu uu kɔ kpá re: Ani kapɛ m músu re ɔnɔne kamí ne ketē kecáá ka. Ai nkpáni ɔnɔne, amá atɔpi kamí ne ka. ³⁵ Ne kale ké ŋmáne ne usáa cénse, am kɔ ukpére ne úni ne ufɔsi ne unyáani cénse. ³⁶ Usoi keyɔ cire pikó ŋmaa pɛe iláarɔ u waine.

³⁷ Usoi nkó yee usáa née úni ní la ai tósu lē kuu né ní la úu ne sá re uké unépirɛtiki. Nkó yee kɔ uuŋmáne née uu kpére ní la ai tósu lē kuu né ní la úu ne sá re uké unépirɛtiki. ³⁸ Nkó yee úu n ŋmurei re uké menéɔo ukunapéékɔó riyá * uké pɛe né ritiki, úu ne sá re uké unépirɛtiki. ³⁹ Nkó yee ní la uké unfaa m múlē, yé kam uu ne n fómni. Amá nkó yee nē nnya unfaa n fóm, yé kam uu n yenu.

Ihée kecáá icélaa
(Mariki 9:41)

⁴⁰ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nkó yee nó n yɔsí, ye kɔ né yɔsile. Nkó yee né n yɔsí, ye kɔ uyee né n tumme yɔsile. ⁴¹ Uye un antepu unyine n yɔsí re antepu lo nnya kuu u yɔsí, Uléecaa yé ihée kuu yé antepu ní pa icɔ u hééle. Nkó yee kɔ uyee aseɪ ne Uléecaa pikɛi n wai n yɔsí re aseɪ ute lo nnya kuu u yɔsí, Uléecaa yé ihée kuu yé aseɪ ute ní pa u hééle. ⁴² Aseɪ kam nó símisi re nkó yee pɔsoi mpí ke úka úu nní n waiselē kecɔpe unyine míni riɔwuhúse re pi pinépirɛtiki le nnya, Uléecaa yé liihée u pa.

* **10:38** Kunapéékɔó piya: aseɪ re íwe piluke Yeesu meco

11

Yohani Uniwolε pitumε (Luki 7:18-35)

¹ Ke Yeesu uu upipiretiki kefi ne pitε pε uicεlaa pıpa mı ması, uu kei yisi uu ha ketε kε ayu kεmεε n cεesi un kε Nlεεcaasimε yoolε. ² Yohani Uniwolε ye pεε likumıñε kpe-i kukpaniilee-i wepale. Uu Kirisi pikεi kuu n wai nkó kóm, uu pεε upipiretiki yukuse uu ukemεε tum ³ te pikε ha u pise re uyεε usoi uyε kapi mekeε-me n tee re u sánti nεε unyine ucε ye kepire wemεε? ⁴ Kei ke Yeesu uu pεε pi pεε re: Ani ha lε kani n kómıi nın kε nyáni Yohani símisi, ⁵ leleε re pinyıye ye nyánile, síkankáláká sin sone, piyó pin wolε pin funi, pitusuí pin kómıi, pikpøkpo pin yisikeε, píwekóó pin kε Nsímé Kεcire ke pısoi api pi n yoolε kómıi. ⁶ Uye unsá nε nnya n loó, liute ye únarekomε le.

⁷ Ke Yeesu uu lε pisímé pi mı ması api tómpo, uu pεε Yohani kecáa nsímé pısoi pεε n cápınelε n símisi, uu re: Yo kani kucesi kóıma-i piyéne ha? Kεkpári ke kuyε aku n fikiiseε? ⁸ Usoi yeε melape kecire n lapaalε yeε kei we, nεε yo? Amá piyóopi akpáñá-i ke pεpεε melape kecire m má apı we. ⁹ Yare yo kecire ηmaa kani mpıı piyéne ha? Antepu unyine nεε yo? Amá aseı kecáa uyε kani nnı nı yε ne antepu fele. ¹⁰ Ukecáa kai wólaalε te: Unétumε ye nkó kam n tumme uké ne kekpéε pó wa uké mpócée nyóonse. ¹¹ Asei kam nnı nó símisi re kaı ne n wemε, apı unyine maraalε yeε Yohani Uniwolε n fe. Mpá ne lε, pεpεε Uléεcaa iyóopi kεmεε nı we kecεpe, uyεε n fıılε ye u fele. ¹² Kaı ne kumúñε kpe-i ke Yohani uu Uléεcaa Nsímé n yoolε n kpııme aí ne kumúñε nkú-i

tuiiri, pisoi ye Ulééca*a* iyɔɔpi nnya tɔpule pin náasi piké i yě, pináñe-nañe pɛɛ ye i yě. ¹³ Antepuyɛ nnéi nɛ isé ye Ulééca*a* iyɔɔpi nsímé símaarile dí weri dí nɛ Yohani ikamɛtuɔɔɛ tulu. ¹⁴ In tɛ nɔ mɛsei la nɔké nnésímé kɔ, Yohani yɛɛ Elii uyě kápí pɛɛ n tee rɛ u wɛmɛ. ¹⁵ Uye un ukóme uu kóm!

¹⁶ Uu kɔ pimáa pi kprá rɛ: Yo kam yé fe ké nɛ nfáani pisoi múnɛisɛnɛ? Pi nkpráni yarɛ siwá sɛɛ kɛyaála-i n tú si nɛ sisicɔ sin nɛ ipupɛi séleine, asi ye rɛ: ¹⁷ Tɔ asū nó símisile rɛ ani yesi, ani yúlu, ari sikpɔyome yom, áni tɛ. ¹⁸ Mɛsei kɛ Yohani uú ka, úu ye ilukɛ li, úu ye píta n ntí, ani rɛ aníri kuu héesi. ¹⁹ Usoi Kɛpipi pɔɔ weri ken le ken níru, ani kɔ rɛ: Pilukɛ nɛ píta níré ñmanɛ nkó mɛɛ uyě wɛ. U kɔ pilampooyɔɔ nɛ pikóɔɔkɔɔ usanɛ lɛ. Amá li pɛɛ umɛwai kɛmɛɛ nyísɛlɛnɛ rɛ Ulééca*a* mɛwéesɛsɔhɔ ye mɛ.

*Ayu nyɛɛ áa Yeesu nsímé ní ñmurei
(Luki 10:13-15)*

²⁰ Lɛ mɛmáa, Yeesu uu pɛɛ ayu nyɛ-i kuu mɛwaisaɔa mɛyá n wapisi pikó picé kápáa kápí nɛ mɛfine n conse nnya. U nɛ pi cési rɛ: ²¹ Nɔ Korasin pikó, íwɛ kani topori. Nɔ Petisayita pikó, íwɛ kani topori! Likumúnɛ rɛ mɛwaisaɔa kapi nókenémɛ n wapisi mɛn pɛɛ Tiiri nɛ Sitɔ kɛmɛɛ n wa, ai nní ní wɛ pin piakóɔɔ kɛpíɛ rítɔ api áfɔrɔnti tani api pimɛcírɛ nfúrɔ káikɛɛ liké nyíɛ rɛ pi conse. ²² Lɛ nnya kam nó símisi rɛ Tiiri nɛ Sitɔ pikó íwɛ yé ha ketúhaanɛyaa kɛ nɛ nóinékó kutɔsi wa. ²³ Ntɛ nɔ Kaperinawum pikó, nɔ músu rɛ kelééca*a*-mɛ kaní taálɛ? Ai nkpráni lɛ. Amá kukúláyu-i kɛ Ulééca*a* uu ketɛ-mɛ nó láupɔlɛ. Ai líka nnya, pin pɛɛ mɛwaisaɔa

mmé kapi nní nókenémee n wapisi maco Sotom kémee n wapisi, li yé pee nní ní we kuyu kpě kun ne we. ²⁴ Lẽ nnya kam nó símisi re keyáa kě ke Uléécaa uú ne písoi n túhaanene, Sotom pikó iwé íi nóinékó ne kutasi wa.

*Yeesu ye re písoi piké ukemee piwente hapo
(Luki 10:21-22)*

²⁵ Yeesu uu pee likumúnjé kre-i maa re: Sáa, ketě ne keyóme Upiima, ne pó pakare re pə tíyese siwá sínsápi asi nsímé mmě kaa písahəo ne pinyuwe ní pesí aseí kom. ²⁶ Póo la re líké lě wa kai kə mesei lě wa, Sáa.

²⁷ Yeesu uu kə limemáa pi maa re: Unésáa ye mpa yo nnéí né pale. Uka uco úu ně, Ukepípi nyu Unésáa memáa. Uka uco úu kə Unésáa nyu insá ně Ukepípi ne pě kam n tíyese api u ceru. ²⁸ Nó mpí nnéí nóo nní ncəni mule-mule ne n nákaanke lin nó pelaalě, ani kenéméé kam ké nó topile ani wénte. ²⁹ Am la ké nó n nyikilě lin nó pelaalě. Ani ncəni kam ne nó ní la ηmurei ani cəni, ani tíye ké nó n céési. Nó pee yé kani yé ní wénte. Ne kefa láarúle. Menékó áme kə pólú. ³⁰ Ncəni mmě kam nní ne nó ní la re ani cə ye fákúle, rín nkpani mulú.

12

*Yeesu ye kewenteyaa ute
(Mariki 2:23-28; Luki 6:1-5)*

¹ Lẽ memáa, Yeesu uu pee kewenteyaa ketúnjé imúí inyine kecare kémee n tikilě un tósu. Nkú nn upipiretiki wai, api pee iwéhe kpéeni api mepipi takai. ² Ke Pifarisi api lě n yé, api Yeesu maa re: A

ripái ke pipópirētiki api n wai lē ke isé ii m̄ maa re písoi ápi kapē ye kewénteyaa ketúnē wa. ³ Kei ke Yeesu uu pēē pi pēse re: Lē nnya, áni lē ke Tafiti uu kumúnē kpe-i ke nkũ nn u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ Uléécaā keyō-i kuu lompō uu akpónó kapi Uléécaā n yekei kpísi u ne upikó api le, ái kō pēē re piunyine ye ncée má uké a li. Pēpēē ye Uléécaā inyóonse n wa ηmanē pēē ncée má piké a li. ⁵ Née áni isé atelé kémēē kēē te pēpēē ye Uléécaā inyóonse n wa ye Uléécaā keyō-i pikēi wailē ái ne kewénteyaa péné? Lē nnya akópe kapi lē waa? ⁶ Amá ké nó símisi re uyēē nté nní ní we ye Uléécaā keyō fele. ⁷ Nōn pēē Uléécaā ritelé kémēē iwóí nnyí aseí meyíkíyiki n kō te Uléécaā ye maa re: Né, Uléécaā ye nó písei re ani íwe n ténaanē, ám nó písei re ani ye isēē ne né nyóonse, áni yéē pēē nkó yeē úu líka n caai akópe pa. ⁸ Lē nnya ke né, Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

*Utisi uyēē kunípe kópe m má
(Mariki 3:1-6; Luki 6:6-11)*

⁹ Yeesu uu kei yisi uu tómpō uú ha pikuyomeyáhaalee loni. ¹⁰ Utisi unyine ye pēē kei wele un kunípe kópe má. Pēpēē kei ní we api pēē kewááná n wéēsi piké ne Yeesu tī. Api Yeesu píse re: Ncée ye we re piké kewénteyaa ketúnē usoi pōisee? ¹¹ Uu pi pēse re: Nó úye un nkpéni isán̄ isē m má ii kewénteyaa ketúnē kuhóre címé-cimé kunyine-i lóipō, úu yé ha kei i lesēē? ¹² Kesoipipi ye kō pēē isán̄ fele ái nkáripī. Lē nnya, irósé ye ncée helē re piké ye kewénteyaa ketúnē usoi lisōne wa. ¹³ Yeesu uu pēē utisi uyē maa re: A kupónípe ritunáme. Uu ku tunjápō aku pélu aku kucō mecō sōnesi. ¹⁴ Kai lē n

wa, Pifarisi api pɛɛ léɛpɔ́ apí ha símaane piké yé tɛ íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Ukeikó ke Uléecaa uu n wée

¹⁵ Ke Yeesu uu n kɔ́ tɛ pi la piké u kpu, uu kei yisi uú nyɔ́sɔ́. PISOI kulúí api yisi api u tiki, uu pitóikó nnéí pɔ́isente. ¹⁶ Amá uu pɛɛ pi símisi ísɔ́ne uu kúrúrusɛ rɛ ápi kape tíye unyine uké kɔ́ tɛ lɛ kuu wa.

¹⁷ Lɛ ke antepu Esayi uu uritelé kémɛɛ m ma liké ne n wa nnya. Ú pɛɛ rɛ:

¹⁸ Unékéikó lala ye nkó. Uyɛ kam wée.

Am kusa u la.

Né Nnéfáasɔ́ne ukemɛɛ wa uké ne sitɛ nnéí isoipuri aseí kam ne i n wemɛ riyóó.

¹⁹ U ne úka apí líka kecáá kɛnɛne, úu yé kɔ́ senkɛɛ.

Api yé unné ícéɛ-i n kómɛi.

²⁰ Uu yé kekpápi kɛɛ pikónóó m máálɛ sei.

Uu yé kɔ́ kɛfiráa kɛɛ pinyúm-nyúm m masí kpu.

Lɛ kuu yé n wai aí weri aí ne tulu

kumúnɛ kpe-i ke aseí aa yé mpá yo n feriyɛ.

²¹ Sitɛ nnéí isoipuri ii pɛɛ ne u n tálɛ.

*Yeesu ye pɛpɛɛ ukécáá nkópe n símisi rinóó pɛɛɛ
(Mariki 3:22-30; Luki 11:14-23)*

²² Kei ke pinyine api pɛɛ ne unírihélaa unyine ke aníri aa n nyíinse úu kɔ́ símisi Yeesu léɛpɔ́ rɛ uké u pɔ́ise. Yeesu uu u pɔ́ise uu pɛɛ fe uu ye símisi uu ye kɔ́ yɛnu. ²³ Ai pISOI pɛɛ n cápínɛlɛ nnóó yipu, pinnéí api ye pɛɛ rɛ: Néntɛ utisi nkó ye Tafiti Kɛpípi lɛ? ²⁴ Ke Pifarisi api lɛ n kɔ́, api rɛ: Aníri uyɔ́ɔpi Pɛlispule yeɛ utisi nkó rínanɛ hɛ kuú ne aníri lakasente. ²⁵ Amá Yeesu ye pɛɛ pikemúnɛ nyule. Uu pɛɛ pi maa rɛ: Kuyóópiyu kunyine pISOI pin pimɛɔpɛcírɛ n tɔ́pu, ku ye kpule. Limɛɔ, kuyu

kunyine née kényo kenyine pikó pin pimεcαpεcire n tɔpu, pi ye kpule. ²⁶ Setani un nkpéni aníri n lakasente, umεcire kuu lē ne tɔpu, íye ke ukuyɔɔpiyu aku yé pεε fe akú ne n we? ²⁷ In te Pεlisepule yεe rínanje né he kamí ne aníri lakasente, wóo pεε nópinékó pó rínanje he kapí ne a lakasente? Aní n nyu re nópinékó cire pεε nó nyísene re áni alari má. ²⁸ Asei kecáá, Uléécαα Nfaasone nnanje kamí ne aníri lakasente. Leleε nyíselē te Uléécαα iyɔɔpi ye nókenémεε pituime masile.

²⁹ Uka úu yé fe uké unáje-nanje keyo-i lompo uu ulikó yáái, kumúnjé kpe-i kúu kahanε u n tí uké paasi. Amá un n fe un u n tí uu paasi, u yé pεε fe uu kényo likó nnéi yáái. ³⁰ Nkó yeε úu kenécáá n kpálē ye iláarɔ né wailε. Nkó yeε úu kɔ picápine né n léni ye haresile. ³¹ Lē nnya kam nó símisi re Uléécαα yé akópe ne alé nnéi mpuri kesoipipi sárei, amá úye un Uléécαα Nfaasone n lámaankeε, Uléécαα úu yé liute sárei. ³² Uléécαα yé nkó yeε né Usoi Kepipi kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei, amá Uléécαα úu yé nkó yeε Nfáasone kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei ne keweesi-po.

Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa
(Luki 6:43-45)

³³ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Kuléé kun isare n láarú, kuapipi yèè n nyamle. Kunsá isare n láarú, kuapipi yèè n caailenle. Mpá kuléé kúye apipi kapi ye ne ku ceri. ³⁴ Nó akpurii nnyé! Iye ke nó písoi kpááree mpí ani yé fe ani nsímé sone male? Li we re nsímé mεε usoi kefa-i ní we mεε ye nnó-i léemε. ³⁵ Usoi sone yeε ye nsímé sone mεε ukεfa sone-i ní we símisi, usoi kópe póo nsímé kópe mεε ukεfa kópe-i

ń we símisi. ³⁶ Ké nó símisi re keyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoí n túhaanene, isímé kópe ke pisoí api n símaanke e ciré nnya kapí ne pi túhaanene. ³⁷ Li we re mpónóosimé mee tíyesene póké alari nées akópe yé.

*Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yúlu
(Mariki 8:11-12; Luki 11:29-32)*

³⁸ Lē memáá, isé picélaa kecəpe pinyine ne Pifarisi pinyine api Yeesu maá re: Tə péé la re a mewaisaŋa menyine wa təké yé. ³⁹ Yeesu uu pi pese re: Nfáani ketē nké pisoí ye caailenle hái. Api la piké Uléécaa ŋmane ritiki, amá mewaisaŋa kapi wéési piké yé. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yé menyinecə kapi yé kə yé. ⁴⁰ Asei kecáá, lē ke Yonaasi uu mekpíntomé maamaa kefa-i sitúné sitaani ne sisine sitaani n wa mecə ke Usoi Kepipi póo kə sónti keké ketē kémee wa sitúné sitaani ne sisine sitaani. ⁴¹ Keyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoí n túhaanene, Niniifi pikó yé ha yisi api nfáani ketē nké pisoí akópe pa. Li we re kumúné kpe-i ke Yonaasi uú pee Nléécaasimé rin-yóo api kóm, pi pee mefine conselé. Uyee nté nní ń we ye kə pee Yonaasi fele. ⁴² Keyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoí n túhaanene, unósiyəpi yee Saapa ketē kecáá n tú yé ha yisi uu nfáani ketē nké pisoí akópe pa. Li we re uyee pee hái ketē ketə-pə leemele uú weri re uké Salomə mewéésesəhə kə. Uyee nté nní ń we ye kə pee Salomə fele.

*Kuniri ye kuripəhə kpure-i pəle
(Luki 11:24-26)*

⁴³ Yeesu uu kə kpá re: Kuníri kun usoi kémee n yisi, ku ye hale akú ha kelə kóima kenyine-i n keraai kun kewénte wéési. Káku nní ke n yé nnya, ⁴⁴ aku

πρε ρε: Νέ κενέγω κῆ kam n yisime kέμεε πελε. Kun m πρεπῶ, aku κέγῶ ημανε λεπῶ kapl m πρέινκεε apf nyóonsente cáká-cáká. ⁴⁵ Kei kaku ye πρέ ha kuacó aseel nyee kuricuruu rikpákára ní fe kpíipῶ áá ne κέγῶ κε-i tone. Lελεε ye tíyεσε κε liute uyē mewee fale ame ye n caailē ame mekpure me-i kuú πρε mekeε ní we tósu. Lē κε nfáani pisoil kópe mpí apf sónti piké ne kέtῶ tene.

Yeesu uni ne upiwā

(Mariki 3:31-35; Luki 8:19-21)

⁴⁶ Yeesu un kei lē we un ne pisoil símisi, uuni ne upiwā pin tuiπῶ, apf ketahai-pῶ nyere, pin la piké rinóῶ u maa. ⁴⁷ [Unyine uu Yeesu maa ρε: A ripáí, upóni ne pipῶwá ye ketahai-pῶ nyenule pin la piké rinóῶ pῶ maa.] ⁴⁸ Yeesu uu liute uyē πεσε ρε: Wóo unéni, píye πρε pinéwá? ⁴⁹ Uu πρε upipiretiki-mē kunípe tuḡápῶ uu ρε: Unéni ne pinéwá ye mpí nté! ⁵⁰ Aseil kecáá, úye un Unésáa yeε keyómecaa-pῶ ní we mela n wai, uyee unéwá née unéyél née unéni.

13

Uluaa kenyárū

(Mariki 4:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Yeesu uu keyáa κῆ κέγῶ-i léeri uu s1 uú ha kupiye ritime tone. ² Pisoil kulúil apf ukekúril cápinepῶ uu πρε lē nnya kúninῶil loni uú tone. Pisoil pē pῶῶ kupiye ritime tone. ³ Uu sinyárū kpísi uú ne isímé isímé pi símaankee. Uu ρε: Utisi unyine yeε we, uu keyáa ukecare-i ipuri pifómε leepῶ. ⁴ Kuu lē n fóm, ipuri inyine ii ricéetime lólesi, sinúipi así hapῶ así i kpóuli. ⁵ Ico ii keparetē kecáá κε ntaai rín m piye lólesi. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese ne

mεσε λελυ. ⁶ Amá κε ntυηε nn n ta, μελει fale mē ame iníní kuweeciré nnya tore. ⁷ Ipuri icō ii sinípeleépi κεπάάπάά lólēsi, sinípeleépi asi pelu asi i hila. ⁸ Amá ipuri icō ii ha ketē sōne κεκάά lólēsi ii λελυ ii pelu ii fólu. Mpuri nse nn fólu ipipi píλε, ncō ipipi kuwóó ne kefi, ncō ipipi afēetaani. ⁹ Ke Yeesu uu lē pimáa pi m masí, uu kō pi kpá re: Uye un ukóme uu kóm.

*Yo nnya κε Yeesu uu ne sinyárū céesi?
(Mariki 4:10-12; Luki 8:9-10)*

¹⁰ Kei κε upipiretiki api péé ne u rikō api u pise re: Yo nnya kaá sinyárū kpísi pōn ne pisoí símisi?

¹¹ Yeesu uu pi pese re: Nό κε Uléécaá uu uiyōpi nsímé μεε m pékaalē cereise, úu pē cereise. Lē nnya kamí ne lē pi símisi. ¹² Li we yare kapi ye ní maá re: Nkó yee linyine m má kapi ye licō rikpá ai meyá wai. Amá nkó yee úu líka m má kapi ye likáripikóó lē kuu m má yósi. ¹³ Lē nnya kam sinyárū kpísi nen ne pi símisi. Li we re pi ye n wiilenle, amá ápi pee nyáni, api ye kutu n colē, amá ápi pee kō kómēi. Ápi kō aseí ceri. ¹⁴ Lē κε antepu Esayi uú pee mekeε-me ní ma yee lē wai re:

Nó kam ani ye n kómēi, áni yéé pee liasei ceri.

Nó kam ani ye n nyáni, áni yéé pee yé.

¹⁵ Li we re mpuri mmú pisoí akij ye takasile.

Pi pimεcire atu tápisile.

Api inípee wúkesi,

api yúlu re piatu áa kape ye kō,

piinipee íi kape ye yē

pimεsōho áme kape ye kō líka ceri.

Lē kémee, ápi yé pee fe piké pimεfine conse.

Né Uléécaá, ké ne pi m pōise.

16 Amá in nṓṓ, nṓ pínarekome le re nṓinénípee ye nyáni, nṓanétu an kómeyi. 17 Asei kam nní nṓ símisi re antepuyey ne aseiy pite Uléécaá inipéey-i ye kulúí wele péey péé ní la piké lē kani nní ní nyáni yē, amá ápi li yē. Pi péey kṓ lalē piké lē kani nní ne nṓanétu n kómeyi kṓ, amá ápi li kṓ.

*Yeesu ye ulukaa kenyárū aseiy lese uu símisi
(Mariki 4:13-20; Luki 8:11-15)*

18 Kei ke Yeesu uu péey pi maa re: Ani nkpeni ulukaa kenyárū kē aseiy kṓ: 19 PISOI péey ye Uléécaá iyṓopi nsímé kutu ricṓ ápi yé nkeméé kṓ ye we yare ricéetime tē-i ke ipuri ii n lólesi. Kuníri yèè kalē aku nsímé mmē pikeméé lese. 20 Picṓ ye kṓ we yare kēparetē ke-i ke ipuri ii n lólesi. Lipite yèè nsímé kutu ricṓle api mēsey ne mēsey piakij kēmee n yṓsu ne mpṓṓnare. 21 Amá ápi ye tíyey nké pikemēey iníj wá, rín ye pikemēey tónē líké náñai. Ncṓñ nn nsímé mmē nnya pi n leemē néē méwee kópe menyine men pi m pekēsi, api kei ne kēwááná yénu apí ne Uléécaá kēpire tṓ. 22 Picṓ ye kṓ we yare ipuri yēey sínípeleépi kēpáápáá ní loó. Lipite yèè nsímé kutu ricṓle, amá ketē kecáá pikēi ke pISOI apí ne ní kparálē ne mēmá nnáápi mēey ne n kírāase yèè nsímé mmē tihilale rín ye péey líka pi yoriyey. 23 Picṓ ye kṓ wele yare ipuri yēey kēfēnetē kecáá ní loó. Lipite yèè nsímé mmē kutu ricṓle api nkeméé kóm nn pi lēni api péé n we yare aléey nyēey yē apipi m mári, kunyine píle, kucṓ kuwṓó ne kēfi, kucṓ afēetaani.

Meyúipuri kópe kenyárū

24 Yeesu uu kṓ kenyárū kecṓ pi kpá re: Uléécaá iyṓopi ye we yare usoi nkṓ nsímé mmú: Utisi unyine yēey ukēcare-i melukēpipi lukesi. 25 Uláarṓ

uu kesine kenyine hapə, pISOI pin ləni uu iluke kepaapaa meyupuri kope uu yaa, uu tɔmpə. ²⁶ Ke iluke ii n le ii mepi leeri ii folu, meyupuri pɔə kə leeri. ²⁷ Pikeikó apí weri apí ucarere uyē maa re: Ai ilukepuri kaa kepacare-i lukesii, Upiima? Kai pɛe iye wa ke meyupuri kope amé ne n le? ²⁸ Uu pi pɛse re: Unélaarə unyine ye le wa. Pikeikó apí re: Pə la təké ha me wehe? ²⁹ Uu re: Eehei. Ne wuru re nɔ meyupuri kope pilése n la aní ne iluke péne aní wehe. ³⁰ Lē nnya, ani liketé riyá liké kesé m pelu aí ne kúkpaa tulu. Lin kúkpaa n tu, né pɛpɛe í kpasí maa re: Ani meyupuri kope mefoi lese ani apehe me pahaanke təké me risé, ani pɛe kə iluke cápine ani rinésime-i súuni.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū
(Mariki 4:30-32; Luki 13:18-19)

³¹ Yeesu uu kə kenyárū pi kpá re: Uléécaə iyəəpi ye kə we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu n kpísi uu ukɛcare-i lukesi. ³² Ipuri kecəpe mme mee í-yuke icə fe. Amá nn n le, nkuléé kpe ye kecare-i ayéheléé kecəpe kumáa. Ai pɛe wai kuléé maa kpē ilese kecáa ke sinúipi asi ye ayámé wa.

Nkpónótə pite kenyárū
(Luki 13:20-21)

³³ Yeesu uu kə kenyárū pi wai re: Uléécaə iyəəpi ye kə we yare nkpónótə pite ke unósi uu ntə píima kémee n cəhənepə uu pulu pikpée apí yisi.

Lē ke Yeesu uu ye pɛe sinyárū n kpísi uú ne pISOI céesi
(Mariki 4:33-34)

³⁴ Sinyárū ke Yeesu uu ye pɛe kpísi uú ne pISOI pɛe n cápinelē n céesi. Sinyárū ŋmanε kuu ye pɛe kpísi

uú ne pi céesi. ³⁵ Lẽ ke antepu uú pee n wói liké ne n wa nnya. U pee re:
Sinyárũ kam kpísine ké ne n símisi. Né sinyárũ
kpísi amí ne lẽ nnéi lee nípá yo kekoraane-me
m pékaalẽ yóó.

Yeesu ye meýúipuri kópe kenyárũ kē aseí símisi

³⁶ Kei ke Yeesu uu pee yisi uu písoi pee n cápínelẽ yá uu káyǎ sí. Upipiretiki api u leepǎ api u píse re: A meýúipuri kópe mee kecare-i n le kenyárũ kē aseí ró símisi. ³⁷ Uu pi pese re: Uyee ilukepuri n lukesi yee nní Usoi Kepipi. ³⁸ Ke care kee nní ketē, nlukepuri sǎne mee nní Uléécaá iyǎopi pikó, pepee Setani n tíkílẽ pee nní meýúipuri kópe. ³⁹ Uláarǎ uyee meýúipuri kópe n lukesi yee nní Setani. Ketē nké metene yee nní kúkpaá. Pepee ní kpasine pee nní piléécaatumé. ⁴⁰ Yare kapi ye nní meýúipuri kópe n wéhe api nna sé mecǎ kai sónti liké ketē metene ketúné wa. ⁴¹ Né, Usoi Kepipi yé pinéléécaatumé tũ api pē nnéi pee inéyǎopi kémeé picǎ akópe n waise ne pē nnéi pee mewai kópe n wai lese. ⁴² Api nna píima kémeé pi sǎpǎ. Kei ke písoi api yé meýǎ ténesi pin iní takai. ⁴³ Péé uyé-i ke pepee aseí n tíkílẽ pǎo yé pee piusaa Uléécaá iyǎopi kémeé n we pin tǎlu yare ituné. Uye un ukóme uu kóm!

Memá kenyárũ

⁴⁴ Yeesu uu kǎ upipiretiki kenyárũ kecǎ kpá re: Uléécaá iyǎopi ye kǎ we yare nsímé mmú: Memá píima menyine mee kecare kenyine-i kúlaalẽ. Utisi unyine uu keyáa memá píima mē yenu, uu pikúlaa me pese, uu kǎ mpǎonare ne ulikó nnéi kpísi uu yái uú ne kecare kē lolu. ⁴⁵ Yeesu uu kǎ kpá re: Uléécaá

iyɔɔpi ye kɔ we yare ukpéense unyine yee keyáa ikólé kecire wéési. ⁴⁶ Kuú ha nkólé mee meyíkíyiki ní nyamí n yé, uu sí uú ha ulikó nnéi yáí uú ne n lɔlu.

Kunyeŋ kenýárū

⁴⁷ Uu kɔ kpá re: Uléécaá iyɔɔpi ye kɔ we yare kunyeŋ kunyine ke usoi uu mínimaa-i n fɔ aku ikpíntomé nnyí ncɔpuri paála. ⁴⁸ Kaku n yi, pikpíntoméćopii api ku pasai api ritime leseri api pée n tū pin ikpíntomé tési, pin isɔne anéere-i wai pin ikópe fónje. ⁴⁹ Lɛ kai sɔnti liké keté metene kumúnjé-i wa. Piléécaatumé ye ha sɔntile piké pepere Uléécaá mela n wa ne pepere ápi Umela n wa kóólene, ⁵⁰ api pepere ápi Umela n wa nna píima kémee sápw. Kei ke písoi api yé meýá ténesi pin iní takai.

Isé ucélaa fále ne ukpure kecáá nsímé

⁵¹ Yeesu uu upipiretiki pise re: Nɔ pree lɛ nnéi kam nní n símisi aseí konle nní? Api re: Eee, tɔ konle. ⁵² Kei kuu pree pi maa re: Lɛ nnya, isé ucélaa úye un Uléécaá iyɔɔpi nkó n ñmurei, u we yare úyɔsaa unyine yee ulikó kémee lifále ne likpure ní lese.

Nasareti pikó ápi Yeesu ne kefa tene (Mariki 6:1-6; Luki 4:16-30)

⁵³ Ke Yeesu uu lɛ ne sinyárū sɛ picélaa pi m masí, uu kei yisi uu tómpɔ, ⁵⁴ uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kémee sí uú ha kei Pisuiŋi kuyomeyáhaalee-i n céési. Ai pepere kei ní we nnéi nnɔw yipu, api ye pree re: Yei kecire ke nkó uu mpíi mewéesesɔhɔ mmé tu? Iye kuu ye ne mewaisaŋa mmé wapisi? ⁵⁵ Nénte uyee uséré uyɛ ñmáne? Ai úni yee Maari? Ai upiwá pree nní Yakupu ne Yosefi ne Simɔw ne Yuutii? ⁵⁶ Ai tɔ ne upiyei nnéi tɔw nté kesé wee? Yei kecire kuu pree

mpíí rínanɛ mmú yě? ⁵⁷ Nní nnéí ai pi tapisi ápi nɛ Yeesu kefa tenɛ. Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Ápi yɛ antepu kuyu-i nɛ ukɛyɔ-i u n waiselɛ. ⁵⁸ Pinfatɛnɛ kucírɛ nnya, Yeesu úu kei mɛwaisanɔa mɛyá wapisi.

14

Yohani Uniwole nkpo

(Mariki 6:14-29; Luki 9:7-9)

¹ Uyóopi Erooti yɛɛ pɛɛ likumúnjé kpɛ-i Kalilee ketɛ kecáá paílɛ. Uu pɛɛ kóm pin Yeesu nsímé símisi. ² Uu upikɛikó maa rɛ: Yohani Uniwole yɛɛ n kpu nsímé kapi símisi. U pikpɔkpɔ kémɛɛ yisilɛ. Lɛ nnya kuu nní rínanɛ yě un nɛ mɛwaisanɔa wapisi.

³ Asei kecáá, Erooti yɛ pɛɛ tíyesele api Yohani Uniwole tini api paasi api kukpaniilee tani. Umáa Filipu unɔsi kapi yɛ n sée rɛ Erootiyati nnya kuú pɛé lɛ wa. ⁴ Yohani yɛ pɛɛ Erooti maa rɛ: Aa ncée má pɔké upómáa unɔsi kpísi. ⁵ Lɛ nnya ke Erooti uu pɛé la uké Yohani kpu, amá un pɛɛ písoi pɛɛ n cápinelɛ wuru. Pɛ nɛ pɛɛ nyánile rɛ Yohani yɛ antepu lɛ. ⁶ Api pɛɛ keyáa kenyine Erooti kemareyaa anyá n wai, Erootiyati ukpére uu léépɔ uu písáne pɛɛ n cápinelɛ kecɔpɛ yesu ai Erooti yúkúlú ⁷ uu písói inipɛɛ iye-i símisi uu wéeri rɛ ukpére uyɛ un yo mpuri n la, un li u m pise, u yé li u pa. ⁸ Kei ke Erootiyati uu ukpére tálaankɛɛ, uyɛ uu pɛɛ Erooti maa rɛ: A nté nní Yohani Uniwole riyu kecáripí tái-tái kémɛɛ wa aa né pa. ⁹ Ke Erooti uu lɛ n kɔ, uripɔ ari caai. Amá uawéeri nɛ pisanɛ isei nnya, uu rinóo hɛ rɛ piké lɛ kuu m pise u pa. ¹⁰ Uu unyine tum tɛ piké ha kukpaniilee-i Yohani riyu tɔ. ¹¹ Apí ha ríyú tɔlu apí nɛ weri api ukpére uyɛ pa, uyɛ uu ri kpísi uu úni

pa. ¹² Kei ke Yohani pipiretiki api peé ha api u kpísi api kúlesi, api limemáá ppe s'í ap'í ha lēlē n wa nnéi Yeesu keeni.

Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)

¹³ Ke Yeesu uu nsímé mmē n kō, uu yisi uu kúninai loni re uké tómpo uké ha umecire kei ke úka úu ní we n tū. Písoi api kóm api ayu nyee ne kei n kólē kémee ne ána yisi api lē kupiye n kanai ap'í ha ne u lēpō. ¹⁴ Kuu kúninai-i ní súi, uu risoiwuí yénu, tiicō ii íwe u wai uu pitóikó ppe n hápō pipōisente loni. ¹⁵ Kai nnyóó n wa, upipiretiki api ukékúrí hapō api re: Ituŋe ye nkpéni pitene masile, ári kō nté ne kuyu kúka kólē. A písoi kulúí mpí riyá piké siyupi-i pilukelale ha piké li. ¹⁶ Yeesu uu pi pese re: Ái tilasi re piké tómpo. Ani nórinécuruu iluke pi he piké li. ¹⁷ Api ppe u maa re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité ŋmanē kari nté má. ¹⁸ Yeesu uu pi pese re: Ani ne nté né kam. ¹⁹ Kapí ne n hápō, uu ppe písoi riwúí tē maa re piké meyúí kecáá tone. Uu akpónó anupū nyē ne ikpíntomé ité iyē kpísi uu kelééca werí uu Ulééca pōnēse, uu akpónó kpókōrine uu upipiretiki pa api písoi riwúí hōónē. ²⁰ Pinnéi api le api lēpu. Upipiretiki api akéri nyee m pōne cápine ai anéere kefi ne até yipu. ²¹ Pēpēe iluke iyē n li ye tu pitisi ŋmanē ákotokú anupū (5.000). Api pinósi ne siwá keē.

Yeesu ye mini kecáá sōne
(Mariki 6:45-52; Yohani 6:15-21)

²² Kapi piluke m masí, Yeesu uu upipiretiki rinóo he re piké kúninai lō piké ha kupiye ritime ricō-pō u fósí, uyē uké ppe kei písoi riwúí tē n kpiiselē kelene.

23 Ke pISOi api pikúũ ní masí, uu yisi uu riyópe taá re uké kei umecire n we un keyóme yáási. Uu ppe kei lē umecire n we aí ne nnyóó wai. 24 Kúninõi ye ppe likumúnjé kpe-i míni ritime ne ketaa piwai masile. Ke kuyó aku nní kukeyu-mē m pēpuri nnya, ániwalé aa ppe ku n táhaise. 25 Yeesu uu riweeki kumúnjé míni kecáá n sónne un ne upipiretiki kémee sí. 26 Kapi lē u n yé un míni kecáá sónne, piipije ii kpi ne iwame mepéhē, api ppe pimecōpecire n tee re: Kunírilā ye ku. Api ppe iwame ne m pupukee. 27 Yeesu uu ppe mese ne mese pi maa re: Aní kape píri tónne. Néé lo, iwame ii kape nó wa! 28 Piyee uu u maa re: In te mesei póó lo, a tíyese ké míni kecáá sónne ké ne póó lēpó, Upíima! 29 Uu re: A kam!

Piyee uu kúninõi-i léepó uu míni kecáá sónne re uké Yeesu lēpó. 30 Amá kuu n yé te kuyó ye páápúle, iwame ii u loni, míni ame ppe u m muuni. Uu cáái re: Upíima, a né yóriye! 31 Yeesu uu mese ne mese kunípe saapó uu u tini uu u pise re: Mpófatenne rín piye. Yo nnya kaá tirí? 32 Kei ke piketé api ppe kúninõi kémee lompó, kuyó aku sée. 33 Yeesu pipiretiki picó ppe kúninõi kémee ní we api ppe ha Yeesu metene wula api re: Pó mesei Ulééca Kēpipi le.

*Yeesu ye Kenesareti ketē kémee pitóikó paise
(Mariki 6:53-56)*

34 Kapi kupiye pitéj ní masí api Kenesareti ketē tulu, 35 kei pikó api Yeesu ceru, api pitume nípá yei yékááse re piké pISOi símisi re u ka. PISOi api ppe pitóikó nnéi ne u sónaapó. 36 Api u welu re uké ηmurei pitóikó pē piké nípá ukutukanka ritime ηmane rica. Pē nnéi ppe riñca api pélu cáká-cáká.

15

*Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsímé
(Mariki 7:1-13)*

¹ Kei ke Pifarisi ne isé picélaa pinyine api Yerusalem-pò leeme api Yeesu leeri api u pise re: ² Yo nnya ke pipópiretikiki api ye inyékkii ke pirókpure api n yekei rilóó? Lelée re ápi ye nale piké kelené li yare kai mekke-me n weme? ³ Yeesu uu pi pese re: Nó ni, yo nnya ke nóó Uléécaa isé rilóó ani nópinékpure inyekii n tikilé? ⁴ Uléécaa ye maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kò re úye un usáa née úni anóo n wa, li pise re piké liute kpu. ⁵ Amá nóó ne ye re: Uye un usáa née úni m maa re u lè kuú péé ní la uké ne u n lè Uléécaa hele, ⁶ u yé fe uu lè nnya usáa née úni nkpéni pilé yá. Uléécaa nsímé kani lè fómpò ani pree nópinékpure inyekii n tikilé. ⁷ Nó kecáá kecáá mewai pikó mpí! Antepu Esayi ye alari mále uké nókenécáá maa re:

⁸ Nnóó-i ñmané ke písoi mpí api ríyu né waiselè, amá ápi pree pisifa-i ne né kólè.

⁹ Piiyáhaa ye likpárákóó lè.

Pi rinyale pin sisoi pipi inyekii
kpísi pin céési yare inékó ye nyi.

*Lelée ye usoi mékperinkpe n waise
(Mariki 7:14-23)*

¹⁰ Yeesu uu pree risoiwuí cápíne uu pi maa re: Ani kutu né ricò ani kóm rísoné: ¹¹ Ai lelée ye usoi nnóó-i n lompo lée ye mékperinkpe u waise, amá lelée ye unnóó-i n léeme lée ye mékperinkpe u waise. ¹² Kei ke upipiretikiki api ukekúrí rinyósópò api u maa re: Pò nyu re lè kaa nní n símisi ye Pifarisi meyá

ticón? ¹³ Uu pi pɛsɛ rɛ: Kuléé kúye kun n we, kái Unésáa yee keyómecaa-pɔ́ ní we yee ku tamesi, pi ku wehene. ¹⁴ Ani pi riyá kei. Pi nkpráni yare pinyíyɛ pɛɛ pinyíyɛcɔ́ n tórikɛɛ? Unyíyɛ un unyíyɛcɔ́ n tɔ́rɔ́i, pi sóntile piké ha ne piketé kúconhore kunyine-i lóipɔ́. ¹⁵ Píyɛɛ uu pɛɛ rinóó yósu uu Yeesu maɔ́ rɛ: A kenýárũ nké aseí ró símisi. ¹⁶ Yeesu uu u pɛsɛ rɛ: Aí ne nŋ́ pɛne áni kahanɛ nkpráni líka n kɔ́o? ¹⁷ Ani kɔ́ tɛ lɛ́ nnéi lɛɛ yɛ usoi nnɔ́-i n lomɔ́ yèè kɛfa-i hale uu wai uu iyaa leepɔ́ uu li lesɛrii? ¹⁸ Kɛfa kɛmɛɛ kɛ nsímé nn yɛ n we, nn pɛɛ nnɔ́-i tíkime nń ne leeri. Mmɛ mɛɛ yɛ usoi mékperinkpɛ waise. ¹⁹ Lɛ́ nnya, kɛfa-i kɛ simúnɛ́ kópe asi léeri. Sɛsɛɛ yɛ tíyɛsɛ kɛ usoi uu yɛ usoi kpu, uu ucɔ́ unɔ́si nées ucɔ́ ula kuwáncɔ́ wai, uu iwásá wai, uu yáái, uu kɔ́ ucɔ́ ne nsímé kprára, nées uu ucɔ́ lámaankɛɛ. ²⁰ Lɛlɛɛ yɛ usoi mékperinkpɛ n waise yɛ lɛ́. Amá usoi unsá n nale yare kɛ irónyékii ii ní ma uké kelenɛ li, áí yé mékperinkpɛ u waise.

*Kanaa kuyu unɔ́si unyine nfatene
(Mariki 7:24-30)*

²¹ Yeesu uu limɛmáá kei yisi uu Tiiri ne Sitɔ́ sitɛ́-mɛ́ tómpɔ́. ²² Kanaa ketɛ́ unɔ́si unyine yee kei n hápɔ́ uu yisi uu Yeesu leepɔ́, uu pupɛi rɛ: Upíima, Tafiti Kɛpipi, a inéwɛ yɛ́. Kuníri yɛ unékpéɛ lémaapɔ́lenlɛ áí nyam! ²³ Yeesu uu kɔ́ lɛ́ n sɛ́élɛ́ lékɛ́-lékɛ́. Kei kɛ upipiretiki api ukékúrí rinyɔ́sɔ́pɔ́ api rɛ: A unɔ́si nkó ne kutu ricɔ́ uké tómpɔ́. Ú wele un pupukɛɛ un ne ró tíkílɛ́! ²⁴ Yeesu uu pi pɛsɛ rɛ Isirayɛeli pikó pɛɛ ní we yare isáɲ yee m pɔ́ íi ne usé ḡmanɛ kɛmɛɛ kɛ Uléécáa uu né tumme.

²⁵ Kei ke unósi uyē uu pɛɛ yisipɔ uú ha ukenyale-i wúla uu u maa re: A risuúlu a né lē, Upíima. ²⁶ Yeesu uu u pɛɛ re: Ai nyamí te piké siwá iluke kpísi piké sipɔpipi risá. ²⁷ Unósi uyē uu kɔ kpá re: Mesei ye me, Upíima. Amá nípá ne lē, sipɔpipi pite pin n le, si ye lɛlɛɛ keteni-i m pórɔi n hínile sin le. ²⁸ Yeesu uu pɛɛ u pɛɛ re: A tíye mpófatenɛ ye piye kpa! Uléecaa yé tíyese lē kaa ní la ai wai. Kei nní uukpére uyē uu mese ne mese pélu.

Yeesu ye pitóikó kulú paise

²⁹ Yeesu uu kei yisi uu Kalilee kupiye ritime sí. Uu pɛɛ rikúú rinyine taá uú tone. ³⁰ Kei ke pisoí kulúí apí ne pipáikɔ́ ne pinyíye ne síkankáláká ne pisíméciré ne pitóikó picɔ picɔ u kálaapɔ apí uana-i pi laikɛɛ, uu pi pɔisente. ³¹ Ke pisoí apí pisíméciré n yé pin símisi, síkankáláká sin pélaalē, pipáikɔ́ pin sónɛ, pinyíye pin nyáni, ai nnóó pi yipu apí pɛɛ Ísrayɛeli pikó Uleecaa ríyu n waise.

*Yeesu ye pisoí ákotokú ana (4.000) kpínii
(Mariki 8:1-10)*

³² Yeesu uu pɛɛ upipiretiki séi uu pi maa re: Pisoí mpí icɔ ye íwe né wɛɛ. Siyáa sitaani ye nsí kapi kenékúrí we apí kɔ nkpéni líka má piké li. Am kɔ la ké ne nkú pi kuisse. Insá lē, li yé ha ncée pi feriyɛ. ³³ Upipiretiki apí pɛɛ u pise re: Yei kari yé kuyúí nkú-i iluke meyá tu pisoí píima mpí piké ne n lɛ? ³⁴ Yeesu uu pɛɛ pi pise re: Akpónó alé kani má? Apí re: Aseei ne sikpíntomépi nkáripí. ³⁵ Kei kuu pɛɛ pisoí pɛɛ n cápínelē tinóó he re piké keteni-i tone. ³⁶ Kapi n tónɛ, uu akpónó aseei nyē ne ikpíntomé iyē kpísi uu Uléecaa pɔnɛɛ uu pɛɛ a kpókɔrine uu

upipireetiki pa, api pisei nnéi hóone. ³⁷ Mpa úye uu le uu lepu. Pipireetiki api akpónó kerí nyee m pòone kóóí aì anéere aseei yipu. ³⁸ Pèpèe pèe n li ye lele pitisi ñmanε ákotokú ana (4.000), ápi pinósi ne siwá kemée kéẽ. ³⁹ Yeesu uu pèe lē memáá pi kuisse, uyē uu pèe kúninóì loni uú ne Makatani ketē-mē tómpo.

16

Pifarisi ne Pisatusee ye Yeesu pise re uké mewaisaṅa wa

(Mariki 8:11-13; Luki 12:54-56)

¹ Kε Yeesu uu kei n tuipò, Pifarisi ne Pisatusee api ukekúrí hapò, pin wéési piké ripine u wa. Api u pise re uké mewaisaṅa menyine wa mee yé n nyíse re Ulééca-a-i kuu léeri. ² [Kei kuu pi pèse re: Itunε in n lóipò keyóme ken n wòñne, nò ye maa re keyáa ye neni nyamle. ³ Keyóme ken mmare n sannye lin n hiihiilē, nò ye kò maa re keyáa ye neni caaine. Nò ye fele ani keyóme mewee yenu ani measei kom, amá ani ye lē ke Ulééca uu itunε nnyí-i nókenécòpe n wai aseì kò!] ⁴ Nfáani ketē nké pisei ye caailenle háì, ápi la piké Ulééca ñmanε ritiki. Amá mewaisaṅa kapi wéési piké yé. Mewaisaṅa mē ke Yonaasi uu n yé menyinecò kapi yé kò yē. Yeesu uu pèe pi yá uu tómpo.

Pifarisi ne Pisatusee nkpónótò pite

(Mariki 8:14-21)

⁵ Kε Yeesu ne upipireetiki api ritime rico-mē n sí, upipireetiki api palei piké akpónó kpísi piké ne ripéne. ⁶ Yeesu uu pèe pi maa re: Ani nómenécíre tí ñsone ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótò pite. ⁷ Api pèe pimécòpècìre pipíseine kápáa re: Kári akpónó ne

rimpéneme nnya kuu lē cési. ⁸ Yeesu uu lē ceru uu pi pise re: Nó písoi mpí nfatene rín piye. Yo nnya kani lē símaane re áni akpónó kpísi? ⁹ Iye nnya káni kómēi hái ne nkpéni-me? Aní akpónó anupū nyē kapi písoi ákotokú anupū n hóone ne anéere tərōo nyee m pəone ani kóóí léisee? ¹⁰ Aní akpónó nyē kapi písoi ákotokú ana n hóone ne anéere tərōo nyee m pəone ani kóóí ṕ kə léisee? ¹¹ Iye kai pēe wa ne nkpéni-me áni kahanē n kō te ái akpónó kam tee kam péé ne maa re: Aní nómenécíre tí ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótə pite?

¹² Kei ke upipiretiki api pēe kō te ái nkpónótə pite kapi ye ne akpónó rí wa kuú pēe tee re piké ne pimécire tí. Amá lē ke Pifarisi ne Pisatusee api n cési kuu re piké ne pimécire tí.

*Piyee ye yámne re Yeesu ke Ulééca uu w'ée
(Mariki 8:27-30; Luki 9:18-21)*

¹³ Ke Yeesu uu Filipu ketē-mē Sesaree kuyu-i n lompə, uu upipiretiki pise re: Písoi ye re ń, Usoi Kepipi née úye? ¹⁴ Api u pēe re: Pinyine ye símisi re ṕo Yohani Uniwolē, picə re ṕo Elii, picə ṕo kə re Yeremii née antepuyē kecəpe use unyine. ¹⁵ Kei kuu pēe pi pise re: Ń ní, ń ne mpí re née úye? ¹⁶ Siməo Piyee uu rinóo u yósu re: Ṕo Kirisi ke Ulééca uu n w'ée. Ṕo Ulééca, nfáa ute Kepipi. ¹⁷ Kei ke Yeesu uu pēe rinóo rikpá uu re: Pə únarekome le, ṕ Yonaasi uhmáne Siməo! Li we re ái kesoipipi kee mmú ṕo símisi, amá Unésáa yee keyómecaa-pə rí we lo. ¹⁸ Lē nnya, ké mmú ṕo símisi re ṕo Piyee, liasei re ripare. Tipare tē kecáa kam pinékó cápínene, nkpə ŋmaa ricurruu rín yé rínanē nka pikécáa m má.

19 Nέ Uléécαα iyōōpi rinōnōō kehánne pó rimúise. Pōn ye linyine ketē nké kecáá n yē, Uléécαα yé kō keyómecαα-pō li yē. Pōn ye kō ketē nké kecáá yo n ηmurei, Uléécαα pō né kō keyómecαα-pō li ηmurei. 20 Kei ke Yeesu uu pēē upipiretiki rinōō he re ápi kapē úka símisi re uyē ke Uléécαα uu wéē.

*Yeesu ye unkpō ne umeyise nstímé riyóō
(Mariki 8:31-9:1; Luki 9:22-27)*

21 Kaí ne kei n kpísi ke Yeesu uu pēē upipiretiki pisímé kōraane re li pise re uké Yerusalem ha, uké ha meýá Pisuifi piwéése ne pepēē ye Uléécαα inyōōnse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i íwe li, piké u kpu uké pēē keyáa táánū tunjé nkpō kémee yisi. 22 Piyēē uu pēē u kpísi uú ne iyaa leepō uú ne u cési re: Uléécαα úu yé ηmurei, Upíima! Líka ái pó waine! 23 Kei ke Yeesu uu pansēpō uu Piyēē maα re: Pōóké mē pēle, Setani! Kapē ne né rikō! Pō lalē pōké né púnēisente ké loó! Kepómúnjé ye sisoipipi kemúnjé lē, ái Uléécαα kekó.

24 Yeesu uu pēē upipiretiki maα re: Uye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékōó ya * uu pēē né tíki. 25 Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lō, u n fómnilē. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, u ye kale uu n yenu. 26 Usoi un nkpéni ketē nté likó nnéi n yē uu pēē nfáα paα, kuláα kúye kuu pēē yé? Néē yo kecire ke usoi uu yé fe uu hééle uú ne unfaa yenu? 27 Usoi Kepipi ye ha Keusαα meýōōpi kémee sóntile ne piléecaatumē, ake pēē nḗpá úye lē kuu n wa hééle. 28 Asei kam nní nó símisi re: PISOI pēē nté nní rí we kémee, pinyine yé

* 16:24 10:38

nḗ Usoi Kεpipi yḗ kumúnḗ kpe-i kam inéyóopi n lenε
api kelenε kpíni.

17

Yeesu ipiḗ ye conse

(Mariki 9:2-13; Luki 9:28-36)

¹ Siyáa sikpuulū memáá, Yeesu uu Piyεε ne Yakupu ne uyḗ uwā Yohani kpísi apí ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimεcire n we. ² Kei ke uipiḗ ii piinipeε iyε-i conse. Ukeyu aké n télu yare ituḗ. Uilū ii wárara yare metéi. ³ Moisi ne Elii api pεε kpáfúme, pi ne Yeesu pin yói. ⁴ Kei ke Piyεε uu pεε Yeesu maa re: Upíima, li nyamle re tóké nté n we. Pɔn n la, né sicánjípi sitaani nté kari, póo keεε kpísi, Moisi keεε, Elii keεε. ⁵ Un kei lḗ símisi, kuhope pei-pe i kunyine akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yεε Kenépipi lala keε nnépóonare nnéi ní te. Ani kutu ke rícɔ! ⁶ Ke Yeesu pipiretiki api rinóo tḗ n kɔ, iwame píima ii pi loni api lólu api ketḗ kéyu tuhu. ⁷ Yeesu uu pεé nyósɔpɔ uú ne pi kɔ uu re: Ani yisi, iwame ii kape nó wa. ⁸ Kapi inípeε rinsíka, Yeesu mεcire kapi yḗ. ⁹ Kapi riyópe n cépilḗ, Yeesu uu rinóo ntí pi hε: Ani n séélḗ, áni kape úka lḗ kani n yḗ símisi liké ha ne keyáa kḗ ke Usoi Kεpipi ake yé nkpɔ kémεε n yisi tu.

¹⁰ Upipiretiki api pεε u pise re: Yo nnya ke isé picélaa api re Elii yεε mefoi sónti liké kelene ketḗ ketɔ tu? ¹¹ Uu pi pεε re: Li pise ase i kecáa re Elii uké mefoi pεεme uké nípa yo ripɔhɔ-i li yekei. ¹² Nḗ ne la ké nó símisi re Elii ye pipεεme masile pisoi ápi nkpáni u ceri, amá apí ne u wai yare kapi ní la. Limεcɔ ke Usoi Kεpipi ake kɔ pianipe-i íwe lenε.

13 Kei ke upipiretiki api pee kō te Yohani Uniwole nsímé kuu pi símisi.

*Yeesu ye kewá kē ke kuntri aku m pekese poise
(Mariki 9:14-29; Luki 9:37-43a)*

14 Ke Yeesu ne upipiretiki api risoiwuí ne rińkō, utisi unyine uu ukekúrí nyósópō uu uana-i wúla.

15 Uu re: Upíima, a kenéwá nké íwe té! Ke rikpínkpí pólólúle ake ye mesére lóirente aké ne míni-i nées nna-i lóipō. 16 Ne ne pipópiretiki ke leepole ápi fe piké ke poise. 17 Yeesu uu pee re: Nó nfateneiré ne pikpáaree mpuri mmú! Ituŋe ilé kam nókenémee pitóne kpáne? Ituŋe ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. 18 Yeesu uu kuníri senkee aku kenmánepi ke-i lelu ake meyéne mese kei nní pélu. 19 Kei ke upipiretiki api pee ukekúrí hápō api iyaa u pise re: Yo nnya kári fe toké kenmánepi kē aníri pese? 20 Yeesu uu pi pese re: Ke nónnéfatenne nn n filē nnya ye ni. Asei kam nó símisi re nónnéfatenne nn pee mpuri yuke-yuke sei nnyine n tulaalē, nó ye pee fe aní riyópe ntí maa re: A nté yisi a ha nté-pō nyere, ari mesei lē wai. Líka ái yé pee n we kani yé piwai m pōone. 21 [Piyómeyáhaa ne pinóopahaa ke usoi uu yé ne aníri nnyé mpuri pese.]

*Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé kpálē
(Mariki 9:30-32; Luki 9:22-27)*

22 Kumúnjé kpe-i kapi Kalilee ketē n kóónúlē, Yeesu uu pee pi maa re: Pi yé Usoi Kepipi tí api pisoí anipe-i wai 23 api ke kopu, ake pee keyáa táánū tunjé nkpō kémee yisi. Kuu lē mí ma, upipiretiki apō aa caai hái.

Ulééca keyō ulampoo pihéele kecáá nsímé

24 Ke Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum n tuiɔ, pɛpɛ Uléécáa keyɔ kémɛɛ lampoo n yósu api Piyee kekúrí sí apí ha u piɛ re: Nóunéwéesɛ úu ye Uléécáa keyɔ ulampoo héele née? 25 Piyee uu pi pɛɛ re: U ye héelele. Kuu kényɔ-i m pɛɛɔ, Yeesu uu u piɛ re: Iye kaa músu Síɔɔ? Piyupipi née písáne kai piɛ re piké ketē nté piyɔpi lampoo ne ítáɔ m pasii? 26 Piyee uu u pɛɛ re: Písáne ye pi. Kei ke Yeesu uu pɛɛ re: In lɛɛ ni, áí piɛ re piyupipi piké héele. 27 Amá ári la merówai menyine meké pi ricóɔ. Lɛ nnya, a ha kupiyɛ kémɛɛ kehímpi ripɔɔ aa nkpríntomé foí kaa ní tinine lesɛri aa nnóɔ n haase. Pó kémɛɛ siwóó sɛ kai ró m piɛ lɛɛɔ, aa si kpísi áá ne tó ne mpó ulampoo héele.

18

*Wóo Uléécáa iyɔɔpi kémɛɛ uwéesɛ?
(Mariki 9:33-37; Luki 9:46-48)*

1 Likumúnjé kpɛ-i, Yeesu pipiretiki api ukékúrí hapɔ api u piɛ re: Wóo *Uléécáa iyɔɔpi kémɛɛ uwéesɛ? 2 Kei ke Yeesu uu pɛɛ kewá sínsápi kenyine séɛ uu pikecɔpɛ ke nyɛɛɛɛ 3 uu re: Aseí kam nní nó símisi re nɔnsá mɛfine n conse nɔké siwá sínsápi mecɔ n we, áni yé Uléécáa iyɔɔpi kémɛɛ lomɔ. 4 Lɛ nnya, uyɛɛ umecirɛ rincépiɛ uú n we yare kewá sínsápi nké mecɔ ye Uléécáa iyɔɔpi kémɛɛ uwéesɛ. 5 Uye un né nnya kewá nké kecɔ kusáne n yósí, tinécúruu nmaa kuu lɛ kusáne yósí.

*Akóɛ pikaase kecáá nsimé
(Mariki 9:42-48; Luki 17:1-2)*

⁶ Yeesu uu kə upipiretiki pimáa kpá re: Amá úye un n tíyese un siwá nsí kenyine kee ne kefa né n tenelē akópe n waise, li kutəsi we in te pi rináipare mule-mule risáa-i u lesi apí ne mínimaa kémee u nyikipə. ⁷ Ke ketē nké pikó api pipikó akópe n waise nnya, íwe kapi topori. Likēi lē ái piwée yáne. Amá úye un lē n wa, íwe ke liute u topori. ⁸ In te kupónipe née kupóna kpee ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pə fómni. Li kutəsi we pəké unípe née únakerikó áa ne nfáa yenu ne kaa yé ána née anípe até m má áa ne nna teneciré kémee loni. ⁹ In te mepónipee mee ye akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pə fómni. Li kutəsi we pəké menípee mese m má áa ne nfáa yenu ne kaa yé inípee ité m má áa ne íwe píima kémee loni nna teneciré kelō-pə.

*Isáη iyee m pə api i heei kenyárú
(Luki 15:3-7)*

¹⁰ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí ne siwá nsí kecəpe kenyine pilómiise. Asei ye nyere *pipileecaatumē ye meséere Unésáa yee keyómecaa-pə ní we leekēepəle. [¹¹ Li we re písoi pree m pəlaalē piwélaa ke Usoi Kepipi aké ka keké piayu lə.]

¹² Iye kani yé? Usoi un isáη píle m má, ikemee ise in m pə, úu ye ise íi we píle nnyí riyópe kecáa tíye uú ha ise nnyí yee nní m pə wéesii? ¹³ Un n fe un i n heei, aseí kam nó símisi re ise iyē piheei yee urikiη niηukusele ai tósu ise íi we píle nnyí yee íi nní m pə. ¹⁴ Lē nnya, Nónésáa yee keyómecaa-pə ní we úu la re pēpee nní ne kefa u n tenelē, úka úu kə pree pi waiselē kecəpe unyine uké pə.

Ucə akópe pisárei

15 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Upóco un ne pó m púnne, a mepócíre u léepo aa u nyíse lē kuú ne pó m púnne. Un n ηmurei, upóco kaa lē ncée sone-i peseme. 16 Amá unsá ne kutu pó rincə, aa usoi use née pité kpisi aá ne u léepo liké wa re písoi pité née pitaani ye itansei nó li aní ne nónnésímé nyóonse. 17 Amá un pē kutu píco n yè, aa Uléecaa icápine pikó símisi. Un kə Uléecaa icápine pikó kutu píco n yè, a u kpisi re usoi yee úu Uléecaa n nyu née *ulampooyó lo.

18 Asei kam nní nó símisi re non ye linyine ketē nké kecáa n yè, Uléecaa yé kə keyómecaa-pə li yè. Non ye kə ketē nké kecáa yo n ηmurei, Uléecaa pđ né kə keyómecaa-pə li ηmurei. 19 Asei kam kə nní nó símisi re písoi pité pin nókenécəpe n kómaine ketē nté apí ne nípá yo kapi ní la pise, Unésáa yee keyómecaa-pə ní we yé likei lē pi pa. 20 Li we re písoi pité née pitaani pin tinényiri yei n sée pin ne n tū, ne pikecəpe wele.

Ukeikó yee ucə akópe pisárei ní yè kenyárū

21 Kei ke Piyee uu Yeesu keyúri rinyósopo uu re: Upíima! Unécə un ne né m púnnete, melé kam yé fe am u sárei? Mesēi kesē, née íye? Yeesu uu u pese re: 22 Am pó maa re mesēi ηmane, amá mesēi mesēi mepēhē kuwóo ne afeeré. 23 Lē nnya ke *Uléecaa iyəpi íi we yare nsímé mmú: Uyóopi unyine yee keyáa upikeikó pise re piké awóme kapí ne u m má héelente. 24 Kuu yé pikéē n kóraane, apí ne uukeikó unyine hapə yee riwóme píima ne u m má. 25 Ke ukeikó uyē úu nní pihéele n fene, uukeisaa uu rinóo he re piké u ne unósi ne siwá ne ulikó nnéi yáa piké ne riwóme héele. 26 Ukeikó uyē uu keteni-i anui kecáa

wúla uu ukéisaa keyu-i kpará uu re: A ísuúlu li kelenε Upiima, né linnéí pó hééle. ²⁷ Ukeisaa uu íwe u téní uu u yá uu tómpɔ, uu kɔ riwóme tē u he. ²⁸ Ke ukéikó uyē uu kei n léepɔ, uú ne uukeicɔ unyine sáne yeε riwóme u n lukaalē yare siwóó nkáripí kumúnjé. Uu uwómeluke uyē kemuũ yéu uu re: A lē kaa né n li né hééle. ²⁹ Ukeicɔ uyē uu anuí u finε uu u kpurukεε re: A ísuúlu li kelenε, né pó hééle. ³⁰ Amá uu yúlu, ticuruu uu tíye api kukpaniilee u tani re uké kei n we uú ne uriwome hééle. ³¹ Ke pikéikó picɔ api n yé lεlεε n wai, mpóɔcaai nn pi loni api yisi apí ha lē nnéí lεε n wa piukeisaa keeni. ³² Ukeisaa uu pεε tum api ukéikó uyē u séipɔ uu u maa re: Pó ukéikó kpááree nkó! Tipówóme nnéí kamí pεε pó he re pɔ rikécáá ísuúlu né we nnya. ³³ Páa ye pεε upókeicɔ nkó íwe tē yare ke néε íwe pó n tē meɔɔ? ³⁴ Uukeisaa uu kuwóí ne tíye api kukpaniilee u tani re uké íwe rilélé uú ne uriwome nnéí hééle.

³⁵ Yeesu uu kɔ kpá re: Nókénécɔpe úye unsá ye uucɔ ne kɛfa kεεε n sárei, limεɔ ke Unésáa yeε keyómεcaá-pɔ ní we uu u wainε.

19

*Utisi ne unósi pitúunne kecáá icélaa
(Mariki 10:1-12)*

¹ Ke Yeesu uu lē pisímé m masí, uu Kalilee keteni-i yisi uu Yutee ketē kεε Yuritεε nkoi kuwéé-mē ní we sí. ² Písoi kulúí api kei u tikipɔ uu pitóikó pɔisente. ³ Pifarisi pinyine apí ne u kɔ re piké ripine u wa nnya. Api u pise re: Ncée ye we re utisi yé fe uu mpá yo mpurí nnya unósi yuluu? ⁴ Yeesu uu pi pεε re: Ani Uléécaá Nsímé ritélé kémεε nsímé mmú kapi

n wói keenléí? Pi wói re: Kékoraane, utisi ne unósi ke Uléécaá uu wa ⁵ uu re: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine u ne unósi apí ha péne api pansé ipiñe ise. ⁶ Lē nnya, apí nkpeni pité, amá piipiñe ye ise le. Lē nnya usoi úu kape lē ke Uléécaá uu rimpéne kóolene. ⁷ Kei ke Pifarisi api pee u pise re: Yo nnya ke Moisi uu péé maa re utisi yé fe uu pitúunne ritelé unósi wolu uu pee u yulu. ⁸ Yeesu uu pi pese re: Nóanékin ntake nnya ke Moisi uu ncée nó he re ani ye fe ani nópinénósi lakase. Ai pee kékoraane-me lē we. ⁹ Asei kam nní nó símisi: Uye un unósi n lakase, linsá iwásánkaí nnya, kuu péé ha unósi féé kpísi, iwásánkaí kuu lē wa. ¹⁰ Kei ke upipiretiki apí pee u maa re: In lē kai pise re utisi uké ne unósi n we, li kutósi we re usoi úu kape unósi kpísi. ¹¹ Yeesu uu pi pese re: Ai pisoí nnéí pee yé nsímé mmú ηmurei. Pē ke Uléécaá uu n tíyese re piké ηmurei mecire pee yé ηmurei. ¹² Li we re pisoí ye wele pee apí ye pinósi n kpísi re apí yé fe nnya. Lē kapí ne picó mari. Picoicó mewai mee lē picó pansese. Picó póo Uléécaá iyóopi nnya pinósikpiké yá. Uye un n la uké icélaa nnyí kó uu kóm.

*Yeesu ye siwá tinóo sone ritikise
(Mariki 10:13-16; Luki 18:15-17)*

¹³ Lē memáá pisoí pinyine apí ne siwá sínsápi sinyine Yeesu hapó re uké anípe sikecáá rilaa uké kó sikecáá keyóme yáasi. Amá upipiretiki apí ne pi cesi. ¹⁴ Kei kuu pee pi maa re: Ani siwá tiyá síké kenémee kam. Ani kape ncée si tápisi. Likumúné re mpí pee simecó ní we pee yé Uléécaá iyóopi kémee ló. ¹⁵ Kei kuu anípe sikecáá rilaa uu pee limemáá kei yisi uu tómpo.

*Uḡmáne mámá unyine kecáá nsímé
(Mariki 10:17-31; Luki 18:18-30)*

¹⁶ Keyáa ke uḡmáne unyine uú ne Yeesu rikɔ uu u pise re: Sáa, lisone líye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ¹⁷ Uu u pese re: Yo nnya kaa lisone kecáá nkó né písei? Use kóló yee Usone. Uyee Uléécaa. Pɔn n la pɔké nfáa teneciré yé, isé kuu m pásii kaa yé n tikilé. ¹⁸ Uu re: Iyee íye? Yeesu uu re: Iyee re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape nnóome itansei nyere, kape yáai. ¹⁹ A ye upósáa ne upóni ríyu waise, aa kɔ upóɔ n la yare kaa ripócúruu ní la. ²⁰ Uḡmáne uyé uu u pese re: Ne lé nnéi wale. Yo icɔ kai pise re ké wa? ²¹ Yeesu uu pee u maa re: Pɔn n la pɔké wa liké n nyaní ne kétɔ-pɔ, a n ḡme a lé kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekɔó hóone, pɔ pee memá yé keyómecaa-pɔ. Pɔn lé piwai m masí, aa peé weri aa né tíki. ²² Ke uḡmáne uyé uu lé n kɔ, uú ne mpóɔcaai tómpɔ, ke ukunipe aku nní m mulú nnya.

²³ Kei ke Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Asei kam nní nó símisi re Uléécaa iyɔɔpi kémee pilone ye ne umámá páápúle. ²⁴ Ké kɔ nó rikpá re: Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompɔ, li yé kutɔsi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécaa iyɔɔpi kémee n lompɔ. ²⁵ Ke upipiretiki pē api lé n kɔ, ai pi muuni síní api pee re: In lé, wóo yé pee fe uu píyulale yenu? ²⁶ Yeesu uu pi nyáneí nšone uu pee re: Lelée aí sisoipipi kémee kuwai ní we ye Uléécaa kémee kuwai wele. ²⁷ Kei ke Piyee uu pee rinóó yósi uu re: A ripaí kari lirókó nnéi n tíye tɔn pɔ tikilé. Yo kari likemeé yénune? ²⁸ Yeesu uu pi pese re: Asei kam nní nó símisi re kumúḡé kpe-i ke né Usoi Kepipi am n sánti ké méyukɔó keté fale ke Uléécaa uu n

conse kέmεε rinéyóōpitū kecáá ní tone, nó kefi ne pité mpí nóō nní né rintíki, nó ne kō atū kefi ne até kecáá túntine aní ne Isirayeli ipuri kefi ne ité iyē pisoι ketahai túhaane. ²⁹ Πεπεε νέ nnya síyō née pimáa ne piwá née piyéi née pisáa née píni née pinósi ne sipipi née sicare n tíyε, yé lē kapi n tíyente yē mepehē píle, api kō nfáa teneciré yénu ai likecáa kpá. ³⁰ Pifoí meyā yé pitórōō pansε, pitórōō meyā api pifoí.

20

Pikeikó pεε ituηε ikó ikó kekεi kέmεε n hápō kenýárū

¹ Yeesu uu kō kpá re: Lē nnya, Ulécaā iyōopi ye kō we yare nsímé mmú: Ukeisaa unyine yeε kemaresine leepō re uké pikeikó wéési piké ualéε kapi ye n sée re fiinyi kecare kέmεε u keisi. ² U ne pē api kómειne re uké pi héεle nnéi mmē kapi ye keyáa keσε ukεikó n héεle. Kei kuu pεε kecare-i pi tōηsepō. ³ Kai m pí yare ituηε mese áme we kefi kumúné, uu kō leepō uu pikeikó picō yenu, pē pin kéyaála-i méwoo nyenu. ⁴ Uu pi maa re: Nóké ha kō kenécare-i keisi ké nnéi mmē kai m pise nó héεle. ⁵ Api yisi api sí. Uu kō ituηε kecíre kumúné ne nnyós metaani kumúné piléepō kpá, uu kō pikeikó picō kpási. ⁶ Kai nnyós menupū ní pi, uu kō piléepō kpá uu pinyine yenu pin kei nyenu, uu pi maa re: Yo nnya kani nté méwoo nyenu ituηε ne imelólé? ⁷ Api u pese re: Lelεε re úka úu pikei ró kpási. Uu pi maa re: Nóké kō n ηme aní ha kenécare-i keisi.

⁸ Kai nnyós n wa, ucarete uyē uu uyεε ulikó kecáa m paílē maa re: A pikeikó pē sée aa πεπεε metórōō ní ka ne pihéεle koraane áa ne pifoí kέto páála. ⁹ Πεπεε nnyós menupū kumúné pikei n kóraane apí weri,

μήπά ύγε uu nnεί mmē kapi ye keyáa kесе ukeikó n héele yósu. ¹⁰ Ke pikelikó foí pē api ní ka, apí m músu re pihéé yé picó ikó rifaau. Amá mēpá ύγε uu nnεί nse mmē kapi ye keyáa kесе ukeikó n héele yósu. ¹¹ Api kewóyóó ke-i inmúlaa ne ukeisaa uyē iwóhóloni. ¹² Api re: Mpi pее nní pikeli metórho mmé ní ka ye wale itunje mekóónú mese. Aa pее tó ne pē nnεί nse héele, in kó ne tóo meyá ntunje ne mpóone kó. ¹³ Ukeisaa uyē uu piuse rinóo yósu re: Am inípee pó li, unésáne! Ai ró kómειnele re nnεί mmē kapi ye keyáa kесе ukeikó n héele kaa yé yósi? ¹⁴ A lipókó kpísi aa tómpo! Ne lale ké nó ne uyee pikeli metórho mmé ní ka nnεί nse héele. ¹⁵ Yare ám ncée má ké linékó ne menéla wa, née íye? Néε pó inípee wóhne re ne kefa láárú nnya? ¹⁶ Kei ke Yeesu uu rikpá re limεó ke pitórho api yé pansε pifoí, pifoí api pitórho.

*Yeesu ye metáánū unkpó ne umeyise nstímé simisi
(Mariki 10:32-34; Luki 18:31-34)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api keyáa kenyine Yerusalem n tósu, uu upipiretiki kefi ne pité pē iyaa séi uu pi maa re: ¹⁸ Nó nyánii, Yerusalem kari nní símpo piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pepee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. ¹⁹ Pi yé pepee ápi Uléécaá m pakarelē anipe-i u wa, api méwoo u nyánei api iséi u fopii api kunapéékóó kecáá u kari, uu pее keyáa táánū tunjé nkpó kémee yisi.

*Lē ke Yakupu ne Yohani uni uu Yeesu m pise
(Mariki 10:35-45)*

²⁰ Kei ke unósi uu upinmáne keté, Yakupu ne Yohani kpísi uú ne Yeesu lepo, uu ukeyu-i wúla uú

ne u tēni. ²¹ Yeesu uu pēe u pise re: Yo kaá la ké pō wa? Uu rinōo u yōsu re: Ne la re a ηmurei re pō tíyese pinēηmáne mpí keté apí masí ipóyōopi kέmεε tone, ucō kupólukε-lukε, ucō kupómíi-mē. ²² Yeesu uu pēe pi pēse re: Ani nyu lē kani kei nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n nírunε níruu? Api re: Eεε, tó fe. ²³ Yeesu uu pi maa re: Nó mēsei ntóosi keporipi menéco n ntí. Amá in kunélukε-lukε née kunémíi metone nkó mmú, ái née yé tíyese liké ne lē. Pē nnya ke Unésáa uu sitóne sē n nyóonselē kuu si pane.

²⁴ Ke upipiretiki kefi tōrōo mpí pōo lē n kō, piripōo arí ne pimáreco pité mpí caai. ²⁵ Yeesu uu pinnéi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpílilē te ayu piwéése ye pinnanε ne a wéékuselēnle, pisoι kecire pin pinnanε a nyíselē. ²⁶ Amá ái limεco kai nō kέmεε we. Uye un n la uké nókenécōpe uwéése, uké panse nóunékεikó. ²⁷ Uye un kō nókenécōpe ikpéē n la, liute uké nóunélási. ²⁸ Limεco ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke n keisi. Amá ke kale re keké picō keisi keké kō kenfaa kpísi keké piakópe nnya he liké ne pisoι meyā ayu lo.

Yeesu ye pinyíye pité pōise

(Mariki 10:46-52; Luki 18:35-43)

²⁹ Lē memáa, Yeesu ne upipiretiki api Yeriko kuyu tulu. Kapi kei n yisi pin tōsu, tisoiwuí píima rinyine ari un n tikilē. ³⁰ Kei ke pinyíye pité pinyine pēe ricéetime n tú api kō te Yeesu yeε tōsu. Api pēe sicááila kápáa re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripái! ³¹ Pisoι pēe n cápínelē api pi cési re piké riséé, amá api pēe meyā n cáai ηmaa ne rínanε re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripái! ³² Yeesu uu pēe nyere, uu pi séi uu pi pise re: Yo kaní la ké nó wa? ³³ Api

u pɛsɛ rɛ: Upíima, tɔ la rɛ a wa iróníɛɛ iké wúkule.
³⁴ Yeesu uu piíwɛ paí uu piinipɛɛ ca, mɛsɛ nɛ mɛsɛ,
 inípɛɛ ii wúkule, piketé api pɛɛ u tiki.

21

Yeesu yɛ Yerusalem kuyu loni

(Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Kɛ Yeesu nɛ upisencɔ api Yerusalem n nyahaipɔ,
 api Olifiyee rikúú mɛtene Pɛtifasee kuyu-i lompɔ.
 Yeesu uu upipirɛtiki pité tum ² uu pi maa rɛ: Ani
 kuyu nkú kpɛɛ nní nókɛnéyu-pɔ ní we kémɛɛ hapɔ.
 Nó mɛsɛ nɛ mɛsɛ keminaayaha kenyinɛ lɛɛpɔ, kɛ nɛ
 kɛkɛpipi sin toraalɛ. Ani si fénne aní nɛ né si weri.
³ Uye un ní-ye nó m pise, ani u pɛsɛ rɛ: Upíima yɛ si
 lalɛ. Liute yé kei nní nó riyá ani tómpɔ.

⁴ Lɛ kɛ antepu uú pɛɛ mí ma liké nɛ n wa nnya kai
 lɛ wa. U pɛɛ maa rɛ:

⁵ Ani Siyɔɔ kuyu pikó maa rɛ:

Ani ripaí, núnúnyóɔpi yɛɛ nní nókɛnémɛɛ wemɛ.

Usoi niŋɛ-niŋɛ lo,

keminaa kɛpipi kɛcáá kuu túnti.

⁶ Upipirɛtiki api yisi api tómpɔ, apí ha wai yarɛ
 kuu pi n forii. ⁷ Apí nɛ keminaa nɛ kɛkɛpipi weri api
 pimɛlapɛ sikɛcáá láai api mɛkɛcáá u tonse. ⁸ PISOI
 kulúí api pisitukanka lesɛ api ncée-i tánɛntɛ, picɔ
 api apéi hépiri api tánɛntɛ rɛ piké nɛ ríyu u waise.
⁹ PISOI pɛɛ ukɛyu n sónɛ nɛ pɛpɛɛ ukɛpire n tíkilɛ
 api pɛé n cáái rɛ: Tafiti Kɛpipi, ani uyɛɛ n sónti
 nɛ Upíima rinyiri ritaáse! Osanna, ani urinyiri
 keyómɛcaa-pɔ ritaáse! ¹⁰ Kɛ Yeesu uu Yerusalem
 kuyu-i n lompɔ, ai pISOI nnéí lémesi api pɛé m
 píseine rɛ: Usoi úyɛ kɛcire yɛ nkó? ¹¹ PISOI pɛɛ u

n tíkilē api rē: Uyēe antepu Yeesu, Kalilee ketē-pō Nasareti ukó lo.

Yeesu ye Uléécaa keyo-i pikpéense lakase

(Mariki 11:15-19; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹² Yeesu uu Uléécaa keyo kémee lompō uu pēpēe kei n yálisi ne pēpēe n léeri nnéi lákase. Uu pēpēe siwóó n cōhōne ataapili ne pilóolāyái situmpi láuli.

¹³ Uu pēe pi maa rē: Li wōlaalē te: Pi yé Kenéyo sée rē keyómeyáhaayo. Amá nō ne ke ripólósele piyaaluke kuhore.

¹⁴ Ke Yeesu uu kei lē ní we, pinyíye ne síkankáláká así hapō así ne Uléécaa keyo kémee u kō uu si pōisente.

¹⁵ Amá ke pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa ne isé picélaa api mēwai píima ke Yeesu uu n wapisi n yé ne siwá see Uléécaa keyo kémee n cáái rē: Osanna, Tafiti Kepipi, ai pi tóosi.

¹⁶ Kei kapi pēe u pise rē: Pō kómēi lē kapi nní n cáaii? Yeesu uu rē: Ee. Uu pēe pi pise rē: Lē nnya, áni kahane Uléécaa ritelé kémee nsímé mmú n keē te: Pō tíyese aí ne siwá sínsápi ne siwá fenfēi péne asi pō m pakarentee?

¹⁷ Yeesu uu pēe limemáá kei pi yá uu kuyu lelu uú ha Petanii-pō fine.

Yeesu ye kúfikiyee anóo wa

(Mariki 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Kai n weesi, Yeesu uu yisi un Yerusalem tósu, nkú nn u wai. ¹⁹ Uu kúfikiyee ricéetime yenupō, uu sōnepō uú ne ku kō, amá mēpēi ḡmane kuu lēepō. Uu pēe kuléé kpē maa rē: Páa nképēni kō píkai mārune! Kei nní, kúfikiyee kpē aku kóosi.

²⁰ Ke upipiretiki api lē n yé, ai nnóo pi yipu api pēe rē: Iye ke kúfikiyee nkú aku nní mēse ne mēse kólaapo? ²¹ Yeesu uu pēe pi maa rē: Ké aseí kecáá nó símisi rē nōn Uléécaa ne

kefa n tenelē nōnsá kō n tíru, nó fe ani lē kam nní kuléé nkú n wa mēcō wai. Ai kō lē ηmane, ticuruu, nó fe ani riyópe ntí maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripōlo, ai kō mēsei lē wai. ²² Nōn Uléécaa ne kefa n tenelē, nó ye lē nnéi kani ye keyómeyáhaa-i m pise yē.

Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?
(*Mariki 11:27-33; Luki 20:1-8*)

²³ Lē memáá, Yeesu uu pēe Uléécaa keyō-i lompo un we un pīsoi céési, pepēe ye Uléécaa inyóansē n wa piwéése ne kuyu piwéése apí hapō apí ne u kō apí u pise re: Nnaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Uye yēe nínaŋe pō he pōké ne nní n wai? ²⁴ Yeesu uu pēe pi pese re: Ne la ké nse nó pise. Nōn tinóo né m pese, né pēe nó símisi nínaŋe mmē kamí ne lē n wai. ²⁵ Ne la ké nó pise re wóo Yohani tumme re uké pīsoi míni wole? Uléécaa née pīsoi pēe u tumme? Apí pēe símaane re: Tōn nkpēni m maa re Uléécaa yēe u tumme, u yé ró pise re: Kai pēe íye wa káni ne Yohani nsímé ηmurei? ²⁶ Tōn kō m maa re pīsoi pēe u tumme, ái yé wa. Tō pēe risoiwuí wurulē. Li we re pīsoi nnéi ye Yohani nyánile re antepu lo. ²⁷ Apí pēe mēse Yeesu rinóo pese re: Ari nyu. Uyē uu kō pi pese re: Né ám kō nó símisine nínaŋe mmē kamí ne lē n wai.

Utisi unyine piŋmáne pité kenyárū

²⁸ Yeesu uu kō pīpise pi kpá re: N-ye kani kenyárū nké-i yé? Pi re utisi unyine yēe pēe piŋmáne pité má, uu keyáa uŋmáne wéése maa re: Unéŋmáne, a neni waasi a ha anéléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecare kémēe keisi. ²⁹ Uŋmáne uu u pese re: Am sí! Kai rinkpáse, uu kemúné conse, uu yisi uu waasi. ³⁰ Utisi uyē uu kō uŋmáne tōrōo limēcō male.

Uyē uu rε: Εεε, νε κῶ, Σάα. Amá úu pεε nkpáni waasi. ³¹ Yeesu uu pεε pi pise rε: Nῶ músu rε wῶo piketé kecῶpe usáa mela wa? Api rε ufoí lo. Yeesu uu pεε pi maa rε: Asei kam nní nó símisi rε pilampooyῶó νε piwásánkaí yé νε kekpeē nó wa api Uléécaá iyῶopi kémεε lompῶ. ³² Li we rε Yohani Úniwole ye nókenémεε kale uu aseí ncee nó nyíse, áni νε kutu u rícῶ. Amá pilampooyῶó νε piwásánkaí api unsímé ηmurei. Ani kῶ lē nnéí yénu, amá áni mεfine conse nῶké unsímé ηmurei.

*Pikeikó pεε rikpákára m má kenyárū
(Mariki 12:1-12; Luki 20:9-19)*

³³ Yeesu uu pimáa pi kpá rε: Ani kῶ kenyárū kecῶ kutu rícῶ: Ucarete unyine yeε we, uu aléé nyē kapi ye n sée rε fiinyi kecare tamesi, uu mmele wai uú νε ke kῶónú. Úu kῶ kecare ke-i kuhóre túni uu kétacerii mῶm kei kapi yé píta n cérii. Úu kῶ limemáa keméré cáca kenyine mῶm uu pεε pikeikó wéési rε piké kecare kē kecáa u m paílē uké ncée ha uké kam. ³⁴ Kai aléépipi nyē kutúū n tu, uu upilasi yukuse rε piké ha upikeikó pe-i ualéépipi u yῶome. ³⁵ Pikeikó pē api pilási mpí cópii. Api use kaii api ucῶ kopu, api utáánū aparε tapisi uu kpi. ³⁶ Ucarete uu kῶ pilási picῶ piyukuse kpá, pē pin kulúí we νε pifoí. Pikeikó pē api kῶ pē wai yarε lē kapi pilási foí n wa mecῶ. ³⁷ Úu picérei pῶone uu uunmánε yukuse uu pikεmεε tum, un músu rε: Mpá liké íye wa, pi yé unéηmánε wuri. ³⁸ Amá ke pikeikó api uunmánε uyē n yé, api pimεcῶpecire n tee rε: Nkó yeε masí usáa memá nnéí te. Ani kam tῶké u kpu tῶké pεε umemá n te. ³⁹ Kuu n tuipῶ, api u tini api kecare ilúké u sá api u kopu. ⁴⁰ Ke Yeesu uu pinyárū mí masí, uu pi

piſe re: Ucarete uyē un ha n ka, yo kuu yé pikeikó pē wa? ⁴¹ Api rinóo u yósu re: U pikeikó kpákára pē mekópe kónine. Pilicó ai yé nkpráni íwe u wa. Uu péé ha pikeikó féé forii re piké kecare kecáá u m páilē, apipi an m pi, api ye u túúni. ⁴² Kei ke Yeesu uu pi piſe re: Ani nsímé mmú píkai Ulééca Nsímé ritelé kémee kéénlē te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee panſe ricíre-cire tee kenui-i ní wee?

Upíima yee lē wa. Mewaisaŋa kuu ró n yéneise ye mē!

⁴³ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Lē nnya, nó mpí, nóo nní Ulééca iyóopi kémee ní we, pi yé ikemee nó lese api mpuri féé mee Ulééca mela n wai tonſe.

⁴⁴ [Lin úye n fóm un tipare tē tinkprou, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nā]. ⁴⁵ Ke ppepe ye Ulééca inyóonſe n wa piwéése ne Pifarisi apí Yeesu sinyárū sē n kó, api céru re pē kuú ne máne. ⁴⁶ Api ppe icée n wéési piké ne u tí, pin kó ppe risoiwú wuru re písoi ye u nyáni re u antepu le nnya.

22

Pinósikpiké anyá iluke kenyárū (Luki 14:15-24)

¹ Yeesu uu kó kenyárū kecó pi kpá re: ² Ulééca iyóopi ye kó we yare nsímé mmú: Uyóopi unyine yee keyáa uuŋmáne yee unósi n kpísi anyá píima wai.

³ Uu upikeikó tum te piké ha písoi séleime piké anyá iluke li. Amá písoi api isáneséi iyē yulu api anyá wénte. ⁴ Uu kó pikeikó picó pitume kpá uu pi maa re: Ani písáne sée ani pi símisi re: Anyá iluke ye

pipele masile. Anénáala ne inéseε kρəkóσ kam kθ. Mπά yo ye kéyu wale. Ani kam ani pinósikpiké anyá iluke li. ⁵ Api nkpáni isánεséi iyē kutu ricō. Mπά úye uu ulikó-mē tómpō. Picō api sicare waikεε, picō api ayáa tónaapō ⁶ pitórō pōo pikεikó pē cópii api isei pi waise api pεε pi kóni. ⁷ Ai uyōopi kuwói wai, uu upisóca tum apí ha písoi pē kóni api pikuyu nna nmaasi. ⁸ Uu pεε upikeikó picō maa re: Anyá iluke ye pipele masile, amá písáne ápi pεε ikuluke tulaalē. ⁹ Lē nnya, ani sicépepe-i léepō, nōn píye n yē, ani kusáne pi séiri. ¹⁰ Upikeikó pē api yisi api icée tóoi api písoi nnéi kapi n yé sélei, písone ne pikópe, písáne api pεε kenyáγō yipu. ¹¹ Kei ke uyōopi uu pεε lompō re uké písáne pē yáasi, uu usoi unyine yenu yeé úu inyánlū n tanaalē. ¹² Uu u pise re: Unésáne, íye kaa wa áa ne nté lonti áa kō inyánlū tanaalē? Ai utisi muuni uú n séélē. ¹³ Uyōopi uu pεε pikeikó maa re: Ani ána ne anípe u paasi ani ketahai kuηmaha-i u sápo. Kei kuu yé n téni un iní takai. ¹⁴ Yeesu uu pεε re: Li we re písoi kulúi kapi sée, amá pē kapi pikecōpe n wée ápi pεε kulúi we.

*Lampoo kapi ye Rōm uyōopi ptima n hēele
(Mariki 12:13-17; Luki 20:20-26)*

¹⁵ Kei ke Pifarisi api pεε símaane re íye kapi yé ne Yeesu ripine wa piké ne unnōsimé cirε u n tí. ¹⁶ Api pipiretiki pinyine ne Erooti pipiretiki pinyine lese api tum te piké ha Yeesu maa re: Upíima, tō nyule re aseí nmanε kaa ye símisi. Pō ye kō Uléεcaa ncee písoi céesile ne aseí. Mπά usoi uké íye nsá nnaηe m má, áa ye uinipeε n wuru pōn ne símisi. ¹⁷ Tō la re a kepómúnē ró símisi toké yé te ncée ye we

re tóké ye Rəm uyəəpi lampoo héele née ári kapε ye héele? ¹⁸ Amá Yeesu pós ne pimesəhə kópe kapi n wai pinyuwe máalenle. Uu pee pi maa re: Nó kecáá kecáá mewai pikó mpí, yo nnya kani né peikee? ¹⁹ Ani ne siwóó sē kani ye ne lampoo n héele kam nké! Api mewóópipi mese ne u hapə. ²⁰ Uu pee pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri tee nní mekecáá we? ²¹ Api u pese re: Sesaa lo. Kei ke Yeesu uu kə pi maa re: In lē, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaá likó Uléécaá pa. ²² Kuu lē tinóó tē pi m pese, ai nnóó pi yipu api pee u yá api tómpə.

*Pisatusee ne nkəpə kémee meyiε nsmé
(Mariki 12:18-27; Luki 20:27-40)*

²³ Keyáa kē cire ke Pisatusee api Yeesu kémee ha. Pisatusee pee tee re pikpəkpə ápi ye nkəpə-i yisi. Api sí apí ha Yeesu leepə, api u pise re: Sáa, Moisi ye maa re: ²⁴ Unósikó úye un n kpu unsá kewá m má, li pise re uuwā yee yé unósi uyē kukúmannəsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁵ Too! Amá pinmánε pinyine pee pee kerócəpe nté we. Pi pimárecə piseei le. Umáa uu unósi kpísi, uu kpi úu kewá yē. Uwá uu pee umáa ukúmannəsi kpísi. ²⁶ Uyē uu kə limecə kpi, uu ukúmannəsi uyē ne utáánú yá. Ai lē n wai hái ne usééi-sééi kémee-pə. ²⁷ Pē memáá, unósi uyē pəó kə kpi. ²⁸ Tə la tóké nképni pó pise re ke pimárecə piseei pē api nní pinnéi unósi uyē n kpísi, pi uye unəsi ye ha lo, keyáa kē ke pikpəkpə apí ha nkəpə kémee n yisine? ²⁹ Kei ke Yeesu uu pee pi pese re: Lē nnya kani nómenécire kiraasente. Ani Nléécaasimé aseí kóméi, áni kə Uléécaá nnaηε nyu. ³⁰ Kumúnē kpe-i ke pikpəkpə apí ha n yisine, pitisi ápi pinósi

kpíkēsine, pinósi páa kō pila sōnkeene. Amá pimēfine yé ha n we yarē piléecaatumē keyómēcaapō. ³¹ Ani lē ke Uléēcaa uu pikpōkpō meyise kecáá nó mí ma api Unsimé Ritelé kémēē wólū kēē, née yo? U maa re: ³² Née Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. Uléēcaa úu pikpōkpō Uleecaa amá u pinyánnýá Uleecaa le. ³³ Ke písoi pē nnéi pēē n cápinelē pin kutu u cōlē api lē n kō, uicélaa iyē ii pi loni r̄sane.

*Isé iyēē Uléēcaa isé kecōpe icō n fe
(Mariki 12:28-34; Luki 10:25-28)*

³⁴ Ke Pifarisi api n kō tē Yeesu ye Pisatusee feriyē uu séése, api cápine. ³⁵ Pikecōpe isé ucélaa unyine uu pēē ripine Yeesu wai uu u pise re: ³⁶ Ucélaa, Uléēcaa iseé nnéi kémēē iye yeē imáa?

³⁷ Yeesu uu re: A Upiima, Upóléēcaa n la ne kepōfa nnéi, ne ipósoi nnéi, ne kepómúnjé nnéi. ³⁸ Iyēē isé foí, iyēē kō innéi kecōpe imáa. ³⁹ Ilirū yeē ifoí iyē mēcō n sá ye nnyí: A upócō n la yarē kaa ripócúruu ní la. ⁴⁰ Isé nnyí keté yeē isé ne antepuyē icélaa riyíki.

*Uyē ke Uléēcaa uu n wéē ne Tafiti kecáá nsímé
(Mariki 12:35-37; Luki 20:41-44)*

⁴¹ Ke Pifarisi api lē n cápine, Yeesu uu pēē pi pise re: ⁴² Iye kani uyē ke Uléēcaa uu n wéē kecáá músu? Uye kepipi ye ké? Api u pese re Tafiti Kepipi ye ké. ⁴³ Yeesu uu pēē pi maa re: In lē, iye kai wa ke Nfáasone nn Tafiti metéi he uú ne u séi re Upiima? Tafiti ye péē maa re: ⁴⁴ Upiima ye Unépiima maa re: A kunéluke-luke-mē kényukótonē-i tone hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláaro kepónýale-i n cō.

45 In te Tafiti ye mesei u sée re Upiima, iye ke uyē cire uu yé kə pɛɛ Tafiti Kepipi?

46 Pifarisi pē ápi fe piké níka Yeesu pɛɛɛ. Kaí ne kei n kpísi, úka úu ye pɛɛ kaha uké nnyine u pise.

23

Yeesu ye re písoi piké pimɛcɪre ne isé picélaa ne Pifarisi tí

(Mariki 12:38-39; Luki 11:43,46; 20:45-47)

¹ Lē mɛmáá, Yeesu uu pɛɛ písoi pɛɛ n cápɪnelē ne upipiretiki-mē pansɛpə uu pi maɛ re: ² Isé picélaa ne Pifarisi kaí pɛé we re piké isé ke Moisi uu nó m pa aseɪ nó símisi. ³ Li ne sá re nəké piicélaa rimúlú ani kə i tiki. Amá áni kape ye pimɛwai ne yíraane. Li we re pē ne ye picə céesi re piké piicélaa ritiki, amá piricuruu ápi ye pɛɛ i ritiki. ⁴ Pi ye limúle-mule paasile api picə yase, piricuruu ápi ye pɛɛ líka rica. ⁵ Pi mpa yo wai re písoi piké ye pi yē nnya. Lē nnya kapi ye Nléecaasimé siləpi kapi ritii kecáá rimmɛelú mɛpéré rikpáse api kə pisitukanka atime nwépi mɛpéré kpáse ai picə síkó feriyɛ. ⁶ Sitóne foí kapi ye keluke kémɛɛ ne Pisuiɪ ayomeyáhaalee-i n la. ⁷ Pi la re písoi piké ipakare ne pi n yáhaankɛɛ sicápɪne kémɛɛ, piké ye kə pi sée re picélaa. ⁸ Amá nŋ áni kape ye tíye piké ye nó sée re picélaa. Nə nŋnnéni pimáreɔ le. Usoi use kóló yeɛ kə nŋunécélaa. ⁹ Ani kape ye ketē kecáá úka sée re nŋunésáa. Nŋunésáa cireníɲe kani m má yeɛ keyómɛcaɔ-pə we. ¹⁰ Ani kape ye tíye piké ye nó sée re úyukáó. Nŋunéyukáó ye use le. Uyɛɛ nní uyē ke Uléeca uu n wéɛ. ¹¹ Nŋkenécəpe uwéése uké pansɛ nŋunékeikó. ¹² Uye un umɛcɪre rintaáse, li

ye u ricēpisele. Uye un umēcire rincēpise, li ye u ritaásēle.

Yeesu ye isé picélaa ne Pifarisi kecáá kecáá mewai kesi

(Mariki 12:40; Luki 11:39-52; 20:45-47)

¹³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nò ye pisoncēe tápisile re ápi kapere Uléécaá iyōopi kēmee lō. Nórincéúruu áni ye lompō, áni kō pēe pēpēe ní la yáne piké lompō.

¹⁴ [Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nōo pikúmannōsi anipe-i lē kapi m má yōoi, ani ye kō pēe keyóme yáasi ai nánai pisoncēe piké ne nó n yē nnya. Lē nnya ke Uléécaá uu íwe iyēe íi icō m má nó wainē.] ¹⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Ketē nké nnéi ne mínimaa kani kálē te nōké use unyine yē nōké u pansese nōunépiretiki. Nōn liute piyēne m masí, ani tíyese uu pansē usoi nkó kaí ne n sá re piké íwe teneciré kelō kēmee íwe lukēise iké nōinékó n fe meté. ¹⁶ Iwe kani topori, nó pinyíye mpí, nōo nní pisoncēe n sēni! Nò ye maa re: Uye un Uléécaá keyō n sēe uú ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un wura yēe Uléécaá keyō-i ní we n sēe uú ne wéeri re u yé linyine wa, ncēe nín we re uké lipiwai riyá. ¹⁷ Nó piníri ne pinyíye mpí! Wura ne Uléécaá keyō kee wura uyē m pansese Uléécaá likó, yo yēe liketé kecōpe ríyu má ne licō? ¹⁸ Nò ye kō maa re: Uye un Uléécaá keyō kēmee kenýōnsehúupi n sēe uú ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un inyōnsesese yēe kehúupi kecáá ní láalē n sēe uú ne wéeri re u yé linyine wa, úu ncēe

μά uké lipiwai riyá. ¹⁹ Nó pinyíye mpí! Isee kapí ne n nyóonse api kehúúpi kecáá láa ne kehúúpi kee i m pansese Uléécaá likó, yo yee liketé kecōpe ríyu má ne licō? ²⁰ Lẽ nnya, úye un kenýóonsehúúpi n sée uú ne wéeri, kelō kē ne lē nnéi lee kei ní we kuu sée uú ne wéeri. ²¹ Uye un Uléécaá keyō n sée uú ne wéeri, Uléécaá keyō ne Uléécaá yee kekemee ní we kuu sée uú ne wéeri. ²² Uye un keyómecaa n sée uú ne wéeri, Uléécaá riyōōpitū ne Uléécaá yee rikecáá ní tū kuu sée uú ne wéeri.

²³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nō kecáá kecáá mewai pikó le. Nō ye mḗpá yo hōonele, aní ne manti ne ayéhepei ncōpuri péne ani hōone awélé kefi, ani Uléécaá kuwélé kuse pa. Amá ani ye pee isé nnéi kecōpe ipiima yare nní aseí piwélaa ne usoicō piwetu ne aseí pitiki nkó ne pikei wa. Lẽ kaí pee pise re nōké n tikilē nōn pee kō ne litōrō licō nní wai. ²⁴ Nó pinyíye mpí, nōō nní pisoicō n séni. Nō ye kúcerii ne ísō leselé, ani pee ísu ne péne ani muuni.

²⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nō kecáá kecáá mewai pikó le. Nō we yare mpí pee ye kehee ne kecáripí kepíre ηmane n heere api kemée yá mecō. Lẽ kapí ye sikemee n li ne kapí ye ní ntí ye pee liyaa-yaa le kapí n káipinkee. ²⁶ Nó Pifarisi, pinyíye mpí! Ani ye kehee ne kecáripí kémee mefóí heere, kepíre yé pee limecō sonesi.

²⁷ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nō kecáá kecáá mewai pikó le. Nō we yare rikpíí mmele kapí míni tomé n túkei ari péé n wariye pói-pói ísōne mecō, némpákane asoikōho ne líkperinkpekōó lee rikemee yipaalē. ²⁸ Limecō kaní we. Nō pisoí keyu-i nyíselē te nō isé tíkilenle,

νέμπάκανε κεκάά κεκάά μεwai νε μεwai κόπε μεε
 νόσινέφα-ι yipaalē. ²⁹ Iwe kani topori, νό isé picélaa
 νε νό Pifarisi mpí! Nò κεκάά κεκάά μεwai pikó
 λε. Nò ye antepuyε akpíí mónle ani pepee aseí n
 tikilē akó sənukuse ³⁰ ani peε re: Tòn peε pirókpure
 isoi kumúnjé kpe-i n we, ári yé peε ηmurei tóké pi
 rikpá tóké νε antepuyε kō. ³¹ Nò peε lē nyísele
 ani nórinécúruu yámne re nò pepee antepuyε n kō
 sipirē le. ³² Lē nnya, ani mese nópinékpure μεwai
 κόπε νε kényu mahã νε kété-pò! ³³ Nό iwáa kpákára
 nnyí! Iye kani yé wa áni yé νε nna teneciré kémee
 n lompo. ³⁴ Ani kō te né antepuyε νε pisoí peε
 mewéésesòho m má νε isé picélaa kecire nó páme.
 Nό picō kō, ani picō kunapéékōó κεκάά karií, ani kō
 nóanáyómeyáhaalee-i picō iséí súúkee, ani kō picō
 mpá kuyu kúye-i n tikilē nòn wéékuselē. ³⁵ Lē
 nnya ke pē nnéí kani n kō ápi kō líka wa nkpō nń
 νε nó tenene, kai n kpíime usone Apeeli kémee aí
 νε sí Perekiya uñmáne Sakarií kani Uléécaá keyō
 kémee kelō sone νε kenýōnsehúúpi kepáápáá ní kpu
 kémee-pō. ³⁶ Ké aseí nó símisi re nfáani pisoí mpí peε
 μεwai κόπε mē akpanii yenne.

Yeesu ripōō ye caai Yerusalem nnya
(Luki 13:34-35)

³⁷ Lē memáá, Yeesu uu peε Yerusalem pikó maa
 re: Nό Yerusalem pikó, nò ye antepuyε kónle ani kō
 pē ke Uléécaá uu nókenémee n tumme apare tapisí
 ani kóni. Melé kesē karí peé la ké nó cápine yare
 ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tā
 líka ái ye si wa meco ani yúlu? ³⁸ Lē nnya, Uléécaá
 keyō yé menmane n we úka úu yé n we. ³⁹ Ani kō
 te áni neni piyéne né kpáne liké ha νε tu kumúnjé

kpε-i kani yé ha ní maa re: Uléécaa uké uyεε Upiima rinyiri ne n weme rikpá!

24

*Yeesu re Uléécaa keyo yé fori
(Mariki 13:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Yeesu uu pεε Uléécaa keyo-i léeri un tósu. Kei ke upipiretiki api pεé ne u rikō re piké kememōme u nyíse. ² Amá Yeesu pōo pεε pi pεse re: Lē nnéi kani nní n nyáni, asei kecáá, li sónti liké wa ripare ríka ári yé ricō kecáá n tōsilē. Linnéi mmú ye sóntile liké fori téké-téké.

*Leléε n nyíse re ketē ye ketene tu
(Mariki 13:3-13; Luki 21:7-19)*

³ Yeesu uu pεε sí uú ha Olifiyee rikúú kecáá tone. Upipiretiki api kei u kálaapō api u pise re: A ró símisi píyei kai lē waine, ne yo kari yé kō ne ceri re mepōpεeme mee lē tu re ketē keto ye kē. ⁴ Yeesu uu pi pεse re: Ani nómenécíre tí nsone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. ⁵ PISOI kulúí yé sónaame use use, api ye rinényíri ne pISOI meýā kiraasente api ye pi maa re: Néε uyē ke Uléécaa uu n wée. Lē kémee kapi yé pISOI kulúí kuyúí tā. ⁶ Nó kō te atōpi ye nókenékúrí néε ketaa-pō wai, amá áni kape nfasimé tónε. Lē kai m pise re liké wa kai lē wai. Amá kétō áke kahane n tu. ⁷ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyōpitē ake keyōpitē kecō ne tōpu, nkú nn silō sinyine leeri, ketē ake silō sinyine yeñesi. ⁸ Lē nnéi ye we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane. ⁹ Pεé uyε-i ke pISOI api yé nó kpísi api nópinélaarō anipe-i wai, api íwe nó wai api nó kóni. Isoipuri nnéi ii kō né nnya

nóinépuri yulu. ¹⁰ Kei kai yé pɛɛ pɛɛsoi meɣã ne kelólé-mē ha, api pɛé n yámmɛntɛnɛ, api pɛɛ ipuri n yúinne. ¹¹ Antepuyɛ nɔɔmɛ kulúí yé léemɛ api pɛɛsoi meɣã kiraasɛntɛ. ¹² Mɛwai kóɛ yé kényu mahã, pɛɛsoi meɣã nla nn pɛɛ hásu. ¹³ Amá úyɛ un tinkáhá-káhá nɛ kɛtɔ-pɔ Uléécaá yé uriyu lɔ. ¹⁴ Uléécaá iyɔɔpi Nsímé Kɛcɛrɛ mɛɛ ketē nnéí kɛcáá kóónúne isoipuri nnéí iké kɔ. Lɛ mɛmáá, nípá yo kɛtɔ akɛ pɛɛ tulu.

Iwe píima mɛkamɛ

(Mariki 13:14-23; Luki 21:20-24)

¹⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Antepu Taniyɛɛli yɛ pɛé maa rɛ kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mɛɛ yɛ n cókɔi yɛnu nn kelɔ sɔnɛ riyíkí-í tũ. Uyɛ un nsímé mmē n kɛɛ, uké musí uké liasei kɔ. ¹⁶ Lin lɛ n wa, pɛpɛɛ Yutee ketē kɛmɛɛ ní we piké wuri api ayóɛ taá. ¹⁷ Uyɛɛ yé ha kulee ipiraa kɛcáá ní we, uké wuri úu kapɛ rɛ uké nkɔpáni kukɛmɛɛ lompɔ uké linyine kpísi uké nɛ ripéne. ¹⁸ Uyɛɛ kɛcɛrɛ-i ní we, úu kapɛ nkɔpáni rɛ uké wurime uké kényɔ-i uketukanka kpísi. ¹⁹ Iwɛ kɛ pifani nɛ pimáreni apí ha siyáa sɛ-i topori. ²⁰ Ani nɛ Uléécaá tɛ tɛ úu kapɛ tíyɛ itóó iyɛ iké nnyiyɛ kumúnjé nɛɛ kɛwɛntɛyaa ketúnjé ró lɛemɛ. ²¹ Iwɛ píima iyɛ kɛ sisoipipi asi kumúnjé kpɛ-i n lenɛ icɔ íi píikai léémɛlɛ háí ketē kɛkɔraanɛ-mɛ nɛ nɛni-mɛ, íicɔ íi kɔ píikai léeri. ²² Uléécaá unsá pɛɛ síwɛyaa sɛ n hasi, úka úu yé pɛɛ nfáa yɛ. Amá pɛ kuu n wɛɛ nnya, u yé siyáa sɛ hasi. ²³ Lɛ nnya, úyɛ un nó m maa rɛ: Ani ripáí, nté kɛ Kirisi uú we nɛɛ uyɛɛ nkó nté-pɔ áni kapɛ ñmurei. ²⁴ Píkirisí nɔɔmɛ nɛ antepuyɛ nɔɔmɛ yɛ leerine piké mɛmarɛ píima lese piké nyíse, piké kɔ mɛwaisaŋa wapisi háí lin pɛɛ kufɛɛ n we, pin yé fe ricuruu api

pē ke Uléecaa uu n wée kiraase. ²⁵ Ani léise re ne pisímé nó li masile.

²⁶ Lē nnya, pin nó m maa re: Ani ripaí, uyee nkó kucesi kóima-i, áni kapε ha. Néε pin nó m maa re: Ani ripaí, uyee nkó kulee-i pékaalē, áni kapε ηmurei.

²⁷ Yare ke kekónetéhe akε ye nní keléecaa-pō n léeme akε meyéne mese yéeri ketunjeleeme-pō aké ne sī ketunjelolé-pō, limεcō ke Usoi Kepipi akε sōnti. ²⁸ Li we yare kapi ye ní maa re: Kei ke isare kópe ii ní we, ke áyemeekú aa ye cápine.

Usoi Kepipi mekame

(Mariki 13:24-27; Luki 21:25-28)

²⁹ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Síweyaa sē metómpō ke itunje íi sōmaane, iwáre ii metéi paa, awárepi aa keyómecaa-pō poroiri, linaηe-naηe lee keyómecaa-pō ní we ai meýá yenesi. ³⁰ Linyine ai pree keyómecaa-pō nyíse re Usoi Kepipi ye nyahaimεle. Kei ke ketē nnéi kecáa isoipuri ii yé pree itu lō. Api pree Usoi Kepipi yenu, ken ahope kecáa weme ne kennanηe ne kemeyōpi. ³¹ Api pree rináatōη maa ténse, uu pree upitume ketē awélé nnéi kémee túmei. Api pē kuu n wéεkeε ketē nké ne kekεtō-pō cápine.

Kúfikiyee kecáa icélaa

(Mariki 13:28-31; Luki 21:29-33)

³² Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu ricō. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi men n leeri, nō ye mese ne mese ceri re kupii ye nyahaimεle. ³³ Limεcō kaí we. Nōn piyεi lē nnéi mmē n yē lin n wai, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimεle, un tinōnō ne kōlē. ³⁴ Asei kam símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelenε, nní nnéi liké ne

ή kam. ³⁵ Ketē ne keyóme yé tāsí, amá anénóo áa metónē má.

Uléecaa ηmane yee mpá yo ketō nyu

(Mariki 13:32-37; Luki 17:26-30; 34-36)

³⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē née liitunε iyē nyu, mpá piléecaatume पेε keyómecaa ή we née Uléecaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mecire yee nyu.

³⁷ Kumúné kpe-i ke Usoi Kepipi aké ha m पेeri, li ha waine yare kai Nowee nfaa kémee n wa meco. ³⁸ Nní kaί पेε Nowee nfaa kémee wa: Keyáa kē ke míni amé पेε ketē nnéi rinfe keké kelene n tu, pisoi ye पेé wele pin le pin níru, pin sónne, pin pisipipi pila ne pinósi pasii hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémee n lompo. ³⁹ Api nkpáni ríka musí, míni amé ha ne weri ame pinnéi muuni. Limeco kaί ha waine पेé uyε-i ke Usoi Kepipi aké ha m पेeri. ⁴⁰ Pitisi pité yé likumúné kpe-i kecare-i n we, ai use kpípo ai uco yá. ⁴¹ Pinósi pité yé n we pin nam, ai use kpípo ai uco yá. ⁴² Lē nnya, áni kape lopile, li we re áni nyu keyáa kē ke Nónépiima uu m पेerine. ⁴³ Ani nsone kō te úyasa un ye पेé n nyu itunε iye-i ke uyaa uu kesine n sónepo, u yéé पेε n nyánile úu yé tíye uyaa uké keyo-i lompo. ⁴⁴ Lē nnya, nóké nómenécire mesére n cápinelē non ne mé. Kumúné kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi ake पेeri.

Ukeikó sone ne ukeikó kope

(Luki 12:41-48)

⁴⁵ Yeesu uu पेε upipiretiki pise re: Wóo ukeikó yee aseí n tikilē un kō mesohó má? Uyee ukeikó uyē ke úyasa uu ye ne keyo rin-yá re uké ke m pállē, uu ye upikeico iluke nsone wai yare kai m pise. ⁴⁶ In te

ύωςαα γε υκεικό υγῆ λεμε un mesei upikēi κεαά we, u únarekomē le! ⁴⁷ Κέ aseí nó símisi ani kóm te úωςαα υγεε νε ulikó nnéi uukeikó γάνε ρε uké likeαά m paílē. ⁴⁸ Amá in te υκεικό κόπε lo, u γέ ukefa-i maa ρε: Unéωςαα úu meκεε sónti. ⁴⁹ Uu पेε upikeicō ipépi loni, u νε pítapomē api पेé n le pin níru. ⁵⁰ Keyáa kē νε itunē iyē ke υκεικό υγῆ úu νε m músu kémēe ke uuyωςαα uú ha sónti. ⁵¹ Kei kuu γέ पेε υκεικό υγῆ lakase uu íwe u wai yare kapi γε κεαά κεαά mewai pikó n wa mecō. Kei kuu γέ n téni un iní takai.

25

Pikpére kefi pinyine kenyárū

¹ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá ρε: Lē nnya, Uléεcaá iyōopi γέ ha n we yare nsímé mmú: Pikpére kefi pinyine पेε keyáa yisi ρε piké uηmáne unyine γεe pinósikpiké ní la merí. Api sífiráa kpíkēsi apí νε péne. ² Pikecōpe pinupū पेε piníri, pinupū picō pisōhō. ³ Ke piníri mpí api pisifiráa n kpísine, ápi simekpō méka mecō iyaa wa piké νε ripéne, ⁴ amá pisōhō pōō pisifiráa me súúkeε api kō mecō sinúnipi-i wai apí νε péne. ⁵ Ke uηmáne υγῆ uú νε pikáme n nánaise, nnō nn pi yáái api lōpilente. ⁶ Ke kesine ake m pi, κεαάila aké lelu ρε: Uηmáne υγεε nní weme! Ani leepō ani u tépei! ⁷ Pikpére पेē nnéi api yisi api pisifiráa pinyōnsente loni. ⁸ Piníri mpí api पेε pisōhō पेē maa ρε: Ani nómenékpō mē tó he, sírfiráa γε lale siké kpi. ⁹ Pisōhō पेē pōō ρε: Eehei! Me νε tó risále, áme tise tóké nó he. Li kutōsi we nōké piyái kémēe ha ani kei nómenékó lolu. ¹⁰ Kumúnē kpe-i kapi pilale n tōsu, uηmáne υγῆ un tuiri, u νε

pinupū pεpεε pimεcιre n cάpinelē pin ne u mē api
kesē kulee kpe-i kapi pinósikpiké anyá n wai loni,
ihánaa ii hánaapō. ¹¹ Likεpirε, pikpére niri mpí pōo
tuiri api cáai re: Upíima, a ró hánne! Upíima, a ró
hánne! ¹² Kei ke unmánε uyē uu pi maa re: Ne la ké
asei nó símisi re ám nó nyu! ¹³ Yeesu uu pεε kpá re:
Lē nnya, nnō ín we. Li we re áni nyu keyáa kéye néε
ituje íye-i kam sónti.

Pikeikó pitaani pinyine kenýarū
(Luki 19:11-27)

¹⁴ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Uléεcaa
iyōopi yé ha n we yarε nsímé mmú: Utisi unyine
yεε pεε ncée pihápe la, uu upikeikó sélei uu umemá
pianipe-i wai. ¹⁵ Uu use wura mεwóopipi sipehepi
sinupū pa, uu ucō wura mεwóopipi sipehepi sité
pa, uu utáanū wura mεwóopipi kepehepi kesε pa. U
mpá úye nnaηε ne musile uú ne lē kai m pise u pa, uu
pεε yá uu tōmpō. ¹⁶ Ukeikó uyεε wura mεwóopipi
sipehepi sinupū ní γασί uu mese ne mese siwóó sē
kpísi uú ne kpéense, uu wura mεwóopipi sipehepi
sinupū sicō kuláa γεnu. ¹⁷ Uyεε wura mεwóopipi
sipehepi sité ní γασί pōo kō limεcō wai, uu wura
mεwóopipi sipehepi sité sicō kuláa γεnu. ¹⁸ Amá
uyεε wura mεwóopipi kepehepi kesε ní γασί pōo ha
kuhóre túni uu ukeisaa siwóó sē pésu.

¹⁹ Kai siyáa sité n wa, piukeisaa uu kúiri uu re piké
ulikó kéē uké yé. ²⁰ Ukeikó uyεε wura mεwóopipi
sipehepi sinupū ní γασί uu ukeisaa keyúri nyōsōpō
ne wura mεwóopipi sipehepi sinupū féé sicō, uu
re: Wura mεwóopipi sipehepi sinupū kaá pεε né pa.
Aa yēε, Upíima? Wura mεwóopipi sipehepi sinupū
sicō ye nsí kam kuláa n yé. ²¹ Uukeisaa uu u maa re:

Νε pakare! Ρο ukeikó sone νε asei ute λε. Likáripikó-
 i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya, né limáa-maa pó
 rimúise. A lomme tóké anyá li. ²² Ukeikó uyee wura
 mewóropipi sipehepi sité ní yási póo kó nyósópó uu
 re: Wura mewóropipi sipehepi sité kaá पेε né pa,
 Upíima! Αα yēe? Wura mewóropipi sipehepi sité
 sicó ye nsí kam kuláa n yé. ²³ Ukeisaa uu u maa re:
 Νε pakare! Ρο ukeikó sone νε asei ute λε. Likáripikó-
 i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya né limáa-maa
 pó rimúise. A lomme tóké anyá li. ²⁴ Ai nkpéni yá
 uyee wura mewóropipi kepehepi keese ní yási. Uyē póo
 kó nyósópó uu re: Νε nyule Upíima re μερόκό áme
 kusa póólú. Kεcare ke-i káa n lukesi kaa ye kpasi. Kei
 káa n fō kaa ye kpéē. ²⁵ Lē nnya ke iwame ii né wa
 am ketē kέmεε sipówóó kúlesi. Αα yēe! Sipówóó see
 nsí, a yási! ²⁶ Kei ke ukeisaa uu rinóo u पेε re: Ρο
 ukeikó kópe νε ukánsoi le! Kaa lē n nyu re kecare ke-
 i kám n lukesi kam ye kpasi. Néε kei kám n fō kam
 ye kpéē. ²⁷ Ρο yee पेε sinéwóó νε kewóófore piyekei
 hale, amí पेé ha पेeri am sinéwóó sē yósu νε sikulaa.
²⁸ Ukeisaa uyē uu पेε pikeikó picó maa re: Ani mekeε
 wura mewóropipi kepehepi kē uanipe-i yási ani nkó
 yee nní wura mewóropipi sipehepi kefi m má kpá.
²⁹ Li we re nkó yee meyá m má kapi ye pípa rikpá aí
 νε u fuu, amá nkó yee úu líka m má, pi ye lē kuu m
 músu re u má ricuruu u yósilε. ³⁰ Amá ukeikó nkó
 yee úu nní líka n yóriye líkó lee re ani u tí ani ketahai-
 mē kuηmaha-i u sápo. Kei kuu yé n téni un iní takai.

Usoi Kepipi ye sóntile keké ne písoi túhaane

³¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Keyáa kē
 ke Usoi Kepipi aké ha kemmule kέmεε n sónti

ne piléecaatume nnéi, keriyukóótū kecáa kaké ha tonene. ³² Ketē nké kecáa isoipuri nnéi yé ha kekeyu-i n cápinelenle, ake ppe pisoí ne pipicó kóólene yare ke useesé uu ye isáñ ne ipoi n kóólene. ³³ Uu ppe isáñ ukulukε-luke-mē wai uu ipoi ukumii-mē wai. ³⁴ Kei ke uyóopi uu yé ppe ppepe ukulukε-luke-mē ní we maa re: Nó mpí ke Unésáa Uléecaa uu nní rinkpá, ani kam ani iyóopi kuu háí ketē kekoraane-mē n yekeilē un ne nó mē yósí. ³⁵ Li we re nkū ye né wale, ani né he am le, nníré nn né wai, ani né he am níru. Ne ppe usáne le, ani nósinéyo-i kusáne né yósu, ³⁶ ne ppe meñmane wele, ani ilū né tani, ne ppe pólólúle, ani kenécáa paí. Ne ppe kukpaniilee-i wele, ani hapó ani né lóólú. ³⁷ Kei ke ppepe nní aseí n tíkílē api yé ppe rinóo yósí re: Upíima, keyáa kéye kari pó yé nkū nn pó we, ari pó he aa le, née nníré nn pó we, ari pó he aa níru? ³⁸ Keyáa kéye kaa usáne, ari siróyo-i kusáne pó yósu? Keyáa kéye kari pó yé pón meñmane we, ari ilū pó tani? ³⁹ Keyáa kéye kari pó yé pón pólólú née pón kukpaniilee-i we, ari pó lóólú? ⁴⁰ Uyóopi yé ppe rinóo pi pesε re: Asei kecáa, ké nó símisi re lē kani pinémáreco kecεpe usínsá unyine n wa, né kani lē li wa.

⁴¹ Kei ke uyóopi uu yé ppe ppepe ukumii-mē ní we maa re: Ani kenékúrí yisi ani ketaa-pó rinyósó. Uléecaa ye anóo nó wale! Ani ha nna teneciré kémeε lompo. Kei ke Uléecaa uu n nyóonse un ne Setani ne upitume mé. ⁴² Nkū ye né wale, áni né he ké li, nníré nn né wai, áni né he ké n ntí. ⁴³ Ne ppe usáne le, áni nósinéyo-i kusáne né yósí. Ne ppe meñmane wele, áni ilū né tā. Ne ppe pólólúle née ne ppe kukpaniilee-i wele, áni hapó nóké né rilóólú. ⁴⁴ Kei ke pē póo kó

rinóo yási re: Upiima, keyáa kéye kari pó yé nkú nn pó we née nníré nn pó we née pòn usáne née pòn meñmane we née pòn pódú née pòn kukpaniilee-i we, ári péé ne kutu pó rico? ⁴⁵ Kei ke uyē uu yé kò pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi re lē káni písínsá pē kecōpe unyine n wa, né káni lē li wa. ⁴⁶ Api péé ne íwe teneciré kēmeē pi tómpo, amá pepēe nní aseí n tíkílē pòo pēē nfáa teneciré kēmeē lompo.

26

*Pisuiſi piwéése ye kómēine re piké Yeesu tí
(Mariki 14:1-2; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)*

¹ Ke Yeesu uu lē picélaa mí masí, uu pēē upipiretiki maa re: ² Nò yē te lí tise siyáa sité piké ne nkpo melóo anyá lí. Kei kapi Usoi Kepipi piláaro anipe-i waine, pē piké kunapéékóo kecáa ke karií.

³ Kei ke pepēē ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuiſi piwéése api Uléécaá usina kapi ye n sée re Kayifu keyōcōpe cápine, ⁴ api rinóo rise wai re piké meyaá Yeesu tí piké kpu. ⁵ Api pēē re: Amá áí kape pēē anyá kēmeē. Insá lē, písoi pēē n cápinelē yé yisi api nyere.

*Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáa tulaali kōonu
(Mariki 14:3-9; Yohani 12:1-8)*

⁶ Yeesu uu Petanii ketē-mē sí uú ha uyó Simóo keyō-i topile. ⁷ Kapi n tú pin iluke le, unósi unyine uu kenúmpi sōne kenyine kēmeē tulaali néíkóo píima unyine múípo uú ne sōnepo uú ne Yeesu kō. Uu Yeesu riyu kecáa tulaali uyē kōoni. ⁸ Ke upipiretiki api lē n yé, áí ne pi risá, api pēē unósi uyē maa re: Yo pícaainkēē ye nkpeni mpi? ⁹ Pi yé pēē fe

api tulaali nkó yáí nnéí píima api lisiwóó sē píwekóó h́ónē.

¹⁰ Yeesu uu céru rē lē kapi símisi, uu pēē pi maa rē: Yo nnya kani lē unósi uyē cónlē? Mēwai sōne kuu né wa. ¹¹ Likumúnjé rē ńpá píyei kē nó nē píwekóó aní we, áí ńpá píyei kē tó nē nnó arí we. ¹² Inépinjē kuu mēncirē tulaali f́ó piké kelenē nhóre né tā. ¹³ Asei kecáá, kē nó símisi rē ńpá yei kapi ketē nnéí kecáá Nsímé Kēcirē yóólē, pi yéé unósi nkó mēwai mmé símisi apí nē u n léiselē.

Yutasi ye lalē uké Yeesu tí

(Mariki 14:10-11; Luki 22:3-6)

¹⁴ Kei kē Yeesu pipiretiki kefi nē pité pē use kapi ye n sée rē Yutasi Isikariyóoti uu pēē yisi uu pēpēē ye Uléécaá inyóonse n wa píwéése lēepó ¹⁵ uu pi píse rē: Nēn Yeesu ńoanénípe-i n wa, yo kani yé né pa? Pē api mēse nē mēse kei nní nwóóweni mēpipi afēetaani keeni api u múise. ¹⁶ Kaí nē kei n kpísi, Yutasi uu pēē icéē n wéési uké nē Yeesu pianipe-i n wa.

Yeesu nē upipiretiki ye nkpó melóó anyá iluke le

(Mariki 14:12-21; Luki 22:7-14, 21-23; Yohani 13:21-30)

¹⁷ Anyá nyē-i kapi ye akpónó nyēē áa pite m má n li keyaa foí kē Yeesu pipiretiki api ukékúrí hápó, api u píse rē: Yeí kaá la tóké anyá nyē iluke pó wa? ¹⁸ Uu pi pēse rē: Aní kuyu-i kóó keyó-i hápó aní u maa rē: Úcélaa ye rē unkpó itunje ye tulé. Képóyó-i kē u nē upipiretiki api sónti piké nkpó melóó anyá li! ¹⁹ Upipiretiki api mēsei lē kuu pi ní ma wai, api nkpó melóó anyá iluke wai. ²⁰ Kai nnyóó ní wa, u nē upipiretiki kefi nē pité pē apí tone api iluke n le.

21 Κελυκε κε-i kuu pi maa ρε: Asei κεcάά, ké nó símisi ρε nóκενécωρε unyine yé né tí uu pinélaáro anipe-i wai. 22 Kuu lē mí ma, upipiretiki apōō aa meyíkíyiki caai api use use u m písei ρε: Upíima, yare né nées? Ucō uu kō ρε: Upíima, yare né nées? 23 Kei kuu pεε pi pεσε ρε: Tó ne uyē tōō nní ricáripí rise-i n le yeε sónti uké pinélaáro anipe-i né wa. 24 Usoi Kepipi ye ketē nké κεcάά tósule yare lē kai Nléécaasimé kémεε κεκεcάά ní wólalē mecō. Amá uyεε pilááro anipe-i ke n waine ye íwe toporile. Li kutási we ápi kapε pεε liute m mari. 25 Yutasi yeε pilááro anipe-i u n waine pōō pεε u píse ρε: Yare nées pεε lo nées, Upíima? Yeesu uu ρε: Yare kaa nní mí ma.

*Yeesu nkρō ne umeyise piléise inyekií
(Mariki 14:22-26; Luki 22:14-20; Kōrenti Foí,
11:23-25)*

26 Ke Yeesu ne upipiretiki api lē n tú pin iluke le, uu kukpónó kpísi uu kukecάά Uléécaā pōōnese uu ku kpókōrine uu pi pa uu ρε: Inépinε ye nnyí, ani yōsí ani li. 27 Uu lē memáá kepóripí kpísi uu κεκεcάά Uléécaā pōōnese uu pi pa uu ρε: Ani yōsí ani nónnénéí n ntí. 28 Menénye ye mmé μεε n kōonu písoi meyā nnya ρε Uléécaā uké piakópe pi sárei. Ménye mē kaí ne ritiki Uléécaā uú ne písoi séi ρε u ne pē piké kómεine. 29 Ké nó símisi ρε kaí ne neni rimpá, ám aléepipi pita mpí pinírē kpáne liké ha ne tu keyáa kē ke tó ne nnó ari yé ha kō píta fale Unésáa iyōopi kémεε ní ntí. 30 Kuu lē písímé pi mí masí api pεε ípakare siyome n yom pin pakarente, api wai api yisi api Olifiyee rikúú taá.

Yeesu ye simisi re Piyee ye kesi re uu u nyu
(Mariki 14:27-31; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

³¹ Kei ke Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Nó nónnénéí kesine nké né ημεριye ani wúrunkee. Li Uléécaa ritelé-i wólaalē te: Né useesé kpu, kuseelee isee nnéí ii kpíi. ³² Yeesu uu kó kpá re: Amá nen píyeyi nkpo kémee piyise m masí, né ha Kalilee ketē-pó nó m mé. ³³ Piyee uu rinóo yósu uu re: Mpá písoi nnéí pin pǎ nnya kelólé n yē, né ám yé píakai loó. ³⁴ Yeesu uu u pese re: Asei kecáá, ké pó símisi re pó kesine nké cire kesi metaani re áa né nyu, icá ii kelene kooi. ³⁵ Kei ke Piyee uu pee u maa re: Mpá lin nkpo ye mu, tó ne mpó tóké kesé kpu, ám kuημεριye pó we. Pipiretiki nnéí api limεcɔ male.

Yeesu ye Ketisemanee-pó keyóme yáási
(Mariki 14:32-42; Luki 22:39-46)

³⁶ Lē memáá, Yeesu ne upipiretiki api kelō kenyine kapi ye n sée re Ketisemanee kémee tuiɔ. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tū néeké rinyósó ké ha keyóme yáási. ³⁷ Uu Piyee ne Sepetee pinmáne keté kpísi uú ne péne. Nfasimé píima ne mpóocai nnyine nn pee u tini. ³⁸ Kei kuu pee pi maa re: Tinéɔ ye caailenle hái lin ne nkpo menyíne we. Ani nté n tū, áni kape lɔpile, tóké kesé n nyáni. ³⁹ Kei kuu nkáripí ne ketaa pi wa, uu wúla uu kéyu keté kipi uu Uléécaa yáási re: Unésáa, pó fe aa mǎ yó wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kape menéɔla wa, amá meɔkó wa. ⁴⁰ Kuu piyóme yáhaa mí masí, uu upipiretiki pē kémee pεεɔ, uu pi lεεɔ pin lɔni. Uu pee Piyee píse re: Lē nnya, áni nkɔáni fe tó ne nnó tóké kenampi

kesε kesē n nyánii? ⁴¹ Ani n tū n̄on nyáni n̄on keyómε yáasi áni kape ne pipeikεε kέmεε n̄ loó nnya. Li kesoipipi ripóo we re keké ye lisone wa, amá ke pεe rinárei mále.

⁴² Uu kō melírū nkáripι ne ketaa pi wai, uu kō Uléécαα yáasi re: Unésáα, in te áa yé ηmurei ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa re ne meníré ke mále, mepóla meké wa. ⁴³ Uu pεeri uu kō pi lεeri pin l̄oni, likumúnjé re piinipεε ye mulesile. ⁴⁴ Uu kō metáánū piyise kpá uú ne ketaa pi wai, uú ha kō mεse mē ne Uléécαα tēni ⁴⁵ uu pεe kō upipiretiki kέmεε pεepo uu pi maa re: Nénte nō nkpéni l̄onile n̄on wéntelē? Itunje ye nkpéni tule re piké Usoi Kepipi t̄i piké pikópekóo anipe-i wa. ⁴⁶ Ani yisi tóké u tēpei. Uyεε né n kpísine uké pikópekóo anipe-i wa ye nyahaimεle.

Yeesu metine

(Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴⁷ Ke Yeesu uu lē n̄ we un símisi, upipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi un tuipō ne risoiwuí, atéhe ne apúnipi an muleilē. Pεpεe ye Uléécαα inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése pεe lē pi tumpō. ⁴⁸ Yutasi uyεε pεe pianipe-i Yeesu n waine ye pεe risoiwuí céesile lē kapi yé ne Yeesu n céri piké t̄i. Uu pεe pi maa re: Nen ha úye rimpira am̄ u yáasi, uyεε lo. Ani u t̄i. ⁴⁹ Kuu n tuipō, uú ne Yeesu kέmεε n sairilē uú ha u maa re: Ne pó yáasi, Sáa! Uu pεe u pira uu u yáasi. ⁵⁰ Yeesu uu pεe u maa re: Unésáne, a pikei pē kaa piwai n̄ ka mekεε wa! Kei ke pē api pεe cápinepō, api Yeesu tini api múlú. ⁵¹ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapō uu ritéhe kpeúu uu Uléécαα usina ukeikó kutu sem̄. ⁵² Yeesu

uu u maa re: A ripótēhe tē tikukai-i pēsēpō. Li we re pē nnéi pēe ne ritēhe n kóni, titēhe kapí ye kō ne pē kpu. ⁵³ Aa nyu re nen pēe nté Unésáa m pise re uké né lémmē, u yé pēe nté nní pilécaatumē né pame ai inōη kefi ne ité fáauu? ⁵⁴ Nen nképēni lē n wa, li yé pēe mmē kapi nní Ulécaā ritelē-ī n wói re nní kai nní n wai kai pise re liké wa kecáá ritikii?

⁵⁵ Yeesu uu pēe pisoι pēe n cápinelē maa re: Nō atēhe ne apúnipi ne pitíne né ka yare usoi kpááree unyine kani pitíne ka. Mpá keyáa kéye ke tó ne nnó arí pēe Ulécaā keyō-i we nen céési, áni né tí. ⁵⁶ Amá lē ke antepuyē api Nlécaasimé kémēe n wói liké ne n wa nnya kai lē wa. Kei ke upipiretiki nnéi api pēe u ηmeriyē api wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Mariki 14:53-65; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Pēpēe Yeesu n tí ye pēe u kpísile apí ne Ulécaā usina Kayifu keyō sí. Kei ke isé picélaa ne Pisuifi piwéése apí pēe cápinelē. ⁵⁸ Piyēe uu ketaa-pō Yeesu n tikilē uú ne Ulécaā usina keyōcōpe tulu, uu lompō uu piméré kekúrí tone un ne mé uké yé lē kai yé ne kétō ní kpu.

⁵⁹ Pēpēe ye Ulécaā inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéi api pisoι wéési pēe yé Yeesu ne nsímé rinkpárá piké ne u ní kpu nnya. ⁶⁰ Píseérakó nōōme api cápinēpō. Mpá ne lē, ápi níka yē piké ne u rikpárá. Kai yé rinkpáse, pitisi pité pinyine apí hapō ⁶¹ apí re: Usoi nkó ye maa re u yé fe uu Ulécaā keyō foru uu siyáa sitaani ne pimómē ke pēse. ⁶² Kei ke Ulécaā usina uu pēe yisi uu u maa re: Nsímé mmú nnéi ke pisoι mpí api nní kepócaá n símisi

kémee, ní-ye kaa yé póké pese? ⁶³ Yeesu uu n séélē lékē-lékē. Uléécaa usina uu pēe u maa re: Ne la re a Uléécaa yee n nyáni rinyiri sée áá ne wéeri, in te pś ke Uléécaa uu wée. Née pśo Uléécaa Kepipii? ⁶⁴ Yeesu uu u pese re: Lē kaa nní ma. Limemáá, né kō nō rikpáse re kaí ne neni n kpísi, nō Usói Kepipi yē ken Uléécaa, rínanje nnéi ute kuluke-luke-mē kényukótonē-i tū. Nō kō u yē un keyómecaa-pō ahope kecáá tū un ne weme. ⁶⁵ Kei ke Uléécaa usina uu pēe uricuruu ilū kuu n tanaalē céerii ai nyíse re li u tóosile hái. Uu pēe re: Uléécaa ηmaa kuu nní lámaankee. Ai nkpáni nkpéni píse re tókē píseérakó pinyine wéési. Nórínécúruu ye alé kuu Uléécaa n lámaankee konle. ⁶⁶ Lē nnya, íye kani músu? Api u pese re: Li ne sá re piké u kpu. ⁶⁷ Api pēe meta kényu-i pitúkente u loni. Api akpini u tini, picō api sipese u kápáá ⁶⁸ api ye pēe re: Pś ke Uléécaa uu n wée, a ηmōinu aa ró símisi nké te wóo pō pi?

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Mariki 14:66-72; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ke Piyee uu kei lē tipoo-i n tū, unósi keikó unyine uu léepō uu kei u léepō uu u maa re: Ne pśo lo! Pś ne kō pēe Kalilee ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁷⁰ Uu pinnéi inipēe iyē-i késu uu re: Né ám nyu ní-ye kaa símisi. ⁷¹ Uu limemáá yisi uu rinānō-mē sí. Unósi keikó ucō pśo kō kei piyéne u kpá uu pēpēe kei n cápinelē maa re: Nkó pś ne kō pēe Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁷² Piyee uu kō pikéne kpá uu wéeri re: Am usoi nkó nyu.

⁷³ Liké ne rinsáse, pɛpɛɛ kei ní we apí nyɔ́sɔ́pɔ́ apí ne u kɔ́ apí u maa re: Asei kecáá, pɔ́ písoi pɛ use le. Mepósímé kémɛɛ kai lɛ nyísɛlɛ. ⁷⁴ Kei ke Piyɛɛ uu kési ηmaa uú ne ketɛ kɛɛni uu wéeri re: Ne Uléécaa, ám usoi nkó nyu. Mɛsɛ ne mɛsɛ, icá ii kooi. ⁷⁵ Piyɛɛ uu rinó tɛ ke Yeesu uú pɛɛ u m ma léise re: Icá iké kelene n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu. Kei ke Piyɛɛ uu léepɔ́ uú ne mpóccai téní.

27

*Pi ne Yeesu Pilati kémɛɛ ha
(Mariki 15:1; Luki 23:1-2; Yohani 18:28-32)*

¹ Kai kóso n weesi mmare mare, pɛpɛɛ ye Uléécaa inyóɔnse n wa piwéése nnéi ne Pisuífi piwéése apí rinó rise wai re piké Yeesu kpu. ² Kei kapi pɛɛ u paasi apí ne Rɔm uyɔ́pɔ́ Pilati léepɔ́.

*Yutasi nkɔ́ kecáá nstmé
(UPM 1:18-19)*

³ Yutasi ye Yeesu n kpísi uu piláarɔ́ anipe-i wai uu yénu re pi la piké Yeesu kpu. Ai u cón, uu ukɛfa-i téní uu nwóóweni mɛpɛpi afɛɛtaani mɛ́ kpísi uú ne pɛle uú ha pɛpɛɛ ye Uléécaa inyóɔnse n wa piwéése ne Pisuífi piwéése pɛ pa. ⁴ Uu pi maa re: Ne akópe wale. Ne usoi ye úú líka n caai yáá amí pa apí kópu. Pɛ́ apí u pɛsɛ re: Mpókó ye mmɛ! Ai ne tó yɛ! ⁵ Uu pɛɛ siwóó sɛ́ kpísi uu Uléécaa keyɔ́-i sá, uu sí uú ha umɛcɛre níηme wai. ⁶ Pɛpɛɛ ye Uléécaa inyóɔnse n wa piwéése apí siwóó sɛ́ híni apí re: Kai nní ménye kɛwóó nnya, ncée rín irósé kémɛɛ we re piké Uléécaa keyɔ́ kuwóótakai kémɛɛ ke waipɔ́. ⁷ Apí kómɛine apí pɛɛ ke kpísi apí ne utúhumɔ́me kémɛɛ ketɛ lolu re piké ye kei písáne kulesi. ⁸ Lɛ́ nnya kaí ne

kei n kpíime ne neni-mě, pi ketě kē sélei re: ménue kecare. ⁹ Lě ke antepu Yeremii uú pɛe Yeesu kecáá ní ma uu Ulééca nsímé ritelé kémee wólu kai wa re: Pi nwoóweni mepipi afetaani mē kpísile. Mē ke Isirayeli pikó

apí musí re pi yé ukecáá hééle.

¹⁰ Apí ne utúhumome kémee ketě lolu. Lě ke Upíima uu re ké pi símisi.

Pilati ye Yeesu nsímé piseise

(Mariki 15:2-5; Luki 23:3-5, Yohani 18:33-38)

¹¹ Kapi uyóopi Pilati kémee ne Yeesu pitúhaane ní ha, uyóopi uyē uu u pise re: Póo Pisuiifi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. ¹² Amá ke pɛpɛe ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése apí ne nsímé u rinkpárá, úu ríka pi pɛse. ¹³ Kei ke Pilati uu pɛe u pise re: Aa mmē kapi nní ne pó n kparai kómɛi, née? ¹⁴ Uu kə lě n séélě úu ríka pɛse. Ai pɛe Pilati pírí wai.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Mariki 15:6-15; Luki 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)

¹⁵ Mpá nkpə melóo anyá áye, Pilati yèè ukpaniikó uyē ke risoiwuí ari ní la uké lese akpanii kémee lésele. ¹⁶ Utisi unyine kapi mpá yei n nyu ye pɛe anyá kumúnjé kpɛ-i akpanii kémee wele. Pi ye u sée re Yeesu Parapasi. ¹⁷ Pilati uu pɛe pisei pɛe n cápínelě pise re: Yeesu Parapasi ne Yeesu kapi n sélei re Kírisi kecɔpɛ, úye kaní la ké akpanii kémee lese? ¹⁸ U pɛe nyule nmaa nsonɛ re nɔpɔle nnya kapi Yeesu uanipɛ-i wa. ¹⁹ Pilati un kei lě ketúhaane ke-i we, líké ne rinsáse, uunəsi uu pisei tumpə re piké u maa re: Usoi nkó úu ncaai ríka wa. A unsímé kémee

αρόνιπε mahã. Ne kesine nké uyë nnya keláré kópe kenyine kémee íwe lile hái.

²⁰ Περεε γε Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuífi piwéése pin likumúhé kpe-i pisoi pitálaankεε masí re piké Pilati símisi re uké Parapasi akpanii kémee lese uu Yeesu pṵ kopu. ²¹ Uyóopi uu pipise pi kpá re: Piketé kecṵpe, úye kaní la ké lese? Api u pese re Parapasi lo. ²² Ké íye Yeesu kapi n sélei re Kirisi pṵ wa? Api pinnéi u pese re: A kunapéékṵó kecáá u karií! ²³ Kei kuu kṵ pipise pi rikpá re: Ncaai ní-ye kuu mpíi wa? Api πεε sicááila nákfíse ηmaa re: A kunapéékṵó kecáá u karií! ²⁴ Ke Pilati uu n yé te mpá un ne n símisi, ái nkpráni líka yoriyene, iwóo in meníηe meγá cálē, uu míni kpísi uu pisoi nnéi iníπεε-i anípe nale uu re: Ai née ncée he re piké usoi nkó γεε úu ncaai níka n wa kpu. Nónnékṵó γε mmé! ²⁵ Pisoi πεε n cápínelē nnéi api u pese re: Eεε! Tó ne sirṵwá tṵké unkpṵ ncṵni n te! ²⁶ Kei ke Pilati uu πεε akpanii kémee Parapasi pi lese, uu tíyεε api Yeesu iséi súúkεε, uu pi u pa re piké ha kunapéékṵó kecáá karií.

*Pisṵóca γε Yeesu kecáá nyáni
(Mariki 15:16-20; Yohani 19:2-3)*

²⁷ Uyóopi pisṵóca api Yeesu kpísi apí ne kei kapi γε n túhaane lomṵ, pisṵóca nnéi api kei u kálaapṵ. ²⁸ Api ilū u mahani api kukpélenku wεé u tani. ²⁹ Api πεε sinípeleépi rikṵη parii api u kipise, api kṵ kεnaapi kunípe luke-luke-mē u múíse. Api πεε ukεyu-i wúla api sényi api re: Tṵ pṵ yáasi, Pisuífi uyṵopi! ³⁰ Api πεε meta u n túkente. Api γε kṵ kεnaapi kē kpísi apí ne ríyu kecáá u pepu. ³¹ Kapi

nnyei u m masí, api kukpélenku u mahani api uilū pitane u pese apí ne kunapéékóó kecáá pikarii u tómpo.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií

(*Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27*)

³² Kapi kuyu-i n léeri pin ne Yeesu pikarii tósu, apí ne Síreeni ketē utisi unyine sáne. Pi ye u sée re Simo. Api nnaŋe ne Yeesu kunapéékóó u cōse. ³³ Api péé ha ne kelō kenyine tulu. Pi ye kei sée re Kōlikōta. Liasei re: Kúyu Kōŋoo kelō. ³⁴ Api píta ne pite tule-tule pinyine cōhōne api u pa re uké n ntí. Uu lélé uu yúlu re úu nírunε. ³⁵ Api u kpísi apí ha kunapéékóó kecáá karií, api paŋai apí ne pimεcōpεcire uilū hōonente. [...] ³⁶ Api pεε kei n tū pin u mé. ³⁷ Api kekpenkpélépi kenyine kecáá wólu lē nnya kapi u ní kpu apí kunapéékóó-i uriyu kecáá karií. Pi woi re: Nkó yeε Yeesu, Pisuifi uyōpi. ³⁸ Api pεε kō limemáá pisoí kpááree pité pinyine kesé karií, ucō ukuluke-luke-mē ucō ukumii-mē apí ne u kō.

³⁹ Picéetōné api u lámaankεε api ríyu m pōuli. ⁴⁰ Api ye u maa re: Póó ye Ulééca keyō n forii aa siyáa sitaani ne pimóme ke pese, pōn mεsei Uléécaa Kepipi, a nkpeni ripóyu lō aa kunapéékóó kecáá súiri! ⁴¹ Pεpεε ye Uléécaa inyōnse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése pōó kō limεcō kecáá u nyáni api ye ne maa re: ⁴² U picō yoriyentele amá úu pεε fe uké uricuruu yoriye! Nénte Isirayeli Uyōpi lō! Uké kō kunapéékóó kecáá súime tóké péé ne kefa u tenε. ⁴³ Uléécaa kuú ne ritá uu ye ne maa re: Ne Uléécaa Kepipi le. Lē nnya, in te Uléécaa ye ukεcáá

kpálẽ, uké nkpéni u yoriye táké yé nké! ⁴⁴ Háí aí ne písoi kpááree pẽ keté kapi kesé n karií pène api kò lã u lámisi.

Yeesu nkɔ

(Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

⁴⁵ Ituɛ kecíre kumúnjé háí ne ketúnjé metaani kumúnjé ke kuɔmaha aku keté nnéi kecáá cõ. ⁴⁶ Kai ketúnjé metaani kumúnjé ní tu, Yeesu uu kecááila píima kenyine súúni re Elii, Elii lama sapatani? Lelɛ re: Unélééca, Unélééca, yo nnya kaa né ημεριye? ⁴⁷ Písoi pɛe kei n cápínelẽ kecɔpe, pinyine api lã kom api re: Elii kuu nní sélei. ⁴⁸ Mese ne mese, pikɛcɔpe unyine uu wuru uú ha sínéẽ kpísi uu píta nyere-nyere pinyine fe uú ne kɛnaapi kenyine kecáá tuhu uu u pa re uké n ntí. ⁴⁹ Pícɔ api pɛe re: Ani riyá táké yé te Elii yé kam uu u yoriye née.

⁵⁰ Yeesu uu meýá pipupɛi kpá uu pɛe kpi. ⁵¹ Likumúnjé kpe-i ke kusánjáá kápí ne Ulééca keyo kémɛɛ n kénelẽ aku ricéérine meté háí kecáá ne metene-pɔ. Keté ake yéɛsi, aparɛcaɔaa aa forɛsi, ⁵² akpíí meýã aa wúkulentɛ, Ulééca písoi kulúí pɛe n kpí api yisikɛɛ. ⁵³ Api akpíí kémɛɛ léenti. Ke Yeesu uu ní ka uu nkɔ kémɛɛ yisi, api Ulééca kuyu lompɔ, písoi meýã api pi yenu. ⁵⁴ Ke Rɔm usóóca kpéẽ ne písóóca picɔ pɛe kei ní we pin kesé Yeesu mé api n yé lã ke keté ake n yéɛsi ne licɔ licɔ lɛɛ n wapisi, iwame ii meýíkíyiki ηmaa pi loni api re: Usói nkó ye pɛe mesei Ulééca Kɛpipi lɛ. ⁵⁵ Pinósi ye pɛe kulúí wele, pin ketaa-pɔ nyenu pin nyáni. Pimeýã pɛe háí Kalilee-pɔ u ritikime pin u léni. ⁵⁶ Pikɛcɔpe pinyine

πεε nní Makitala kuyu ukó Maari ne Yakupu ne Yosefi uni Maari ne Sepetee piηmánε uni.

Yeesu mekulaa

(*Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42*)

⁵⁷ Kai nnyóó n wa, utisi māmá uyē kapi ye n sée re Yosefi un Arimatee kuyu ukó, uú hapó. Uyē ne kó πεε Yeesu upiretiki ε. ⁵⁸ Uu Pilati kémεε sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa. Kei ke Pilati uu ηmurei uu ncée he re piké ha Yeesu u pa. ⁵⁹ Yosefi uu Yeesu kpísi uu kesánjáápi tomé kecire-i wai ⁶⁰ uú ha ne nhóre fale kuu kuparepoo-i n wa kémεε u finse, uu πεε meparε píima menyine pímiise uu rinonoo fi, uu πεε yá uu tómpo. ⁶¹ Likumúnjé kpe-i, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari ucó uyē pónn kei rikpíí keyúrí tũ.

Tikptí piméré

⁶² Ke keyáa keε ye ne kewénteyaa n tise ake n tu, πεπεε ye Uléécaa inyónse n wa piwéése ne Pifarisi api yisi api Pilati keyó sí, ⁶³ api u maa re: Urósáa, tó léise re ke unóome nkó uú πεε nfáa m má, u péé maa re u yé unkpó memáá keyáa táánũ tunjé yisi. ⁶⁴ Lē nnya, a ncée he re písoi piké ha siyáa sitaani urikpíí rísonε m mé, upipiretiki ápi kape ne u n yáai piké lese, piké péé ne písoi n kiraase re: u nkpó kémεε yisile nnya. Lin lē n wa, nnóome mmē né πεε caai ai nfoí feriyε. ⁶⁵ Pilati uu pi πεε re: Piméré ye mpí! Ani ne pi ha piké ha rikpíí m mé yarε kani ní la. ⁶⁶ Kei kapi yisi apí ha músu, api yénu lē kapi yé pimérékei pē n wa. Api meparε mee rinonoo n filē rísonε karii api πεε piméré tónsentε re piké m mé.

28

Yeesu ye nkpɔ kɛmɛɛ yisi

(Mariki 16:1-10; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Keyáa kɛɛ nɛ kɛwɛntɛyaa rintiki ketúnjé, Maari Makitala ukó nɛ Maari ucɔ api yisi rɛ piké ha rikpíí rilóólú. ² Kei nní, ketě ake yéhesi, Upíima uleecaatumɛ unyine uu keyómɛcaa-pɔ súiri uu mɛpare mɛɛ rikpíí rinɔnɔ n flɛ pímiise uu rikɛcáá tonɛ. ³ U pɛɛ tɛlule yarɛ kekónɛtéhɛ, uilũ in wariye pói-pói. ⁴ Liiwamɛ píima inyine ii piméré tini, api pɛé n terii nfáa nní nɛ pári yarɛ pi kpule. ⁵ Uléécaatumɛ uyɛ uu pɛɛ pinósi pɛ maa rɛ: Iwamɛ íi kapɛ nó n we. Nɛ yɛ tɛ Yeesu uyɛ kapi kunapéékɔ́ kekáá n karii kani wéési. ⁶ Uu nté we. U nkpɔ kɛmɛɛ yisilɛ yarɛ kuu ní ma. Ani kam ani kei kapí pɛɛ u n finɛ yɛ, ⁷ ani mɛkɛɛ sɪ aní ha upipiretiki símisi rɛ u nkpɔ kɛmɛɛ yisilɛ. U yé Kalilee-pɔ pi m mɛ́. Kei kani yé ha u yɛ. Mmɛ́ kam m má ké nó n símisi ye mmɛ́. ⁸ Api pɛɛ rikpíí kekúrí yisi, iwamɛ nɛ mpɔ́nare píima nn pi we apí ha mɛkɛɛ nsímé mmɛ́ upipiretiki símisi. ⁹ Liké nɛ rinsáse, Yeesu uú nɛ pinósi pɛ sáne uu pi maa rɛ: Nɛ nó yáasi. Api ukékúrí hapɔ, api wúla api uana tini apí nɛ ríyu u waisɛ. ¹⁰ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ. Iwamɛ íi kapɛ nó n we. Ani ha pinémáreɔ́ maa rɛ piké Kalilee ha. Kei kapi yé ha né yɛ́.

Piméré ye lɛ kapi n yé símisi

¹¹ Kumúnjé kpe-i ke pinósi pɛ́ api ncée ní we pin tósu, rikpíí piméré pinyine api yisi api kuyu pɛɛ, apí ha pɛpɛɛ ye Uléécaa inyɔ́nse n wa piwéése lɛ nnéi lɛɛ n wa kɛnkeɛ. ¹² Pɛ́ nɛ piwéése apí tonɛ

api kómεινε, api siwóó píima sinyine piméré pē he ¹³ api kə pi tálaankεε re piké maa re: Tə kesine ləpilele, upipiretiki apí weri api u yáái apí ne tómpə. ¹⁴ Piwéése pē api kə pi kpa re: Uyóopi píima un lē n kō, tó u símisi uu kóm áni yé ncōη nka yē. ¹⁵ Piméré pē api mēsei siwóó sē yósu api lē kapi pi n céesi wai. Lē nnya ke nsímé mmē ní we ne neni-me nn ne Pisui fi kέmεε kónúlē.

Yeesu ye umεcirε upipiretiki nytsε

(Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁶ Yeesu pipiretiki kefi ne use api yisi api Kalileepə riyópe te-i ke Yeesu uú peε ní maa re piké ha sí. ¹⁷ Kapi u n yé, api u yáási api ukeyu-i wúla. Amá picə pin ne we pin céreise. ¹⁸ Yeesu uú ne pi kə uu pi maa re: Ulééca yε keyómεca-pə ne ketē nté nkpá yo kecáá nnaηe né hele. ¹⁹ Lē nnya, ani isoipuri nnéi kέmεε ha, ani tíyεse písoi piké kenépire ritiki. Ani Sáa Ulééca ne Kepipi ne Nfáasəne rinyiri ne míni pi wolε. ²⁰ Ani kə pi céesi re piké isé iyē nnéi kam nó n kari ritiki. Ani n nyu re siyáa nnéi kam nókenékúrí we ketē keké ha ne tenε.

Nkomine Fal Ritɛlé Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

cii

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1